

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA TAM ZAMANLI VE YARI
ZAMANLI DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ÖZGÜVEN GELİŞİMİNİN BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI

Hazırlayan

Amine KARAGÖZ

KONYA-2019

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

12.04.2019

Öğrencinin
Adı Soyadı İmzası

Amine KARAGÖZ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması başlıklı bu çalışma 05/04/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Emel ARSLAN	
Jüri Üyesi	Dr. Öğ. Üy. Hatice Şirin Deveci	

ÖNSÖZ

Çocuğun doğduğu andan itibaren gelişmeye başlayan, her yaşta ve her durumda değişkenlik gösteren bireyin en önemli özelliklerinden biri özgüvendir. Temeli koşulsuz sevgiye ve kabule dayanan özgüvende, bireyin kendini sevmesi ve kendini olduğu gibi kabul etmesi kadar çevresindeki kişilerinde bireyi koşulsuz sevmesi ve kabul etmesi önem arz etmektedir. Bireyin tüm hayatını istisnasız etkileyen son derece önemli bir duyguda denebilir. Birey; özgüveni sayesinde istediği amaçlarına kolaylıkla ulaşır, kendine yönelik hedefler belirler ve sağlıklı bir hayat sürdürür. Özgüven, çeşitli durumlardan etkilenip değişkenlik gösterse de önemli olan kişinin özgüvenini yüksek tutarak kendi benliğinin farkında olması ve öz saygısını kaybetmeden hayatını devam ettirmesidir. Bu araştırmada okul öncesi öğrencilerinin özgüven duyguları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Kuramsal çerçeve ve araştırma sonucu elde edilen bilgilerin ilgililere önemli mesajlar vereceği umulmaktadır.

Araştırmamda konunun belirlenmesinde ve yürütülmesinde beni yönlendiren, çalışmalarım boyunca tecrübelerinden ve bilgisinden yararlandığım, araştırma boyunca her türlü desteğini esirgemeyen ve zamanını benimle paylaşan değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Abdulkadir KABADAYI' ya içten teşekkür eder, minnet ve şükranlarımı sunarım.

Çalışmamın her aşamasında bana sonsuz sabır ve ilgiyle destek olan, hoşgörü, anlayış ve teşvik gördüğüm babam Adem KARAGÖZ ve annem Asiye KARAGÖZ' e, her zaman bana manevi güç veren kardeşlerim Yılmaz ve Yasemin'e sonsuz teşekkürler ediyorum.

Konya, 2019

Amine KARAGÖZ

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; okul öncesi eğitim kurumlarına tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların özgüven gelişimlerini okulda geçirilen süre, sosyoekonomik durum, cinsiyet ve sosyal beceri değişkenleri açısından irdelemektir.

Çalışma örneklemini Afyonkarahisar ilinin Emirdağ ve Bolvadin ilçelerinde bulunan toplam 189 anaokulu ve uygulama sınıfı (tam gün eğitim) öğrencileri ile 243 anasınıfı (yarım gün eğitim) öğrencileri oluşturmaktadır. Çocukların özgüven gelişimlerini ölçmek için okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanan ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.779 olan 52 soruluk “Özgüven Gözlem Listesi” kullanılmıştır. Özgüven gözlem listesinin yanında çocukların cinsiyet ve sosyoekonomik durumları da saptanmıştır. Sosyal beceri ve Özgüven arasındaki ilişkiyi ölçmek içinde Avcıoğlu (2007) tarafından geliştirilen yine okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanan ve 9 alt boyuttan oluşan Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.977 olan “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği” (SBDÖ) kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 22 paket programı ile değerlendirildi. Kategorik değişkenler frekans ve yüzde olarak; sayısal değişkenler ortalama, standart hata değerler şeklinde sunuldu.

Yapılan araştırma sonucunda; okula tam ve yarı zamanlı devam eden okul öncesi öğrencilerinin özgüven gelişimlerine okulda geçirilen süre, sosyoekonomik durum ve cinsiyet değişkenleri yönünden anlamlı bir farklılaşma olmazken, sosyal beceri ile özgüven gelişimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Pozitif anlamda en yüksek etki Kişiler Arası Beceriler (KB) ($r=0.362$) alt boyutu puanından gelmektedir. KB puanı yüksek olan çocukların özgüven puanları da yüksektir sonucuna varılmıştır. Okula tam zamanlı devam eden çocuklarda 8 alt boyut özgüven gelişimiyle pozitif yönlü ilişkili bulunurken, yarı zamanlı devam eden çocuklarda 6 alt boyutun pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Tezin İngilizce Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

SUMMARY

The aim of this study is to examine self-confidence development of children studying at part-time and full-time preschool education institutions in terms of the time at school, socioeconomic status, gender and social skills variables.

The study sample includes total 189 students in kindergartens and practice classes (with full time education) and 243 students in kindergartens (with part time education) in Emirdag and Bolvadin, districts of Afyonkarahisar. Including 52 questions, Self-confidence Observation List of which Cranba Alpha internal consistency coefficient is 0.779 was used to measure self-confidence development of children and it was applied by preschool teacher. Gender and socioeconomic status of children were also determined in the Self-confidence Observation List. Social Skills Evaluation Scale with 9 sub-dimensions, created by Avcioglu (2007), of which Cranba Alpha reliability coefficient is 0.9777 was used to measure the relation between social skills and self-confidence and it was applied by the preschool teachers, too. Statistical analysis of the data obtained from the study was evaluated with the SPSS 22 package. Categorical variables were presented as frequency and percentage and numerical variables were presented as average and standard errors.

In conclusion, for full-time and part-time preschool students, there is not meaningful variation in the self-confidence development in terms of the time at school, gender and socioeconomic variables. However, there is statistically meaningful variation between social skills and self-confidence developments. The highest positive effect comes from the Skill among People (SAP) sub-dimension point ($r=0.362$). It is concluded that children with high SAP points have high self-confidence points. It is found that 8 sub-dimensions have positive relationship with self-confidence development of children studying at full time preschool institutions whereas 6 sub-dimensions have positive relationship with self-confidence development of children studying of part time preschool institutions.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR LİSTESİ	vi
KISALTMALAR DİZİNİ	vii

BÖLÜM I

Giriş.....	1
Araştırmanın Amacı.....	2
Problem Cümlesi.....	2
Alt Problemler.....	3
Araştırmanın Sınırlılıkları	3
Araştırmanın Önemi.....	3
Temel Kavramlara İlişkin Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM	5
1.1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN ÖNEMİ.....	5
1.2. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI	6
2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM.....	8
3. SOSYAL YETERLİLİK.....	9
4. SOSYAL BECERİ.....	12
4.1. SOSYAL BECERİLERİN SINIFLANDIRILMASI VE BOYUTLARI	15
4.2. SOSYAL BECERİ YETERSİZLİĞİ	18
4.3. SOSYAL BECERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	20
4.4. SOSYAL BECERİ GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	21
4.4.1. YAŞ.....	22
4.4.2. CİNSİYET	22
4.4.3. KALITIM.....	23
4.4.4. AİLE.....	24
4.4.5. AKRAN İLİŞKİLERİ	25

4.4.6.	OKUL VE ÖĞRETMEN	26
4.4.7.	SOSYO EKONOMİK DÜZEY	27
4.4.8.	KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI.....	28
5.	OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL BECERİLER	29
6.	SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ.....	31
7.	SOSYAL BECERİ EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER.....	32
8.	ÖZGÜVEN GELİŞİMİ.....	33
8.1.	ÇOCUKTA ÖZGÜVEN	36
8.2.	ÖZGÜVEN AİLE İLİŞKİSİ	37
8.3.	ÖZGÜVEN OKUL İLİŞKİSİ	39
9.	SOSYAL BECERİ VE ÖZGÜVEN GELİŞİMİ ÜZERİNE YURT İÇİ VE YURT DIŞI YAPILAN ÇALIŞMALAR	41
BÖLÜM III		
	YÖNTEM.....	44
1.	Evren ve Örneklem	44
2.	Veri Toplama Araçları	45
2.1.	Özgüven Gözlem Listesi	45
2.1.1.	Özgüven Gözlem Listesinin Güvenilirliği	46
2.2.	Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği.....	46
2.2.1.	Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği	47
3.	Verilerin Analizi	47
BÖLÜM IV		
	BULGULAR.....	48
BÖLÜM V		
	TARTIŞMA VE YORUM	53
BÖLÜM VI		
	SONUÇ VE ÖNERİLER	57
	KAYNAKÇA.....	59

TABLULAR LİSTESİ

1. Okulda Geçirilen Süre Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farklılık Tablosu.....	48
2. Okulda Geçirilen Süre ve Özgüven Gelişimine Ait Aritmetik Ortalama Sonuçları.....	48
3. Sosyoekonomik Durum Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farklılık Tablosu.....	49
4. Sosyoekonomik Durum ve Okulda Kalma Süresi Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farklılık Gösteren Aritmetik Ortalama Tablosu.....	49
5. Cinsiyet Değişkeninin Özgüven Gelişimindeki Farklılık Tablosu.....	50
6. Cinsiyet Değişkeninin Okula Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki Farklılıkları Gösteren Tablo.....	51
7. Cinsiyet Değişkeninin Okula Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duygularının Aritmetik Ortalamalarını Gösteren Tablo.....	51
8. Sosyal Beceri Değişkeninin Alt Boyutlarının Özgüvenle İlişisini Gösteren Tablo.....	52
9. Sosyal Beceri Alt Boyutlarının Okula Tam Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki İlişisini Gösteren Tablo.....	52
10. Sosyal Beceri Alt Boyutlarının Okula Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki İlişisini Gösteren Tablo.....	53

KISALTMALAR DİZİNİ

SBDÖ: Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

KB: Kişiler Arası Beceriler

KDKEDYSB: Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri

ABBÇB: Akran Baskısı ile Başa Çıkma Becerileri

SAB: Sözel Açıklama Becerileri

KKEB: Kendini Kontrol Etme Becerileri

AOB: Amaç Oluşturma Becerileri

DB: Dinleme Becerileri

GTB: Görevleri Tamamlama Becerileri

SKEB: Sonuçları Kontrol Etme Becerileri

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

BÖLÜM I

Giriş

Özgüveni araştırmacılar kişilik psikolojisinin bir ögesi olarak ele almışlar ve insan yaşamında ruh sağlığı, başarı ve mutluluk gibi hayatın devamı için gerekli olan birçok unsuru ciddi anlamda etkilediğini savunmuşlardır. Öyle ki Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, kişinin kendini gerçekleştirebilmesi için öncelikle özgüven duygusunun belli ölçüde karşılanmış olması gerektiğini ve böylece en üst basamak olan kendini gerçekleştirme aşamasına geçebileceği vurgulanır. Kişinin özgüven duygusunu belirli ölçüde karşılayabilmesi için de öncelikle alt basamaklardaki fizyolojik ihtiyaçlar, güven, sevgi ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanmış olması gerekir(Soner, 1995). İnsanın yaşamındaki doruk noktasına yani istediği hedeflere ulaşabilmesi ancak ve ancak özgüveninin olması ile sağlanır.

Bireyde özgüven oluşumunda temel nokta ailedir. Bireyin güven duygularının atıldığı ilk yerdir ve birey; aile içinde koşulsuz sevgi görür, onaylanır ve desteklenirse özgüvenini bazı temeller üzerine oluşturur. Fakat bireyin ilk yaşantıları olumsuz yönde olursa yeterince sevilip, desteklenmezse bu durum bireyde özgüven oluşmasını etkilediği gibi hayatını da kötü yönde etkiler. Kişinin kendi davranışlarını öz değerlendirme yoluyla yargılamasının yanı sıra çevresindeki kişilerinde birey hakkındaki duygu ve düşünceleri özgüven oluşumunu etkiler. Kişi kendisini başkalarının kendi hakkındaki değerlendirmeleri ölçüsünde değerlendirir.

Çocuğun aile içindeki sınırlı çevresine okula başlamasıyla beraber akran grupları ve öğretmen dahil olur. Ailesinin hal ve hareketlerini model alan çocuk artık öğretmenin ve akranlarının hal ve hareketlerinden etkilenir. Çocuk aileden ayrılıp ilk defa bağımsız ya da yarı bağımsız ortama girdiğinde yaptığı davranışlarının sorumluluğunu alması gerekliliği doğar. Çocuğun girdiği bu ortam birine ihtiyaç duymadan yaşamda gerekli olan özgüven, cesaret ve güçlü yönlerini fark etmesini sağlar.

Okuldaki yaşantılar ve çocuğa verilen tepkiler kontrol altına alınamayacağı için çocuğun özgüveninde değişkenliklere neden olabilir. Özgüven sabit yapıda bir duygu hali değildir. Özgüveni yüksek bir çocuğun yaşadığı bir başarısızlık veya sorun nedeniyle biranda kendinden şüphe ederek özgüvenini kaybedebilir. Bu nedenle öğretmenlerin çocukların özgüvenlerini sürekli canlı tutup geliştirmeleri gerekmektedir.

Özgüven doğumla başlar ve erken yaşlarda gelişmeye devam eder. Bireyin hayatını önemli ölçüde etkileyen ve üzerinde durulması gereken bir duydu durumudur. Erken yaşlardan itibaren çocuğun kendi kapasitesini keşfetmesi ve çocuktan beklentilerin çocuğun yapabilecekleri kadar olması çok önemlidir. Çocuğun kendini olduğu gibi kabul edip sevmesi ve çevreninde çocuğa sevgi ve saygı duyması özgüven gelişimini artırır. Aile, öğretmen ve çocuğun çevresindekilerin çocuktaki özgüveni söndürmeden onu geliştirmeye yönelik girişimlerde bulunması topluma sağlıklı bireyler kazandırma noktasında önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Yaşantılar sonucu bireyin kazanarak geliştirdiği bir beceri olduğu için birey özgüvene doğuştan sahip olamaz. Çocukta özgüven doğumla başlar ve hayat boyu gelişmeye devam eder. Erken çocuklukta ailenin çocuğa etkisinden beslenen özgüven okul hayatının da devreye girmesiyle akranlardan ve öğretmenlerden etkilenecek şekilde şekillenir (Özbey, 2004).

Özgüveni yüksek çocuklar doğru ve sağlıklı davranışlar sergileyebileceği gibi kendi yeteneklerinin farkında olarak gerçekçi hedefler doğrultusunda başarılı olurlar. Özgüveni düşük çocuklar ise kendilerini başarısız ve değersiz görerek reddedilme korkusuna kapılırlar. Kendi yeteneklerinin bir işi veya görevi başarmaya yetmeyeceği bilincinde olduklarından riskli buldukları hedeflerden uzak dururlar.

Özgüven duygusu stabil bir yapıda değildir. Çocuğun yaşayacağı olumlu ve olumsuz yaşantılar özgüveni etkiler. Bu sebeple erken çocuklukta olumlu yaşantıya sahip bireyin ileride yaşayacağı deneyimler bireyde özgüven sorununa neden olabilir (Paylan, 2013, s.17-18).

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi dönemde 4-5 yaş grubundaki çocukların özgüven duygusunu etkileyen unsurlardan cinsiyet, sosyoekonomik durum ve sosyal beceriler ile okulda geçirilen süre arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Problem Cümlesi

Okul öncesi eğitim kurumlarına tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların; cinsiyet, sosyoekonomik durum ve sosyal beceri değişkenlerine göre özgüven gelişimlerinde bir farklılık var mıdır?

Alt Problemler

1. Çocukların okulda geçirdikleri sürenin tam zamanlı ve yarı zamanlı olması özgüven duygularının gelişimi arasında farklılaşma var mıdır?
2. Farklı sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarındaki özgüven duygularının gelişimi arasında farklılık var mıdır?
3. Cinsiyetin özgüven gelişiminde bir farklılığı var mıdır?
4. Çocukların özgüven duyguları ile sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın bulguları; Afyonkarahisar ili Emirdağ ve Bolvadin ilçesi anaokulu, uygulama sınıfı ve anasınıfına devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Araştırma çocukların okulda geçirecekleri sürenin etkileriyle sınırlıdır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmayla toplanacak verilerin;

1. Öğretmenlerin okul öncesi dönemde çocukları daha iyi değerlendirip, çocuklardaki özgüven farklılıklarının nedenlerini bilerek eğitim etkinliklerini buna uygun düzenlenmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
2. Okul öncesi dönemde sosyal becerileri desteklenen çocuklardaki özgüven artışını fark edip çocuğun sosyal çevresini onu geliştirmeye yönelik hazırlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
3. Okul öncesi dönemdeki çocukların özgüven duygusunu olumlu ve olumsuz yönde etkileyecek durumların tespit edilmesini ve çözümüne yönelik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
4. Çocuklar için eğitim süresinin önemi vurgulanarak eğitim sürelerinin yeniden düzenlenmesi konusunda fikir sağlayacağı düşünülmektedir.
5. Bu alanda yapılmış çalışmalara katkı sağlayacağı ve bundan sonraki çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Temel Kavramlara İlişkin Tanımlar

Özgüven: Kişinin yaşamı boyunca edindiği deneyimler sayesinde kazanıp geliştirdiği, kendi davranışlarını öz değerlendirme yoluyla yargılayarak kendi yeteneklerinin ve sınırlarının farkında olmasıyla kendini olduğu gibi kabul edip bunu davranışlarına da yansıtması olarak tanımlanır.

Sosyal Beceri: Toplumun oluşturduğu kurallar çerçevesinde kişinin sosyal ortamda bulunan toplumsal normlara göre hareket ederek olumlu veya nötr tepkiler vermesi ya da olumsuz durumlardan kaçınmasını ön gören beceriler olarak tanımlamak mümkündür (Akman ve diğerleri, 2003).

Sosyal Yeterlilik: Bilişsel ve davranışsal becerileri içine alan sosyal yeterlilik, kişilerin sosyal koşullar içinde olaylara nasıl tepkiler vermesi gerektiğini bilmesi olarak düşünülebilir (Çimen, 2009). Bireyin içinde bulunduğu toplulukta onun sosyalleşmesi yönünde hazır bulundurduğu ya da içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerinden etkilenecek oluşturduğu davranışlar olarak da tanımlanabilir. Jest, mimik, iletişimi başlatma ve kime göre nasıl davranacağını kestirme gibi davranışsal boyutları içine alır.

Okulda Kalma Süresi: Çocuğun okulda geçireceği zaman dilimini kapsar (tam gün ya da yarım gün).

Okul Öncesi Eğitim: 0-66 aylık çocukların gelişimlerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan; onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen; toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi yönlendiren ve onları ilköğretime hazırlayan temel eğitim bütünlüğü içinde yer alan eğitimidir (<http://okulweb.meb.gov.tr>).

BÖLÜM II

1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Erken çocukluk dönemi olarak da adlandırılan okul öncesi dönem 0-6 yaşı kapsar ve insan hayatının en mühim dönemidir. Çocuğun yaşamının her alanında kullanacağı bilgi, beceri, alışkanlık ve deneyimleri kazanarak kişiliğini oturttuğu kritik bir dönemdir (Arı,2003). Bu dönemde ruh ve beden gelişimi desteklenerek topluma sağlıklı bireylerin kazandırılmasına öncülük edilir.

Teknolojinin ve bilginin hızla geliştiği günümüzde çocukların gelişimsel ihtiyaçlarının sadece aile ya da teknolojik aletler tarafından karşılanması mümkün değildir (Çimen,2009). Bu dönemdeki çocukların okul öncesi eğitimle tanıştırılıp, aile dışında farklı bir sosyal ortama girerek akranlarıyla etkileşim kurup sosyal beceriler kazanması ve çeşitli oyun etkinlikleriyle eğlenerek öğrenmesi sağlanmalıdır.

Okul öncesi eğitim, özel oluşturulmuş ortamlarda çocukların bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine dikkat edilerek aynı yaş grubundan akranlarıyla bir araya geldiği sosyal bir çevrede, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda, onlara olumlu davranışlar kazandırılarak gelişmelerini sağlayan bir eğitim sistemidir (Oğuzkan ve Oral 2002). Doğumdan ilkokula kadar olan zaman dilimini kapsar.

Okul öncesi eğitim, çocuğun çeşitli beceri ve yeteneklerinin ön planda tutulduğu, toplumun kültürel değerleri doğrultusunda iyi yönde alışkanlık ve deneyimlerin kazandırıldığı, zengin uyarıcı ortamlarla desteklenen, çocukların beden, zihin, duygu ve sosyal gelişimlerinin önem verilerek yapılan kaliteli bir eğitim süreci olarak da tanımlanabilir.

1.1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN ÖNEMİ

Yaşamın kritik bir evresi olarak bilinen okul öncesi dönemde çocuğun çeşitli özellikleri, bilgi, beceri ve yetenekleri okul öncesi dönemde meydana çıkmaktadır. Çocuğun tüm gelişim alanları bu dönemde desteklenerek ona büyük oranda katkı sağlar ve ileriki yaşamında da büyük önem taşır. Bloom'un yaptığı çalışmalardan hareketle 4 yaşına kadar zihin gelişiminin %50'si büyük oranda oluşurken, %30'u 8 yaşına kadar oluşmaktadır. 17 yaşına kadar da zihinsel gelişiminin devam ettiğini açıklamıştır. Zihin gelişiminin yarısının tamamlandığı okul öncesi dönemde gösterilen gelişimle okul başarısının %33'leri bulunduğu açıklanmaktadır (Oğuzkan ve Oral,2002).

Baykan (1994) okul öncesi eğitimde, çocukların bireysel farklılıkları ile ruh ve beden gelişimine dikkat edilerek çocuğun yetenekleri doğrultusunda gelişmesi için problem davranışlarının giderilerek özgür ortamlarda akranlarıyla beraber gerekli önlemlerin alınmasıyla gelişiminin desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Farklı ortamlarda büyümüş çocukları aynı çatı altında birleştirerek herkese eşit imkanlar sağlayan okul öncesi kurumları, çocukların aile dışında ilk sosyalleşme ortamını onlara sunar. Zengin uyarıcılar ve çeşitli eğitim etkinlikleri sayesinde bütün gelişim alanlarına hitap eder. Ailenin ve çevrenin olumsuz sosyal şartlarını, yanlış tutum ve davranışlarını en aza indirgeyerek çocuğa daha olumlu şartlar sunmakta ve sosyal eşitsizliğin giderilmesini sağlamaktadır.

Beden, ruh ve zihinsel açıdan hızlı bir gelişme gösteren okul öncesi dönem çocuklarının gelişimlerinde aile yapısı ve ailenin eğitim metotlarının modern ve ilkel kavramları kullanması nedeniyle bilimsel ve gelişim alanlarını dikkate alarak verilemeyeceği sebebiyle okul öncesi kurumları yaygınlaşmıştır. Bu kurumlarda uzman eğitimciler gözetiminde, sistemli plan ve programlar dahilinde özel oluşturulmuş ve özgür ortamlarda gelişimleri en üst düzeye çıkarılarak desteklenmektedir (Tos,2001).

Okul öncesi dönemde kazanılan bilgi, beceri ve alışkanlıklar çocuğun ileriki yaşantısını etkileyecek derecede kritik öneme sahip olması nedeniyle okul öncesi eğitim, tüm eğitim basamaklarının temelini oluşturur. Çocuklar arasındaki sosyal beceri farkları ve akranlarla kurulan ilişkiler ile akranları tarafından kabul edilip edilmeme durumları bu dönemde kolayca fark edilebilir (Harrist ve Bradly,2003, akt: Erbay, 2008). Bu dönemde fark edilen sosyal beceri yetersizlikleri çocuğun gelecekteki sosyal yaşantısını ve akademik başarısını önemli ölçüde etkiler. Erken müdahale edilmezse bu sosyal beceri eksiklikleri kişisel problemlere, özgüven eksikliğine ve sosyal yetersizliğe neden olur (Akt: Erbay,2008). Bu nedenle nitelikli bir okul öncesi eğitime ve kaliteli okul öncesi eğitim kurumlarına ihtiyaç vardır.

1.2. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI

Düzenli fiziksel koşullar içinde, toplumun kültürel değerleri doğrultusunda, uzman eğitici kadroya sahip, çocukları tüm gelişim alanlarının gerekliliği doğrultusunda en iyi biçimde eğiten ve yönlendiren, onlarda sağlam bir kişilik ve sosyal duyarlılık geliştiren, özgüvenin ve yaratıcılığın temellerini atan sosyal kuruluşlardır (Oğuzkan ve Oral, 2002).

Okul öncesi eğitim kurumları yasa ve yönetmelikler çerçevesinde resmi ve özel kuruluşlar tarafından açılmaktadır ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün ilgili birimlerince denetlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olanlar; bağımsız anaokulları, ilköğretim bünyesinde bulunan anasınıfları, Mesleki ve Teknik Eğitim kurumları bünyesinde açılan uygulama anaokulları ve anasınıflarıdır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olanlar; çocuk yuvaları, çocuk bakımevleri, çocuk kulüpleri ve çocuk evleri adıyla açılmaktadır. Bunlara üniversite bünyesinde açılan kurumlarda eklenebilir.

Milli Eğitim Bakanlığının yürürlüğe koyduğu Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde hizmet verdikleri yaş sınırlarına ve gelişim alanlarına uygun olarak kreşler, anaokulu, anasınıfı ve uygulama sınıfı ayrı ayrı tanımlanmıştır.

Kreşler: 0-36 ay çocukların bakım, beslenme, bedensel ve ruhsal gelişimlerine uygun olarak hazırlanmış programların uygulandığı okul öncesi eğitim kurumlarıdır (MEB,2006).

Anaokulu: 37-66 aylık çocukların eğitimi amacıyla açılan okullardır (Değişik:RG-21/7/2012-28360).

Anasınıfı: 48-66 aylık çocukların eğitimi amacıyla örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde açılan sınıflardır (Değişik:RG-21/7/2012-28360).

Uygulama Sınıfı: 37-66 ay arası çocukların eğitimi amacıyla okul öncesi eğitimle ilgili program uygulayan mesleki ve teknik öğretim kurumları bünyesinde açılan sınıflardır (Değişik:RG-21/7/2012-28360).

Son yıllarda okul öncesi eğitim kurumlarının önemi artmış ve bu kurumlar oldukça yaygınlaşmıştır. Bu duruma okul öncesi eğitimin çocuğa sağladığı yararlar, kadının iş hayatına etkin katılımı, geniş aileden küçük aileye geçiş, sanayi ve teknolojideki hızlı gelişmeler ve hızlı kentleşme etkili olmuştur (Çağdaş ve Seçer,2005).

Okul öncesi eğitim kurumları, çeşitli materyallerle donatılmış, zengin öğrenme ortamları ve uzman öğretici kadrosuyla oluşturulmuş, çocuğun tüm gelişim alanlarına hitap ederek her çocuğa eşit fırsatlar yaratarak onların kişilik, beden, ruh ve sosyal gelişimlerini en etkili düzeyde destekleyen kurumlar haline gelmiştir.

2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM

Sosyal gelişimi Bayhan ve Artan (2012) “Çocuğun içinde bulunduğu toplumun inançlarını, tutumlarını ve kendisinden beklediği davranışları öğrenmesi, sosyalleşmesidir” şeklinde açıklamıştır. TDK sosyal gelişimi “toplumsallaşma süreci” olarak tanımlarken; Cüceloğlu (2009) ise “diğer gelişim alanlarıyla bağlantılı olarak bireyin topluma uyum sağlamasına yardımcı olan süreç” olarak ifade etmiştir.

Çocuk doğduğu andan itibaren toplumun temel yapısını oluşturan aile bireylerinin arasında ilk sosyal deneyimlerini kazanır. Çocuğun, ailesiyle kurduğu sosyal ilişkiler çevresini anlamasını sağlar ve uyumunu kolaylaştırır. Bu deneyimler ilerde bireyin içinde bulunduğu toplumu anlama, toplumdaki rolünü ve toplumun belirlediği kuralları öğrenme sürecine olanak tanır (Çimen, 2009; Elkin,1995). İlk sosyal davranışlar 2 yaş civarında ailede ve bir yetişkine yönelik başlar bu genelde annedir. (Başal,2004). Çocuk büyüdükçe farklı ortamlara girmekte, farklı kişilerle tanışmakta ve farklı ilişkiler kurmaktadır. Bu ortamlarda çeşitli tecrübe ve beceriler kazanarak sosyal ilişkilerin nasıl kurulacağını, insanlara nasıl davranması ve yaklaşması gerektiğini öğrenmektedir. Toplumun çocuktan beklediği toplumsal normlara uyması ve ona uygun davranışlar geliştirmesi çocuğun bu toplumsal kalıpları öğrenmesine benimsemesine olanak tanıyarak sosyalleşmesini sağlar (Çimen,2009). Kişinin içinde yaşadığı topluma ayak uydurabilmesi, fiziksel ve sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi, toplumsal normları öğrenmesi; sağlıklı, mutlu ve başarılı bir hayat sürebilmesi için gereklidir.

Çocuğun edindiği sosyal deneyimlerin artmasıyla ilişkiyi başlatma, sürdürme ve ilişkiyi yönlendirme gibi bir takım sosyal becerileri de kazanmaktadır. Gittikçe artan sosyal ilişkilerde çocuğun aile ile olan sosyal ilişkisi yeterli olmayıp değişik deneyimler kazanabileceği, farklı sosyal ilişkiler kurabileceği yeni ortamlara ihtiyaç vardır. Bu noktada çocuğun çevresindeki birçok insandan etkileneceği için farklı insanlarla karşılaşmasına fırsat verilerek sosyalleşme süreci desteklenmelidir (Erten,2012). Bu sosyalleşme sürecinde çocuğun çevresindeki herkes çocuğa rol model olmaktadır. Bu nedenle çevresindekilerin çocukla kurduğu iletişime dikkat ederek onu sağlıklı bir sosyal gelişim sürecine yönlendirmeleri gerekir.

Çocuğun yaşamının her alanını etkileyecek olan sosyal gelişimin sağlıklı olabilmesi için zengin uyarıcı çevre olanakları, toplumun değer yargılarını bilme, iletişimi başlatma ve

sürdürme, kendini tanıma ve başkalarını tanıma ile en önemlisi normal gelişimine uygun dil becerisine sahip olması gerekmektedir.

Sonuç olarak sosyalleşme çocuğun çevresiyle ve kendisiyle çatışarak tecrübe kazandığı bir süreçtir. Bu çatışma sırasında çocuk kişiliğini ortaya koyarak kendi sosyal yapısını inşa edecektir. Bu süreç içerisinde çocuk edindiği tecrübeler doğrultusunda toplumsal normlardan paylaşma, yardımlaşma, işbirliği kurma, sorumluluk alma veya alınan bir karara uyma gibi toplumsal açıdan önemli davranışları da kazanmış olacaktır. Çatışmalar esnasında kendi duygularının farkına vardığı gibi karşılaştığı insanların duyguları ve düşüncelerine önem vererek sosyal ilişkilerini bu yönde ilerletecektir. Bu nedenle çocuğun sosyal gelişimi için zengin uyarıcı çevre olanaklarının yanında farklı sosyal beceriler kazanabilmesi için etkileşime geçtiği insan sayısı artırılarak yeni deneyimler elde etmesine fırsat tanınmalıdır.

Çocuğun sosyalleşmesi için gerekli ihtiyaçların karşılandığı ve çocuğa çeşitli deneyimlerin ve sosyal yaşantıların sağlandığı okul öncesi kurumları bu nedenle önemli sayılmaktadır. Ailesi yanından ayrılarak ilk defa farklı bir çevre ve kendi yaş grubundan akranlarıyla bir araya geldiği kurumda, çeşitli sosyal etkileşimler kurarak birçok tecrübe kazanır. Belli bir gruba katılma, işbirliği yapma, konuşmayı başlatma, yardımlaşma ve paylaşma gibi sosyal etkileşimlerin yanı sıra akranlarının duyguları ve düşüncelerini anlama ve bunlara yönelik tepkiler geliştirme gibi birçok sosyalleşme sürecinin içine girer.

3. SOSYAL YETERLİLİK

Sosyal yeterlilik ve sosyal beceri kavramları üzerine net bir tanım yapılmamakla beraber çoğu zaman birbirleriyle karıştırılan kavramlardır. Bu iki kavram birbirinden farklıdır ve aynı şeyi ifade etmezler (Akt: Çimen 2009). Sosyal yeterliliğin sosyal beceriyi de kapsayan daha geniş bir yelpaze olduğu düşünülmektedir (Gresham ve Reschly (1998), akt: Akfırat, 2004). Bacanlı (1999)'ya göre sosyal yeterliliğin belirlenmesi sosyal becerilerin belirlenmesine bağlıdır. Sosyal beceriler etkileşim sırasında oluşan davranışları ifade ederken, sosyal yeterlilik ise o davranışın uygun olup olmadığı yönündeki karar aşamasını ifade etmektedir (Seven, 2006).

Kuramcılar tarafından sosyal yeterlilik farklı boyutlarda ele alınmıştır. Bazıları davranışın sosyal etkileşim halindeki oluşma biçimi olarak görürken, bazıları da sosyal

etkileşim halindeki ortaya çıkan davranışların sosyalleşme için yeterli olup olmadığı yönünde düşünmüşler ve davranışların değerlendirme boyutunu sosyal yeterlilik olarak görmüşlerdir. Bu nedenle sosyal yeterliliğin çok geniş davranışsal boyutları içerdiği düşünülmektedir.

Raver ve Zigler (1997) sosyal yeterliliği, ailesi ve çevresi ile kurduğu ilişkilerde olumlu geri dönüt alma ve kendi davranışı hakkında iyi düşünme becerisi olarak tanımlamıştır (akt: Kamaraj, 2004).

Hops (1983) sosyal yeterliliği, bireyin belli bir durumdaki davranışının sosyal çevreden aldığı davranışın uygunluğuna ait genel değerlendirmeler kavramı olarak tanımlar (akt: Seven, 2006). Bilişsel ve davranışsal becerileri içine alan sosyal yeterlilik, kişilerin sosyal koşullar içinde olaylara nasıl tepkiler vermesi gerektiğini bilmesi olarak düşünülebilir (Çimen, 2009).

Taylor ve Asher (1984) sosyal durumlara uygun bireysel amaçları oluşturma ve bu amaçlara ulaşmak için gösterilen stratejik davranışlar olarak tanımlarken, Rubin ve Rose Krasner (1992) arzulan hedefe pozitif ilişkiyi koruyarak sosyal etkileşimde bulunma yeteneği olarak tanımlar (Akt: Seven,2006). Sosyal yeterliliği, sosyal davranışlar, insanlar tarafından sosyal kabul görme ve sosyal becerilerin bir bileşeni olarak da tanımlamak mümkündür (Haagar ve Vaughn, 1995,akt: Tutkun,2012).

Sosyal yeterlilik, bireyin içinde bulunduğu toplulukta onun sosyalleşmesi yönünde hazır bulundurduğu ya da içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerinden etkilenecek oluşturduğu davranışlar olarak tanımlanabilir. Jest, mimik, iletişimi başlatma ve kime göre nasıl davranacağını kestirme gibi davranışsal boyutları içine alır. Sosyal yeterlilik, sosyal etkileşimler sonucu bireyin model alarak öğrendiği ve farklı sosyal ortamlarda farklı davranışsal tepkiler vermesini de kapsar.

İnsanlar bireysel gelişim olarak birbirinden farklı özellikler göstermektedir bu nedenle her birey farklıdır denir. Bu farklılık sosyal ilişkilere de yansır. İnsanların birbirleriyle kurduğu sosyal ilişkide her birey farklı davranışlar sergilerler bu da sosyal becerilerinin çok çeşitli olmasını sağlar. Bu çeşitlilik sebebiyle bir bireyin sosyal açıdan ne derece yeterli olduğunu sergilediği becerilerin belli başlı yönlerinin değerlendirilmesi ile olur. Fakat bireyin yeterlilik düzeyi yaş, olgunlaşma ve sosyal ilişkileri geliştikçe değiştiği göz önüne alındığı zaman sosyal yeterlilik için kesin bir ölçüt konması mümkün olmayabilir. Bu nedenle bazı

araştırmacılar yeterliliğin değerlendirilmesinde başarılı bir sosyal etkileşim için sosyal becerilerden en önemli becerileri belirlemişlerdir.

Sosyal yetersizliği çeşitli alt boyutlarda ele alan araştırmalarda mevcuttur. Bunlardan en yaygın olanı Gresham ve Reschly (1981) 'nin yapmış olduğu çalışmada sosyal yetersizlik iki alt boyutuyla ele alır. Bunlar uyumsal davranış ve sosyal becerilerdir. Bu iki alt boyutta kendi içinde farklı gelişimsel ve davranışsal boyutları içermektedir.(Akt: imen, 2009). Gresham daha sonra bu iki alt boyuta üçüncü bir alt boyut olan akran kabulünü de eklemiştir. Akran kabulü ise diğer iki alt boyutun yeterli düzeyde olması sonucu oluşan üçüncü bir boyuttur (Akt: Avcioğlu, 2001).

Sosyal yeterliliği girdi, süreç ve çıktı açısından ele alan Sergent (1991); girdiyi bireyin yaşadığı çevrenin, ailenin ve toplumun etkileri olarak kabul edip “kültürel belirleyiciler” olarak tanımlamıştır. Süreci ise bireyin etkileşim halinde oluşturduğu davranışlar, tepkiler, farkındalıklar ve sosyal beceriler oluşurmaktadır. Birey yaşantısında edindiği girdileri işleyerek istendik yönde çıktı elde etmesini de sosyal yeterlilik olarak ifade eder (Akt: Çiftçi, 2001, s.13).

Katz de McClellan (1991) ise sosyal yeterliliği; iletişim esnasında karşıdakini anlama ve ona göre tepkiler oluşurma, ilişki başlangıcında oluşan çekingenlik, ilişkideki zorlanma sonucu meydana gelen değişiklik ve samimiyete karşı oluşan toplumculuk olarak bir takım unsurlar belirlemiştir (Akt: imen,2009).

Sosyal yeterlilik ve sosyal beceri birbiriyle ilişkili aynı zamanda birbirinden farklı kavramlar olarak ele alınmaktadır. Çocuğun sosyal yeterliliğinin oluşabilmesi için sosyal açıdan etkileşim kurabileceği ortamların varlığı önemli olmaktadır. Akranları tarafından kabul görme çocuk için bir sosyal yeterlilik unsuru sayılacağından akranlarıyla daha fazla vakit geçirebileceği kurumlara ihtiyaç vardır. Bu alternatifleri en iyi okul öncesi kurumları sağlamaktadır. Bu kurumlarda sosyal becerilerini geliştiren çocuk yaşamının diğer aşamasında girdiği her toplulukta gerekli sosyal yeterliliği kazanmış olması nedeniyle sosyalleşmede sorun yaşamayacaktır. Önce akranları daha sonrada toplum tarafından kabul gören çocuklar mutlu ve başarılı bir hayat sürdürecektir. Yapılan araştırmalara göre sosyal yönden yeterli olan çocukların okul başarisının da yüksek olduğu görülmektedir. Toplumun bir parçası olan çocukların, toplumun içine karışmakta önemli olan sosyal yeterliliklerini

kazanarak kişiliklerini oluşturmuş, özgüvenli, sosyal ilişkilerinde başarılı bireyler olacaklardır.

4. SOSYAL BECERİ

Sosyalleşme sürecinde bireylerin toplumla bir düzen içerisinde iletişim kurabilmesi, onları anlaması ve uygun tepkiler verebilmesi için bir takım sosyal becerilere ihtiyaç vardır. Uzun yıllardır araştırılan sosyal beceri kavramı çok çeşitli davranışları içerdiğinden günümüzde halen ortak bir tanımının yapılamadığı görülmektedir.

Sosyal beceriler, bireyin gelişimi ve öğrenme yeterlilikleriyle değişebilen davranışlardır. Bu nedenle sosyal becerilerin oluşmasında bireyin kendisi ve çevresinin bireye katkıları olarak iki şekilde ele almak daha doğru olacaktır. Bireyin yaşı, kişiliği, zekası, gelişimi, algıları, değerleri ve tutumları gibi faktörler bireyin sosyal becerilerinin oluşumunda etkilidir. Bu faktörler her bireyde değişkenlik göstereceğinden insanların sosyal becerileri de birbirinden farklı olacaktır. Çevrenin bireye katkılarına bakıldığında ise karşılaşılan insan tipleri, toplumsal normlar ve girilen sosyal etkinliklerde her bireyde farklı tecrübeler ve etkilere sebep olacağından etkileşim esnasında sergilenen sosyal davranışların farklılık göstermesi beklenir.

Sosyal beceri; bilişsel ve duyuşsal öğeleri içinde barındıran, kişinin amacına yönelik, çevrenin sosyal açıdan kabul edilebilir davranışları olumlu tepkiler vermesini sağlayan, çeşitli ortamlarda farklılık gösteren, sözlü veya sözsüz öğrenilebilir davranışlardır (Yüksel,1997).

Libet ve Lewinsohn'a göre sosyal beceriler, bireyin davranışlarının şekillenmesinde toplum tarafından bireye verilen olumlu veya olumsuz pekiştiriciler ile cezalandırma ve yanlış davranışı söndürme gibi etkiler nedeniyle bireyin davranışlarında meydana gelen karmaşık yapılanmadır(Akt: Bacanlı, 1999).

Toker ve Kuzgun, insanları anlayarak onların duyuşsal tepkilerine göre ilişkiler kurabilme yeteneği olarak tanımlarken; Kelly'e göre sosyal beceriler, insanlarla kurulan etkileşimde olumlu geri dönütler almayı sağlayan öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamaktadır (Akt: Vural,2006).

Rinn ve Markle (1979) çocukların sözel ve sözel olmayan öğrenilmiş davranışları çerçevesinde başkalarıyla kurduğu ilişkilerde, diğer bireylerin vermiş olduğu tepkilerden istenileni yapma ve istenmeyenden kaçma veya kaçınma olarak sergiledikleri davranışları onların sosyal açıdan becerikli olmalarına bağlar. Foster ve Ritchey (1979), sosyal etkileşimin başlamasına ve bu sırada meydana gelen tepkilerden en olumlu olanını sürdürme veya artırmasına katkıda bulunma olarak tanımlar (Akt: Bacanlı, 1999).

Sosyal beceri kavramı ilk olarak 1900' lü yılların başında ortaya çıkan bir kavramdır. İnsanlarla iletişim esnasında kullanılan ve davranışın boyutlarını değiştiren, yönlendiren ve çeşitlendiren bir unsur olduğundan bu alanda birçok çalışmalar mevcuttur. William James, "Psikolojinin Prensipleri" eserinde sosyal ilişkilerden bahseden ilk kişidir. Eserinde sosyal ilişkilerdeki sosyal benlik kavramlarını öne sürmüş, farklı kişilere farklı bir benlik gösterdiğimiz varsayımına dayanan bu benliği de davranışımızı belirleyen kalıplar olarak açıklamıştır (Akt: Bacanlı, 2004; Tunçeli, 2012).

Combs ve Slaby (1977) ise, etkileşim kurulan ortamda öncelikli olarak başkalarına yararı olacak davranışları sergileme yeteneği olarak tanımlamıştır. Hensen ve Eisler (1976), sosyal beceriyi bireyin çevresindeki kişilerle kurduğu başarılı sosyal ilişkiler bütünü sağlama yeteneği olarak tanımlar (Akt: Bacanlı, 1999).

Hargie ve diğerleri (1994) sosyal beceriyi; ilişki esnasında değişebilen, bireyin bilişsel kontrolü altında olan, ilişkinin özel hedefine ulaştırıcı ve bireyin kendi hedeflerini de içinde barındıran öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlamışlardır (Erbay, 2008).

Sosyal beceri tanımlarına bakıldığında ortak noktanın çevreyle etkileşimde bulunma ve çevrenin bireyin davranışlarına vermiş olduğu olumlu ya da olumsuz tepkilerin bireyin davranışlarında meydana getirdiği davranış değişikliği ile sosyal ortama uyum sağlamasını kolaylaştıran bir yetenek olarak düşünmek mümkündür. Birey ilk olarak ailesi ve daha sonra giderek artan sosyal çevresindeki toplumsal norm ve kurallara göre davranışlarında meydana getirdiği değişiklikleri yine çevresindeki diğer bireylerden öğrenme yoluna gider. Bu noktada önemli olan bireyin davranışlarına yön vermesini sağlayan başkalarından aldığı tepkileri bilişsel süreçte işleyerek iletişimin amacına uygun hale getirmesidir.

Spence (1995) ise sosyal becerileri makro ve mikro olarak iki aşamada incelemiştir. Makro sözlü ifadeleri kapsarken, mikro da sözsüz ifadeleri kapsamaktadır. Spence bu yaklaşımını çocuğun oyun esnasındaki davranışlarından yola çıkarak oluşturmuştur. Çocuğun

gözlenebilen tepkileri, olaylara yönelik davranış değişkenleri bize sosyal becerileri konusunda bilgi sağlamaktadır (Akt: Çetin ve diğerleri, 2003).

Çocuklar okul öncesi dönemde sosyal becerilerini aktif olarak kullanmaya zorunlu olduğu bir ortamın içine girerler. Akranlarıyla iletişime geçme, kendini ifade etme, paylaşma, işbirliği yapma ve bir grubun içine dahil olma gibi akranları tarafından kabul gören davranışları sergileme eğilimindedir. Bu da sosyal becerilerin sürekli kullanılarak gelişmesine neden olur. İlk defa bir topluluk içine giren çocuk toplumsal normun gerekliliğini yapma çabası içinde olur. Sosyal becerilere sahip bireylerin yetişmesi de toplumsal düzenin oluşmasında gereklidir.

Sosyal becerilerin belli başlı özelliklerine baktığımızda bazı araştırmacıların ortak özelliklerde hem fikir olduğu görülmektedir. Bunlar;

- Bireyin içinde bulunduğu durumun amacına yöneliktir.
- Çevreden örnek alınarak öğrenilebilen davranışlardır.
- Birey tarafından kontrol edilebilen çok boyutlu davranışlardır.
- Sözel ve sözel olmayan davranışlar bütünüdür.
- Çevreden alınan olumlu veya olumsuz pekiştireçler davranışa yön verir.
- Sosyal beceriler hiyerarşik bir düzen içindedir, sosyal becerilerdeki yetersizlikler belirlenebilir ve uygun eğitim programı ile bu yetersizlik giderilebilir (Hergie 1986, Akt: Seven, 2006; Çetin ve arkadaşları, 2003).

Bireyin sosyal amaçlarını gerçekleştirmek için kişiler arası ilişkilerinde olumlu veya olumsuz duygularını uygun şekilde dillendirebilmesi, kendi hak ve özgürlüklerini savunarak gerektiğinde başkalarından yardım talep edebilmesi, kendisine uymayan durumları uygun şekilde reddedebilmesini ve öfke, kızgınlık, saldırganlık davranışlarıyla başa çıkabilmesi gibi birçok beceriyi kullanmaktadır (Sorios,1986, Akt: Avcıoğlu, 2007). Tüm bu özelliklere bakıldığında sosyal beceriler çok boyutlu ve insanlarla kurulan ilişkilerde aktif kullanılan zamana ve duruma göre değişkenlik gösteren öğrenilebilir davranışlar olduğu görülmektedir.

Bazı araştırmacılar ise sosyal beceriyi kuramlarla açıklamaya çalışmışlardır. Bunlar; Thorndike'in "Zeka Kuramı", William James'in "Psikolojinin Prensipleri", Marlow'un "Sosyal Zeka" sıdır. Bir diğer yaklaşım modeli ise McFall'in "Karakter Esaslı" yaklaşımdır.

Thorndike, 1920'li yıllarda zeka analizleri sonucu soyut zeka, mekanik zeka ve sosyal zeka olarak üç tür zeka olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal zeka sosyal beceriler kavramının öncüsü olup, Thorndike'a göre "insanları anlama, idare etme ve insan ilişkilerinde bilgece davranma yeteneği"dir. Bilişsel ve davranışsal ögeleri de içinde barındıran anlama ve davranma becerileri olarak düşünölmektedir (Akt: Bacanlı, 2014).

Marlowe'da sosyal zekayı, sosyal yeterlilikle aynı anlamda kullanmış ve ilişkilerde duygu ve davranışları karşılıklı olarak anlama ve bu tür durumlara uygun davranma olarak açıklamıştır. Ayrıca Marlowe anlama ve davranma öğelerine problem çözmeye becerisini de eklemiştir. Bu beceri, sosyal ve kişiler arasındaki problemleri çözmeye yönelik olup sosyal zekanın çok yönlü olduğunu ortaya koymaktadır.(Akt: Çimen, 2009; Bacanlı,2014).

"Karakter Esaslı" yaklaşımda McFall (1982) sosyal becerileri, ortama ve yaşa göre değişen bireyin kişilik özelliklerini ortaya çıkarma ve buna yönelik tepkide bulunma olarak açıklamıştır ve bu becerilerin birbirini izleyen fizyolojik, bilişsel ve sosyal davranışları içerdiğini vurgulamıştır(Akt: Seven,2006).

Sonuç olarak sosyal becerilerle ilgili birbirinden farklı ama ortak bazı noktalarda da birleşen tanımlar yapılmıştır. Bireyin hazır bulunuş olarak bünyesinde var olan sosyal becerileri insanlarla girdiği etkileşim, iletişim, kişiler arası ilişkiler gibi durumlarda kullanıp geliştirdiği, bunlara uygun tepkiler oluşturduğu ve bu etkileşimler sonucu yeni beceriler öğrendiği düşünölmektedir. Bilişsel, psikomotor ve duygusal süreçleri de içinde barındıran karmaşık ve kapsamlı bir yapı olduğunu söylemek mümkündür.

4.1. SOSYAL BECERİLERİN SINIFLANDIRILMASI VE BOYUTLARI

Bireyin gözlenebilir ve gözlenemeyen birbirinden farklı davranışlarını içeren, kişiler arasındaki sosyal ilişkilerini yöneten, bireyin bilişsel, psikomotor ve duygusal yönlerinin iç içe geçerek davranışlarına yön veren çok fonksiyonlu davranışlar bütününe sosyal beceri denilmektedir. Bu beceriler kişiden kişiye farklılık gösterdiği gibi ortamdaki ortama, bireyin içinde bulunduğu psikolojik duruma ve bireyin yaşına bağlı da değişmektedir. Bu nedenle

insan davranışlardan belli başlı ortak gözlenen sosyal beceriler alınarak sınıflanmaya veya gruplanmaya çalışılmıştır. Sosyal becerilerin sınıflandırılması da sosyal beceri tanımları gibi farklı boyutlarda ele alınmıştır.

Calderalla ve Merrel (1997) yaptığı alan çalışmalarında çocuk ve ergen sosyal becerilerini beş grupta ele almıştır (Akt: Avcıoğlu, 2001; Seven, 2006):

1. *Akranlarla İlişkili Beceriler:* Arkadaşlarıyla iletişimi başlatma ve devam ettirme, arkadaşlık ilişkilerinde zorlanmama ve kolayca arkadaş edinme, ihtiyaç duyduğu zaman arkadaşlarından yardım isteme ve onlara yardım etme, oyuna ve etkileşime arkadaşlarını davet etme, arkadaşlarının haklarını savunma, arkadaşlarının duygularını önemseme, arkadaşlarıyla yaptığı çalışmalarda liderlik rolü üstlenme gibi olumlu yönde sosyal becerileri içerir.

2. *Kendini kontrol etme becerileri:* Öfke ve kızgınlığını kontrol etme, toplumsal kurallara uyma ve sınırlarını bilme, problem ortaya çıktığında serinkanlı olma ve problem durumunda başkalarıyla uzlaşma, yapılan eleştirileri kabul etme, olumlu eleştiriler alma gibi becerilerden oluşur.

3. *Akademik beceriler:* Bağımsız olarak çalışma ve başarma, yönergelere uygun çalışmasını tamamlama, boş zamanlarını iyi şekilde değerlendirme, ihtiyaç duyduğunda uygun bir şekilde yardım isteme gibi bireyin başarılı olması yönündeki sosyal becerilerdir.

4. *Uyum becerileri:* Talimatlara uyma, kuralları uygun davranma, paylaşma, sorumluluklarını bilme ve yerine getirme, eleştiriye uygun tepkide bulunma gibi başkalarının bireyden beklentileri üzerine gelişen sosyal becerileri içerir.

5. *Atılganlık becerileri:* Kendini tanıtmaya, başkalarıyla iletişimi başlatma, oyuna arkadaşlarını davet etme, kendine değer verme, bilmediği durumlara ayak uydurma, duygularını ifade etme ve bir gruba katılma girişiminde bulunma gibi becerilerden oluşur.

Avcıoğlu (2007) ise 4-6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerini değerlendirebilmek amacıyla yaptığı çalışmalarında yinelenen analizler sonucunda sosyal becerileri dokuz alt boyutta incelemiştir. Bunlar;

- Kişiler arası beceriler
- Kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri

- Akran baskısı ile başa çıkma becerileri
- Kendini kontrol etme becerileri
- Sözel açıklama becerileri
- Sonuçları kabul etme becerileri
- Dinleme becerileri
- Amaç oluşturma becerileri
- Görevleri tamamlama becerileridir.

Eiser ve Fredericson sosyal becerileri üç gruba ayırır (Akt: Vural, 2006):

- *Sözel*: İstekte bulunma, bir isteği reddetme, duygu ve düşüncelerini aktarma, başkalarına güzel söz söyleme
- *Sözsüz*: Dinleme, göz kontağı kurma, gülümseme, sesin tonu.
- *Motor*: Duruş, jestler, mimikler, duygusal ifade tonları ve kafa sallamadır.

Riggio (1986) çok boyutlu bir kavram olarak gördüğü sosyal becerileri altı boyutta ele almıştır (Akt: Çakıl, 1998).

1. *Duygusal İfade (Emotional Expressivity)*: Sözel olmayan duygu durumlarını açığa vuran davranışsal tepkilerdir.
2. *Duygusal duyarlılık (Emotional Sensitivity)*: Başkalarının duygusal ifadelerindeki sözel olmayan davranışsal tepkileri anlama ve yorumlama becerileridir. Duygusal duyarlılığı yüksek bireylerin başkalarını anlama ve onlarla empati kurma becerileri de daha yüksektir.
3. *Duygusal Kontrol (Emotional Control)*: Sözel olmayan duygusal davranışları kontrol etme becerisidir.
4. *Sosyal İfade (Social Expressivity)*: Sözel ifadeleri kapsar. İletişimde konuşma ve kendini ifade etme becerilerinden oluşur. Bu becerisi iyi olan kişilerin insanlarla ilişkileri iyidir.
5. *Sosyal Duyarlılık (Social Sensitivity)*: sözel ifadeleri anlama, yorumlama ve çözümlenme becerileridir. Bu duyarlılığa sahip bireyler başkalarına karşı ilgili ve dikkatlidirler. Kendi davranışları ile başkalarının davranışlarını sürekli bir kıyaslama çabası içerisindedirler.

6. *Sosyal Kontrol (Social Control)*: Sosyal ortama adapte olabilen ve ortama göre kendini ayarlama becerileridir. Bu becerisi gelişmiş bireyler özgüvenli ve sosyal olarak uyumludurlar. Çeşitli sosyal rolleri çok iyi oynarlar.

4.2.SOSYAL BECERİ YETERSİZLİĞİ

Bireyin yaşamında başarılı olabilmesi ilk olarak ailesi ile kurduğu sağlam ilişki temellerine bağlıdır. Aile sevgisi ile büyüyen çocuk, paylaşımına açık ve olumlu sosyal ilişkiler kurabilen bir birey olur. Bu bireyin sosyalleşme süreci için gerekli olan birtakım becerileri aile içinde kazanmış ve daha sonra genişleyen çevresinde bu becerilere yenilerini katmış olması beklenir. Sosyalleşme için gerekli becerilerin yeterli düzeyde kazanılamaması veya bu becerileri uygun ortam ve zamanda kullanamaması bireyde sosyal beceri yetersizliğini ya da eksikliğini ortaya çıkarır.

Çocuklarda yeni bir davranışı öğrenememe ya da beklenen davranışı göstermedeki zorluk düzeyi bize sosyal beceri yetersizliği hakkında bilgi vermektedir. Bireyin beceri yetersizliğini belirlemek için daha önceden o beceri davranışını kullanıp kullanmama durumunun araştırılması gerekmektedir (Bandura, 1977, akt: Çimen, 2009).

Gerekli sosyal beceriyi kazanamamış birey; okul, çevre, iş ve toplumsal ilişkilerinde birtakım problemlerle karşılaşabilir. Yeterli ortamın ve fırsatın sağlanmadığı durumlarda birey göstermesi gereken uygun davranışı sergileyemez ve davranışı engellenen bireyler uygunsuz tepkiler vermektedir. Bu durum bireyin yaşamında başarılı ve mutlu olmasını da engeller.

Sosyal beceriler özellikle çocukluk döneminde insanlarla kurulan etkileşimler sonucu başkalarının davranışını taklit etme, örnek alma ve o davranışları gözlemleme yoluyla model alınarak öğrenilebilen davranışlardır. Bu nedenle bireyin yaşamında sosyal problemler yaşamaması için çevresiyle etkileşiminin artırılarak erken yaşta gerekli sosyal beceri düzeyinin artırılması sağlanmalıdır (Antia ve Kreimeyer, 1988, akt: Sarı,2007).

Sosyal becerilerin yoksunluğu veya öğrenilememiş olması bazı nedenlere dayandırılmaya çalışılmıştır. Bu nedenler, bireyin o sosyal davranışı öğrenmemiş olması yani beceri yoksunluğu, o sosyal davranış durumuyla karşılaşmamış olması ve o beceriye sahip

olduğu halde duygusal tepkilerindeki artış nedeniyle uygun durumlarda kullanamaması durumudur (Gresham ve Elliot, 1987; Strain ve Odom,1986; akt: Avcıoğlu, 2001).

Liberman, Derisi ve Mueser (1989), sosyal beceri yetersizliğinin nedeni olarak dört durumdan bahsetmişlerdir:

- Bireyin yaşadığı sosyal problemler veya psikolojik rahatsızlıklar (Depresyon, şizofreni, sosyal kaygı vb.) nedeniyle uygun sosyal becerinin gösterilememesine ya da var olan sosyal becerilerin gerilemesine neden olur.
- Bireyin yaşadığı duygu durumları sosyal beceri davranışını etkileyebilmektedir. Önceden kazanmış olduğu sosyal becerileri, yaşadığı stres ya da derin üzüntü sonucu kaybedebilmekte veya uygun davranışı gösterememektedir.
- Bireyin yaşam şartlarını etkileyen sosyal durumların değişikliğe uğraması ya da tümünden kaybedilmesi gibi durumlar sosyal becerilerin gerilemesinde ve kaybedilmesinde etkili olabilmektedir. Çeşitli nedenlerle evsiz kalma, mesleğini kaybetme, hastalık sonucu yatağa bağımlı olma gibi durumlarda sosyal desteğin olmaması sosyal becerilerin kullanılamamasına neden olmaktadır.
- Bireyin uygun davranışı öğrenebileceği sosyal modelin çevresinde olmaması ve çevresindeki insanlarla sosyal ilişkilerini sağlayamaması durumunda sosyal becerilerin öğrenilememesi ve kullanılamamasına yol açmaktadır (akt: Özbey, 2009).

Birey, sosyal beceriyi öğrenmiş olsa bile uygun ortam ve fırsat sunulmadığı ve bir takım nedenlerden dolayı davranışı sergileyemediği için sosyal beceri yönünden yetersiz kabul edilir. Okul ortamında bu durum bireyin akranları tarafından dışlanmasına ve sosyal kabul görmesine engel olur ve bireyin akademik başarısını da etkiler. Birey gerekli durumda kullanacağı sosyal beceriyi bilmesine rağmen davranışa nasıl yansıtacağını bilememektedir. Avcıoğlu (2005) bu durumu, bireyin sosyal beceriyi bilmesine rağmen kritik alt basamaklarını sergileyememesi durumu olarak açıklar.

Sosyal beceri eksikliği olan bireylerin toplum tarafından kabul görmesinin zor olduğu durumlar bireyin yaşamında psikolojik veya psikososyal problemler yaşamasına neden olabilir. Bu nedenle erken yaşlarda çocukların sosyal becerilerinin geliştirilmesi için fırsatlar sunulmalı ve uygun sosyal beceri eğitimleri uygulanarak ilerde ortaya çıkabilecek problemlerin önlenmesi sağlanmış olur.

4.3.SOSYAL BECERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanlar sahip oldukları sosyal becerilerin farkında değildir. Bu nedenle araştırmacılar bireyin sosyal becerilerindeki farklılıkları belirlemek amacıyla çeşitli teknik ve ölçekler geliştirmeye çalışmışlardır. Sosyal becerinin tam olarak ortak bir tanımının yapılamaması ve sosyal becerilerin kapsamının geniş olması nedeniyle davranışlardaki değerlendirmede de farklı ölçme tekniklerine olan ihtiyacı beraberinde getirmiştir.

Thorndike ve arkadaşlarının çalışmaları, sosyal becerilerdeki bireysel farklılıkları ölçmek için yapılan ilk çalışmalardır (Riggio, 1986; akt: Bilek, 2011). Sosyal becerilerin çok boyutlu olması nedeniyle bu becerilerin ölçülmesine gerek duyulmuştur. Bu sebeple farklı boyutlarda değişik değerlendirme metotları geliştirilmeye çalışılmıştır. Sosyal becerilerin değerlendirilmesi için geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmış bir sürü metot bulunmaktadır (Gresham ve Eliot, 1984:293; akt: Bilek, 2011).

Sosyal becerilerin değerlendirilmesini Hops ve Greenwood iki kategoride ele almıştır. Birincisi seçme ve tanımaya dayalı metottur. Bu metotta sosyometri, anket değerlendirmeleri ve öğretmen değerlendirmeleri yer alır. İkinci metot ise müdahale ve terapiye dayalı metottur. Bu metot, davranışın işlevsel analizi ile ilgili bilgileri sağlar (akt: Seven,2006).

Avcıoğlu(2001) ise değerlendirmede kullanılan çeşitli teknik ve ölçekleri beş grupta toplamıştır. Bireyin kendi davranışlarını değerlendirmesi tekniği; uygulaması, cevaplandırılması ve değerlendirilmesinin kolay olması nedeniyle yaygın olarak sosyal beceri ölçeklerine dahil edilir. Kişiyi yine en iyi kendisi tanıyacağı görüşüne dayanan ve gelenekselleşmiş bir teknik olan görüşme tekniği ise, birey hakkında en doğru bilgiyi vereceği düşünülür. Bireyin çevresinin olaya dahil edildiği gözlem tekniğinde genelde uzman, aile, arkadaş çevresi gibi kaynakların bireyi ev, okul, klinik ve oyun ortamında veya doğal ortamlara benzetilen sanal ortamlarda gözlemlemesi sonucu ortaya çıkan kanı ve yargıları kapsar (Bacanlı,2002). Derecelendirme ölçekleri ise, bireyin davranışlarını kendi değerlendirmesi ile başka kişilerin bireyin davranışları hakkında verdikleri derecelendirme ölçütleriyle karşılaştırılmasıdır. Davranışların yanı sıra kişilik ve tutumların ölçülmesinde kullanılmaktadır. Grup içindeki sosyal ilişkilerin kalitesini tercih sırasına göre değerlendiren teknik ise sosyometridir. Bu teknik, grup içindeki tutum ve eğilimler ile grup içi örgütlenme biçimini ortaya çıkarır (Avcıoğlu, 2001).

Jolongo (2006) ise çocukların sosyal becerilerinin dört şekilde değerlendirilebileceğini ifade etmiştir:

- Çocuğun çevresindeki kişiler tarafından yapay ortamlar oluşturularak yapılan gözlem.
- Grup projesi olarak sosyal problem durumları oluşturularak sosyal etkileşim sağlanır.
- İstenen durum ya da yaşanmış önemli olaylar hakkında anekdot tutmak.
- Resimlerdeki duygu durumlarını bildiren ifadelerden çocuğun sıralaması yoluyla çocuk hakkında bilgi vermesi sağlanır (Akt: Bilek, 2011).

Son zamanlarda yapılan araştırmalarla sosyal becerilerdeki yetersizliklerin belirlenmesinde tek bir teknik yerine birden fazla teknik ve ölçeklerin bir arada kullanıldığı görülmektedir.

Walker ve McConnell (1995)'a göre harcanan zaman ve elde edilen verilerin kullanılabilirliği açısından değerlendirme tekniklerinden en etkili olanı öğretmenlerin öğrencilerin sosyal becerilerini değerlendirmesidir. Öğretmenin çocuğun sosyal gelişim becerilerine dair ön bilgisi çocuktaki becerinin düzeyini belirlemede en geçerli yöntemdir. Diğer değerlendirme tekniklerinin uygulanamadığı durumlarda öğretmen değerlendirmesi en uygun yöntem olarak kullanılmaktadır (Akt: Bilek,2011).

Çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi aşamasında çeşitli test ve teknikler kullanılırken çocuğun sıklıkla sosyal ilişki içinde bulunduğu akranları, aile bireyleri ve öğretmenleri gibi çevresindeki bireylerle olan sosyal ilişkilerinin değerlendirmelerde göz önüne alınması önemlidir. Çocuğun sosyal becerilerini sergileyebileceği, çeşitli duygu durumlarından etkilenmeyeceği rahat ortamların hazırlanması da değerlendirme boyutunu etkileyen bir diğer faktördür.

4.4.SOSYAL BECERİ GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bireyin sosyal becerilerinin gelişmesi bir takım etkilere maruz kalarak şekillenmektedir. Sosyalleşmenin gelişmesi öncelikle bireyin kendisinde başlar daha sonra çevresel faktörler işin içine dahil olur. Sosyalleşme süreci bireyin çevresi ile etkileşimi içerdiğinden bu etmenlerin başında bireyin yakın çevresi (aile, akranları, okul ve öğretmen) gelmektedir. Diğer bir durum ise bireyin genetik özellikleri (yaş, cinsiyet, kalıtım gibi) onun

çevresiyle etkileşme derecesini ve şeklini belli ölçülerde etkilemektedir (Dönmezer, 1997). Sosyalleşme sürecine etki eden faktörleri çeşitlendirmek mümkündür. Bunlardan bazıları; yaş, cinsiyet, kalıtım, aile, akran ilişkileri, okul ve öğretmen, sosyoekonomik düzey ve kitle iletişim araçlarıdır.

4.4.1. YAŞ

Okul öncesi dönemde çocukların bütün gelişim alanları yaşla birlikte değişim gösterirken sosyal becerileri de çocuğun içinde bulunduğu çevre ve etkileşim kurduğu insan sayısı ile değişmektedir. Merrell'in (1994) yaptığı araştırmada çocuğun yaşının büyüdükçe bulunduğu çevrede problem davranışlarının azalarak; sosyal etkileşiminin, sosyal bağımsızlıklarının ve grupla çalışma yetilerinin arttığı görülmüştür (Akt: Tüy, 1999).

Bireyin yaşı ilerledikçe zamanla girdiği ortamlarda farklılık göstereceğinden karşılaşacağı insanlar ve onlarla kuracağı etkileşimde farklılaşacaktır. Küçük yaşlarda kısıtlı bir çevreye sahipken yaşı ilerledikçe çevresi de genişleyecektir. Karşılaşılan farklı insan tipleri bireyde çeşitli sosyal becerilerin oluşumuna katkı sağlayacağından bireyin her yaşındaki sosyal becerisi birbirinden farklı olacaktır.

Koçak ve Tepeli'nin (2004) yaptıkları çalışmada çocukların işbirliği ve sosyal ilişki puan ortalamalarının, 5 yaşındaki çocukların 4 yaşındaki çocuklardan puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Bacanlı ve Erdoğan (2003) tarafından yapılan araştırmada ise çocukların olumsuz sosyal davranışlarında yaşla beraber bir azalma olduğu görülmüştür.

Yaş ilerlerken bireyin çocukluktan beri çevresinden aldığı olumlu pekiştireçler ya da olumsuz geri dönütler sayesinde bireyin olumlu sosyal becerilerinde bir artış gözlenirken, olumsuz sosyal becerilerinde ise bir azalma meydana gelmektedir. Çocuğun zamanla sosyal bağımsızlığının ve sosyal etkileşiminin arttığı yapılan çalışmalarda görülmektedir.

4.4.2. CİNSİYET

Sosyal beceri yönünden birçok araştırmacı kızlar ile erkekler arasında fark olup olmadığını merak etmişlerdir. Yapılan araştırmaların çoğunluğunda kızların beceri puanları erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Bazı araştırmalarda ise cinsiyet değişkeninin sosyal beceriye etki etmediği yönünde olmuştur.

Kız çocuklarının kendini ifade etme, atılganlık, öz-denetim ve işbirliği gibi sosyal beceri derecelerinin toplam puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Elibol, 2008). Wentzel ve Erdly'nin (1993) yaptığı çalışmada kız çocuklarının, başkalarına saygılı olma alışkanlığı ile olumlu sosyal davranışları ilişkilendirdiği saptamışlardır. Jamyon-Tshering'in (2004) yaptığı çalışmada ise kız çocukların sosyal becerileri erkeklere oranla daha sık kullandıklarını ortaya çıkarmıştır (Akt: Bilek, 2011).

Sosyal becerilerdeki cinsiyet farklılıklarının nedeni de bir diğer araştırma konusu olmuştur. Son yıllarda ise cinsiyet farklılıklarının nedeninin hem biyolojik hem de çevresel faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir (Gresham ve Reschly, 1981; Akt: Avcıoğlu, 2001).

Yapılan araştırmalar kapsamında kız çocuklarının erkek çocuklara oranla çok farklı sosyal becerileri sergiledikleri görülmüştür. Erkeklerin saldırgan davranışları fazla iken, kız çocuklarının ise sözel konuşma becerilerinin daha gelişmiş olduğu sonucuna varılmıştır (Gülay ve Akman, 2009). Yine aynı şekilde toplumun kız ve erkeklere biçtiği davranış modelleri de bu iki cinsiyet arasındaki sosyal becerilerin farklılaşmasına neden olmaktadır.

4.4.3. KALITIM

Karakterimizin veya mizaç yapımızın oluşmasında kalıtımın rolü büyüktür. Bireyin sosyal etkileşimde ya da kişiler arası ilişkilerinde karakterin etkisi olduğu görülmektedir. Kalıtımla geçtiği düşünülen içedönüklük ve dışadönüklük özelliğinin bireyin sosyalleşmesinde önemli bir farkı olduğu görülmüştür. Aynı ortamda yaşayan iki kişiden dışadönüklük özelliği bulunan bireyin, diğer bireye oranla daha fazla sosyalleşme gözlemlendiği ortaya çıkmıştır. Ailelerin içedönük ve dışadönüklük özelliklerine bakıldığında ise dışadönük bir yönelim gösteren aile bireylerinin çocuklarında da bu özelliğın görülmesi kalıtımın etkisi olduğunu doğrular niteliktedir (Öztürk, 2008).

Zekâdaki kalıtımsal etkilerin çocuklarda, sosyal ilişkileri ve sosyal sorunları çabuk algılayan ve çevresine uyum sağlayan bireyler olmasına etkisi vardır. Zekâsı nedeniyle çabuk ve kolay öğrenen çocuklar bir gruba katılma veya çevresiyle sosyal ilişkiler kurma konusunda diğer bireylere oranla daha başarılıdır (Dönmezer, 1997).

Çocuğun karakterinin/mizacının doğuştan geldiği ve çevrenin etkisiyle şekillendiği yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Bu nedenle birey karşılaştığı insanlarla etkileşim

kurarken mizacını jest ve mimiklerle büyük oranda sergiler. Aynı zamanda insanlarla etkileşimi başlatırken karşı tarafın karakter yapısına göre de davranışlarını şekillendirir.

4.4.4. AİLE

Okul öncesi dönem çocuğunun taklit ve model alma yoluyla sosyalleşme süreci ilk olarak ailede başlar. Toplumsal kural ve normların öğrenildiği, doğru davranışa olumlu tepkilerin yanlış davranışa da olumsuz tepkilerin verilerek sosyal becerilerin şekillendiği ilk kurum olma niteliği taşır. Ayrıca aile çocuğun karşılıklı ilişkiler kurabildiği, kendinden başka bireylerle etkileşim halinde olduğu için toplumun yapı taşı olarak görülür. Aile çocuğu toplumsal gereksinmelere göre biçimlendirir (Öztürk, 2008).

Çocuğun sosyal gelişiminde önemli bir yeri olan akran ilişkilerinin etkili kurulabilmesi çocuğun aile içinde yaşadığı sosyal deneyimlere dayanmaktadır (Turner, 1991; Akt: Çimen, 2009). Ayrıca aile içindeki kardeş etkileşimleri de çocukların akranlarıyla olan ilişkilerini biçimlendirir. Büyük kardeşin küçük kardeşe öğretim eğilimi ile küçük kardeşin büyüğü model alması çocukların sosyal gelişiminde olumlu etki sağlar (Öztürk,2008).

Özabacı'nın (2006), ailenin sosyal becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri arasında bir bağlantı olabileceği yönünde yaptığı araştırmada aile ile çocuğun sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır. Ailenin toplumsal bakış açıları, insanlarla ilişkileri, bireysel özellikleri, çocuğa karşı yaklaşım ve davranışları ile çocukla olan iletişimleri çocuğun sosyal becerileri kazanmasına etki etmektedir (Çimen, 2009).

Hoffman'a (1975) göre anne-babanın kişilik özelliklerinin yanı sıra çocuğa karşı tutum ve davranışları ile aile içi eğitim tarzları sosyal gelişimi etkilemektedir (Akt: Dardoğan, 2000). Ailenin sosyal koşulları da çocuğun sosyal gelişimini etkileyen faktörler arasında yerini alır. Bunlar; sosyoekonomik faktörler (ailenin gelir durumu), sosyo-ekolojik faktörler (ailenin yaşadığı çevre, yerleşim yeri büyüklüğü vb.) ile sosyokültürel (gelenek, ahlak, din, dünya görüşü, ideoloji, toplumun gelişmişlik durumu vb.) faktörlerdir (Öztürk, 2008).

Ebeveynlerin çocuklarının sosyalleşmesi için; öncelikli olarak çocuklarında bir birey olduğunu kabul ederek onlara her zaman saygılı davranması gerekir. Ayrıca başkalarını gözlemleyerek kendine nitelikli sosyal model seçimini öğretmek, sosyal ortamda etkili dinleme becerisi kazandırmak, çocuğun fikirlerini paylaşması konusunda onu yüreklendirmek

ve konuşma ortamına dahil etmek, sosyal ortamlarda çocuklara nitelikli rol model olarak yol gösterici olmak ebeveynlerin yapması gereken davranışlardır (Akt: Bilek, 2011).

Kısaca aile; bütün yönleriyle çocuğun sosyalleşmesini etkilerken, aynı zamanda sosyalleşme sürecine en büyük katkıyı da sağlamaktadır. Ailenin yaşam şartları, içinde yaşadığı çevre, sosyal görüşleri ve sosyalleşme esnasında sergiledikleri davranışlar çocuğu etkileyen etmenlerin başında gelir. Bu nedenle her birey farklı aile ortamlarında yetişirken farklı sosyal becerilere sahip olarak topluma karışır.

Aileler, çocuklarının gelişimsel durumlarına dayanarak çocuklardaki sosyal becerilerin geliştirilmesi için; çocuğa zengin uyarıcı ortamlarda uygun koşulların hazırlanarak, çevreyle etkileşimlerinin desteklenmesi sağlanmalıdır. Aile uygun rol-model davranışı göstererek çocukları topluma uygun sosyal bireyler olarak hazırlamalıdır.

4.4.5. AKRAN İLİŞKİLERİ

Çocuklar altıncı aydan itibaren sosyal ilişki kurmaya başlarlar. 2 yaşında ise ebeveynleri dışındaki ve kendi yaş grubundan sayılabilecek bir diğer çocuklarla etkileşim halinde olmak için çaba gösterirler. 3 yaş civarında tam olarak başlayan arkadaş ilişkileri çocukların gelişimsel bir özelliği olan benmerkezcilik kavramı yüzünden akranlarıyla olan iletişimini olumsuz etkiler. Sadece kendi isteklerini ön planda tutan bu yaş grubundaki çocuklar grup halinde hareket etmeyi veya akranlarıyla işbirliği kurmayı başaramazlar. Bir yandan akranlarıyla beraber olmak isterken bir yandan da sosyal etkileşimde çatışma halindedirler. Bu yüzden aynı ortamda farklı oyunlar oynarlar (<http://www.sevuskudar.k12.tr>).

4-5 yaş civarında toplumsal kuralları öğrenmeye ve sosyal gruplar içine adapte olmaya başlarlar. Bu yaş grubundaki çocuklar akranları tarafından ilk defa kabul görmenin zevkini yaşayarak sosyal becerilerini aktif olarak kullanma fırsatı elde ederler. Çocuk kendi isteğinin dışında başkalarının isteğine uyma ya da kendi tercihlerinin her zaman kabul görmediği ortama girdiği için sosyal becerilerini düzeltme fırsatı elde eder. 5-6 yaş civarında ise arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerde duygusal paylaşımları da anlama becerisi kazanır. İlişkilerinde yaşadığı çatışmalar nedeniyle saldırgan tepkiler verebilir ve bunun akranları tarafından hoş karşılanmadığını görerek davranışı değiştirme çabası içine girer. Başkalarının duygu ve düşüncelerine önem verildiği yaştır (Kandır,2004).

Hartup (2000); yaptığı araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının akran gruplarıyla girdiği etkileşimde güven duygularının geliştiğini, çekingenliğin azalarak sosyal uyumun kolaylaştığını görmüşlerdir. Gelişim ve yetenek düzeyleri aynı olan çocukların birbirinden etkilenecek yeni sosyal beceriler deneyimlediği görülür (Akt: Erten, 2012). Bu nedenle okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenlerin, çocukları birbiriyle etkileşim halinde bulunması için fırsatlar tanıyarak sosyal becerilerinin gelişimini desteklemelidirler.

Çocukların sosyal yönden gelişmesinde bir başka etken ise grup oyunlarıdır. Grup oyunları sayesinde çocuk zengin uyarıcı ortamlarda birden fazla role girme fırsatı elde eder. Bu oyunlar sayesinde çocuk; paylaşmayı, dayanışmayı, işbirliği kurmayı, sorumluluk almayı, kendi hakkını korumayı, başkalarının haklarına saygılı olmayı, lider olmayı, kazanıp veya kaybetmeyi, birlik ve beraberlik duygularını en iyi bu ortamlarda öğrenir. Akranlarının en önemli etkisi çocuğa olumlu sosyal model olması ve çocuğa birçok sosyal beceri deneyimleri sunmasıdır (Gülay ve Akman,2009).

Çocuk, akranlarıyla etkileşimi sonucunda davranışlarına yön vererek olumlu veya olumsuz sosyal becerileri öğrenirler. Yine akranları vasıtasıyla olumsuz sosyal becerilerini aldıkları tepkiler doğrultusunda en aza indirgerler. Aile çocuğa sosyalleşme yönünden bir çok fırsat ve imkan tanısa da akranlarıyla kurduğu sosyal ilişki esnasında öğrendiği becerileri deneyimleme fırsatı sunamaz.

4.4.6. OKUL VE ÖĞRETMEN

Okul öncesi eğitim çocuğun birçok gelişim alanında etkili olduğu gibi sosyal becerilerinin gelişiminde de ayrı bir öneme sahiptir. Okul öncesi eğitim kurumu, hem çocuğun kendi yaş grubundan akranlarıyla etkileşim kurabildiği hem de alanında uzman eğitimcilerin varlığı ile zengin eğitim ortamının sağlandığı bir kurumdur.

Okul öncesi çağ, çocuğun sosyal becerilerinin temelini atıldığı dönemdir. Sosyal becerilerinde ilk deneyimlerini çocuk burada yaşar ve toplumsal kuralları öğrendiği ilk kurumdur. Çocuk kendinden başkalarının da hakları olduğunu ve onlara saygı göstermesi gerektiğini bu kurumda öğrenir. Okulun sosyalleştirme sürecinin iki önemli işlevi olduğunu söyleyen Yavuzer (2000) bu işlevleri, çocuğun kendi öğrenme sorumluluğunu gerçekleştirmesi ve okulun sosyal kurumların boşluğunu doldurma görevi olarak açıklar. Toplumsal bir kurum olan okulun çocuğa sadece bilgi vermediğini onun sosyalleşmesinde de büyük katkısı olduğunu söyler.

Aile tarafından sunulan sınırlı olanakların zenginleştirildiği bir kurum olan okul öncesi eğitim, çocuğun gelişiminde planlı ve programlı bir eğitim sunar. Çocuğun sosyal becerilerinin gelişimine yönelik etkili eğitim etkinlikleriyle çocuk okul ortamında karşılaşır. Çocukların sosyal becerilerini geliştirmek için okul öncesi kurumlarında toplumsal yaşamı yansıtan uyarlanmış eğitim etkinliklere yer verilmelidir. Bu etkinlikler sayesinde gerçek yaşamın bir ön deneyimini yaşama fırsatı bulan çocuğun, vicdan ve ahlak gelişiminin yanı sıra doğru ve yanlış davranışlar ile gelenek ve göreneklerin de işlendiği toplumsal kuralların temeli atılır (Oğuzkan ve Oral, 1997).

Okul, çocuğun sosyal çevresiyle etkileşimini engelleyen önceden getirmiş olduğu iç ve dış etmenleri en aza indirdiği ve tüm çocuklara fırsat eşitliği sağlayarak akranlarıyla arasındaki uyumu kolaylaştıran bir kurum olarak çocuğun sosyal gelişimini olumlu yönde destekler.

Okul öncesi eğitim kurumunun sunduğu fırsatlardan en önemlisi alanında uzman öğretmenlerin, çocuğun sosyal gelişiminde olumlu yönde rol model olmasıdır. Öğretmenin sahip olduğu özellikler, çocuğun sosyal becerilerini olumlu yönde desteklemesi ve sosyal becerileri geliştirici eğitim etkinliklerini çocukların gelişim seviyesine göre planlaması açısından önemlidir. Öğretmenin farklı sosyal çevrelerden ve değişik sosyo-ekonomik koşullarda yetişmiş çocukların arasındaki eşitsizliği gidererek çocuğun akranlarıyla eşit statüde, çevrenin etkisinin en aza indirgenmiş okul ortamında sağlıklı sosyal beceriler kazanmasını sağlamak en önemli görevidir.

4.4.7. SOSYO EKONOMİK DÜZEY

Anne-babaların ekonomik koşullarının ve eğitim düzeylerinin toplumda sosyal sınıflamaya neden olduğu durumdur. Bu koşulların yetersizliği ebeveynlerin düşük benlik algısına, kendine güvenmeme ve sosyal açıdan yetersiz hissetme durumlarına sebebiyet vermektedir (Baykan ve diğerleri,1995). Çocukların ebeveynlerinin sosyal statülerinden etkilendiğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Sosyoekonomik ekonomik düzeyi yüksek ebeveynlerin çocukları, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarına oranla sosyal becerileri daha yeterli olarak tanımlanmaktadır (Atay, 2005).

Alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin imkan ve çalışma koşullarının yanı sıra çok çocuklu olması ve sosyal güvencelerinin olmaması çocuklarına yeterince zaman ayırmalarına olanak sağlamamaktadır. Bu nedenle de aile, çocuktaki beceri gelişimini yeterinde

irdeleyememekte ve çocuklarındaki yetersizlik durumlarını giderememektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda sosyoekonomik düzeyi düşük ailedeki çocukların sorunlu davranış gösterme eğilimi, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarına oranla daha fazla görölmüştür.

Sosyoekonomik düzeyi iyi olan ailede yetişen çocukların hem aile ile geçirdikleri zaman hem de ailenin çocuğun sosyal hayatını geliştirmeye yönelik sağladığı imkanlar sayesinde çocukta sosyal becerilerinin gelişmesi ve eksik olan yetersizliklerinin giderilmesi mümkündür. Sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde bu tarz imkanların sağlanması ise mümkün olmayabilir. Ayrıca alt sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde görölen düşük özgüven yüzünden toplumdan kendilerini soyutladıkları gibi aynı etkiyi çocuklarına da yansıtırlar. Bu nedenle çocukların toplumla etkileşimi kısıtlı hale gelir ve çocuklar ebeveynlerinden model alarak öğrenecekleri birçok sosyal beceriyi kazanamamış olabilir.

4.4.8. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Teknoloji çağının bir getirisi olan kitle iletişim araçları, bebeklikten itibaren çocukların hayatında yerini almaktadır. Çocukların severek kullandığı kitle iletişim araçlarında amaç toplumsal normları öğrenmek değildir. Kar marjı güdülererek oluşturulan yapımlar veya toplumsal ideolojiler doğrultusunda yönlendirici programlar sebebiyle genç nesilleri etkisini altına alabilecek ve toplumun genelini etkileyebilecek derecede önemli olan kitle iletişim araçları, çocuğun sosyalleşmesinde de olumlu veya olumsuz katkısı olabilir. İzlediğı veya oynadığı oyundaki kahramanları model alır, yeni davranışlar öğrenir veya kendi davranışlarını kıyaslayarak davranışlarına yön verebilir. Çocuğun bilgi edinmesine faydası olduğı kadar bazı bilgileri eksik veya yanlış öğrenmesine de neden olur (Elkin,1995). Çocukların, kitle iletişim araçlarındaki fayda-zarar ayırımına henüz tam olarak varamamalarından dolayı çocuğun sosyal gelişimini ne derece etkileyeceğı konusunda ebeveynlerinin daha fazla duyarlı olması gerekmektedir.

Televizyonda veya bilgisayar oyunundaki kahramanların olumsuz davranış ve sözlerinden etkilenebilen çocuklar bunları doğrudan yaşam biçimine katabilir. Bu nedenle medyanın kar marjı gözetmeksizin çocuklar için hazırladığı programları çocukların eğitime uygun hale getirmesi, ailelerin de çocukların izlediğı programları ve oynadığı oyunları denetim altına alarak, çocukların yaş ve gelişim seviyelerine uygun programlar seçmeleri gerekmektedir. Çocukların uzun süre kitle iletişim aracını kullanmasına izin verilmemeli,

alternatif fırsatlar sunularak kitle iletişim aracının etkisinin azaltılması sağlanmalıdır (Çimen, 2009).

Kitle iletişim araçları, çocuklardaki zihinsel gelişim alanlarını desteklerken psikomotor, dil ve sosyal gelişim alanlarını yeterince desteklememektedir. Oynadığı oyundaki veya izlediği programdaki kişilerle birebir etkileşimde bulunmadığı için bu tarz araçlar çocuğa gerçek deneyim fırsatı sağlamaz. Bu nedenle bu araçların içeriğinde geçen sosyal becerinin fırsat verdiği ölçüde sadece rol model olarak doğru veya yanlış davranışı öğrenme gerçekleşir. Sosyal becerinin farklı boyutlarını bu araçlarla öğrenmesi veya deneyimlemesi mümkün değildir.

5. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL BECERİLER

İki yaşından itibaren çocuklar bağımsız hareketler sergilemek isterler ve bu hareketlerinin kısıtlanmasından hoşlanmazlar. Benmerkezci yapının yanında sosyal öğrenme başlar ve taklitçi yanları da gelişir, bu dönemde çocuklar yavaş yavaş çevreyle iletişim kurma çabası içine girerler. Bu dönemde sosyal becerinin gelişimi için ailenin davranışlarına dikkat ederek olumlu rol model olması önemlidir. Sosyalleşmenin ilk aşaması olan davranışlar bu yaş civarı gelişir (Akt: Göktaş, 2015; Günindi, 2008). Bu dönemde çocuk kendi ve çevresinin farkındalığında olma çabasına girer ve davranışlarını yetişkin davranışlarıyla kıyaslar. Taklit ve öğrenme yoluyla edindiği davranışlar çevre tarafından da pekiştirilince içselleştirilir.

Üç yaş civarında paylaşma davranışında artma gözlemlenir. Benmerkezci yapıdan biraz daha uzaklaşan çocuk akranlarına karşı empati davranışları gösterir. Bu dönemde basit davranışları çevrenin yardımıyla yapar (Gülay ve Akman,2009). Yetişkin dünyasına yavaş yavaş adım atan çocuk bu ortamdaki kuralları da benimsemeye başlar. Bu dönemde akranlarıyla da etkileşimi başlayan çocuğun, ailede öğrendiği sosyal davranışları ve kuralları deneyimleme fırsatı doğar. 3 yaş evresinde çocuklar aşırı inatçı ve isyankâr davranışlar da sergiler. Bu onların bu dönemde kendi bağımsızlıklarını ispatlama çabasının bir etkisidir.

4 yaş civarında akranlarıyla etkileşime giren çocuk toplumsal kuralları anlama eğiliminde ve akranlarıyla uzun süreli vakit geçirebilmektedir. Bu yaşta akranlarıyla kurduğu ilişkiler sayesinde davranışlarını şekillendirip onlara yön verme çabası içinde olurlar. 5 yaş civarında ise grup oyunlarına katılımı artmakta, kendinden küçüklere koruyucu davranmaktadır. Bu yaşta kurallara uymakta sorun yaşamazlar ve sabırlı olma, saygılı davranma, işbirliği, paylaşma ve empati davranışları gelişir (Gülay ve Akman, 2009).

6 yaş dönemi, iletişimin ve akranlarıyla etkileşimin arttığı bir dönemdir. Bu dönemde sosyal becerileri gelişerek başkalarının duygularına da anlam verme başlar. Başkalarının haklarına saygı duyma, sevinçlerini ve üzüntülerini anlamaya ve paylaşmaya başlar. Kendi bağımsızlığını gerçekleştirmiş olan çocuk, kendi sosyal çevresini de oluşturabilir. Çok sayıda arkadaş edinerek sosyal becerilerinde artış sağlar (Akt: Yener, 2014).

4-6 yaş döneminde çocuğun hayatına okul ve öğretmen faktörlerinin girmesiyle sosyal çevresi daha çok genişlemiş olur. Bu dönemde artık sosyal ilişki kurmak mecburiyet arz etmektedir. Öğretmenin yönlendirmeleriyle de davranışlarına olumlu yönde değişiklikler katar. Ayrıca okulda öğretmenin çocuk üzerindeki doğru değerlendirmeleri sonucu çocukta gözlenen yetersizliklerin giderilmesine yönelik çalışmalarla sosyal becerilerinde artış görülür.

Yapılan araştırmalara baktığımızda okul öncesi dönemdeki sosyal becerileri; işbirliği, paylaşma, yardımlaşma, iletişimi başlatma, atılganlık, sorumluluk ve saygılı olma gibi vb. davranışlardan oluştuğu gözlenmiştir (Kamaraj, 2004; Öztürk, 2008).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi eğitim programında ise 36-72 aylık çocuklar için kazandırılması gereken sosyal becerileri ayrıntılı olarak vermiştir. Bu beceriler; sırasını bekleme, başkalarını incitmeden hakkını arayabilme, başkalarına hizmet etme, isteklerini erteleyebilme, kendini kontrol edebilme, işbirliği yapabilme, nezaket ve görgü kurallarına uygun davranabilme, zamanını düzgün kullanma, başka insanların duygularını dikkate alarak sevinç ve kızgınlıklarını ifade edebilme gibi davranışlardır. MEB bu davranışların sosyal ve duygusal hedefler içerisinde kazandırılması gerektiğini belirtmiştir (MEB,2006).

Okul öncesi dönemde sosyal becerileri gelişmeyen ve yetersizlik durumuyla karşılaşan çocukların ileride sosyal ilişkilerinde ve akran kabulünde sorunlar yaşayabilirler. Bu durum onların okul hayatını ve akademik başarılarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Bireyin mutsuz bir yaşam sürmemesi için hayatında kritik bir dönem olan okul öncesi dönemde paylaşma, işbirliği ve başkalarıyla iyi ilişkiler kurma gibi sosyal becerilerini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu dönemde çocuklara kazandırılması gereken sosyal becerilerin öğretmenler ve aileler tarafından iyi bilinmesi ve karşılıklı etkileşimin sağlanarak desteklenmesi gereklidir. Çocuğun akranlarıyla etkileşiminin ve hayatındaki ilk sosyal çevre olan okulun fırsat ve imkanlarından en üst düzeyde faydalanması sağlanarak olumlu sosyal beceriler kazanması sağlanabilir.

6. SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ

Sosyal beceriler, genelde çeşitli etkileşimler sonucu çevredeki insanların davranışlarının gözlenerek model alınması ya da bireyin davranışlarına verilen tepkiler sayesinde farkında olmadan öğrenilmektedir. Sistematik olmayan bu öğrenmeler aile içinde ve akran grupları yardımıyla şekillenir. Bu nedenle sosyal beceri öğretiminde sosyal öğrenme kuramından faydalanılmaktadır (Avcıoğlu, 2001; Çetin ve diğerleri,2003).

Sosyal beceri eğitimi, bireyin iletişim becerilerinin geliştirilerek sosyal durumlarla başa çıkmasını kolaylaştıran ve davranışları hakkında farkındalık oluşturan bir yaklaşımdır (Çakıl,1998). Ayrıca sosyal beceri eğitimi sosyal davranışların olumlu yönlerini ortaya çıkararak sosyal olmayan davranışların giderilmesini sağlayan bir eğitimidir. Bu eğitimde amaç, bireyin çevresiyle sağlıklı iletişim kurmasına yardımcı olmak ve toplumsal kurallara uyumunu sağlamaktır (Taşcı,2013).

Yapılan çalışmalarda farklı ortamlarda yetişmiş çocukların birbirinden farklı sosyal öğrenmelerine sebebiyet veren durumların ve akran ilişkilerini engelleyen çeşitli sorunların olduğu ortaya konmuştur. Bu sorunlardan en bilinenleri; bireyin o davranışı öğrenememiş olması veya korktuğu için davranışı sergileyememesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bireyin hayatını etkileyecek becerilerin eğitiminin bir program çerçevesinde olması gerekliliği oluşmuştur. Bu programdan önce bireyin doğru değerlendirilip sosyal beceri yetersizliğinin sebebi ortaya konularak program bu yetersizliği gidermeye yönelik hazırlanmalıdır.

Sosyal öğrenme kuramına göre sosyal beceri eğitiminin temeli davranış değiştirmeye ya da bireyin daha önce kullanmadığı davranışı ortaya çıkarmaya yöneliktir. Hazırlanacak programında bireyi temel aldığından bireysel farklılıkları ve gelişimsel süreçleri dikkate alarak bireye uygun ve bireyin ihtiyacına yönelik sosyal becerileri içermelidir (Bacanlı, 2005).

Sosyal becerilerin öneminin kabul edilerek sosyal beceri eğitimleri, bireysel ve grup eğitimi şeklinde ayrı ayrı verilebildiği gibi sosyal becerilerin öğretimi eğitim programlarına da dahil edilmiştir. Farklı yaş ve özellikteki bireyler için bireyin ihtiyacına yönelik çeşitli sosyal beceri programları hazırlanmış ve bireyin sosyal becerilerini etkileyen etmenler belirlenerek giderilmeye çalışılmıştır (Sucuoğlu ve Çiftçi,2003; Bacanlı,2005).

Sosyal beceri programlarını inceleyen araştırmacılar; öğretim, deneyim oluşturma ve geri dönüt olarak üç temel süreci kapsadığını belirtmişlerdir (Gürsakal, 2001). Çocuklara

öğretilecek sosyal becerilerde öncelikle gelişimsel süreçlerin göz önünde bulundurulması gerektiği ve bu eğitimi verecek kişilerinde gelişim düzeylerinin çocuğun davranışını biçimlendirdiğini belirtmişlerdir. Yine çocukların davranışlarını etkileyen bir başka konu da çocuğun içinde bulunduğu toplumun kültürel davranışlarıdır. Çocuk bu kültüre uygun davranış kalıplarını öğrenmeye yatkındır. Ayrıca öğretilecek davranışın veya becerinin çocuklar için önem arz etmesi de gerekmektedir. Bu sayede verilen sosyal beceri eğitiminin kalıcılığı sağlamış olur. (Bacanlı, 2014).

Sosyal beceri eğitiminde birden fazla öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemler içinde çocuğa en uygun, etkili ve verimli programlar geliştirilerek sosyal becerilerin eğitimi gerçekleştirilebilir. Davranış değişikliğinin erken yaşlarda daha kolay sağlandığı prensibine dayanarak sosyal beceri eğitimi programlarını küçük yaş gruplarından başlanarak verilmesi gerekmektedir. Bu konuda özellikle okul öncesi öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Çocuğu daha iyi tanıyarak onun sosyal beceri ihtiyacına göre eğitim etkinliklerini düzenlemeleri gerekmektedir.

Sonuç olarak çocukların; ailesi ve çevresiyle etkili iletişim kurabilmesi, özgüven kazanması, kendini ifade edebilmesi, akranları tarafından kabul görmesi, sosyal anlamda bağımsızlık kazanması için örgün eğitimin her bir basamağında gelişimlerine uygun sosyal beceri eğitimleri verilerek sosyal davranışlar kazandırmak gerekir. Çocukları uygun sosyal davranış sergilediklerinde onları desteklemek, davranışın pekiştirilmesi ve geliştirilmesi içinde çaba sarf etmek gereklidir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

7. SOSYAL BECERİ EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Sosyal beceri eğitiminde kullanılan yöntemlerin farklılaşması sosyal becerilerin kişi, zaman ve mekâna göre değişkenlik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal yetersizliği gidermek için neyin sebep olduğunun bilinmesi ve bu problem durumuna uygun yöntem ve tekniklerin geliştirilerek kullanılması gerekmektedir.

Sosyal beceri yetersizliğinde görülen durum bilişsel bir süreçten kaynaklanıyorsa yani birey sosyal ortamlarda sergilemesi gereken davranışı bilmediğinden kaynaklanan bir durum varsa bilişsel süreci destekleyici eğitim yöntemleri kullanılmalıdır. Bu durumda bilişsel senaryolar, bilişsel ikna, bilişsel yeniden yapılandırma, problem çözme becerileri gibi bilişsel

ağırlıklı eğitimler kullanılmalıdır. Bireyin o davranışı öğrenmesine yönelik bilişsel çalışmalara daha çok yer verilmelidir. Sosyal becerisizliğin sebebi duyuşsal bir problemse uygulanacak eğitimde buna yönelik olarak duyuşsal yöntemler olmalı ve kişinin uygun sosyal beceriyi kazanması sağlanmalıdır. Böyle durumlarda bireyde meydana gelen olumsuz duyguları ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalara yer verilmelidir. Sosyal becerisizlik psikomotor bir problem durumundan kaynaklanıyorsa bireyin becerilerini geliştirmek için sosyal öğrenme kuramından faydalanılmalıdır. Birey uygun davranışı çevreden öğrenememiş veya uygun davranışı sergilediğinde pekiştirilememişse bu problem durumu oluşabilir. Davranışı sergileyeceği ortamlar hazırlamak veya davranış ortaya çıktığında pekiştirilmesi gerekmektedir. Taklit, rol oynama ve akran eğitimi bu davranışı ortaya çıkarmaya yönelik eğitim yöntemleridir. (Bacanlı,2014).

Çocuğun ailesi veya öğretmeni çocukta eksik olan becerileri değerlendirip buna yönelik eğitim programları için gerektiğinde bir uzman yardımından faydalanmalıdırlar. Özellikle okul öncesi kurumları çocuğun sosyal beceri yönünden en fazla gelişim gösterdikleri kademe çeşididir. Aileden sonra ilk defa sosyal bir çevrenin içine giren çocuk burada birçok davranışı öğrenme ve deneyimleme fırsatı elde eder. Sosyal beceri eğitiminde kullanılan rol oynama, drama, demonstrasyon yöntemi, taklit ve akran eğitimi gibi birçok tekniği bu kademe eğitim etkinlikleri olarak kullanmaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında evcilik köşesi, dramatizasyon, kukla, hikaye anlatma, müzik vb. etkinlikler yolu ile çocuğun içinde bulunduğu sosyal yapının kültürel değerlerini ve yaşam biçimlerini öğrenmesi sağlanarak sosyal beceri eksikliklerini giderebilecek yöntemleri eğitim etkinliklerinin içine dahil etmekte sosyal beceri eğitimine katkı sağlar.

8. ÖZGÜVEN GELİŞİMİ

Özgüven, kişinin yaşamı boyunca edindiği deneyimler sayesinde kazanıp geliştirdiği, kendi yeteneklerinin ve sınırlarının farkında olmasıyla kendini olduğu gibi kabul edip bunu davranışlarına da yansıtması olarak tanımlanabilir. Özgüvenin ana malzemesi sevgidir. Birey önce kendini sevmekle başlamalıdır ve davranışlarına da bunu yansıtmalıdır. Özgüven sahibi kişiler kendilerine karşı dürüst olurlar, kendilerinin olumlu ve olumsuz yönleriyle kabul edip gerçekçi davranarak yetersiz olduğu konularda kendilerini geliştirmek için çaba harcarlar.

Mckey ve Fanning (2005) özgüveni, kişinin benlik algısı sayesinde kendine bir kimlik oluşturma ve oluşturduğu bu kimliği beğenip beğenmeme durumu olarak açıklamışlardır (Akt:Ezmeci, 2012).

Genel anlamda özgüven kavramına baktığımızda çeşitli terimleri içinde barındırdığını görmekteyiz. Bunların başında benlik kavramı gelmektedir. Benliğin tanımında ise, özgüveni oluşturan bilişsel süreci içeren yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğuştan gelen bu bilişsel süreçte birey kendini nasıl görmek ya da algılamak istiyorsa benliğini buna göre oluşturur. (Ezmeci,2012).

Özgüvenle ilgili karşılaşılan bir diğer kavram ise öz değerdir. Bu kavram özgüvenle aynı tutulsa da özgüvenin içinde barındırdığı kavramlar arasındadır. Öz değeri tanımlayacak olursak bireyin bilinçli olarak yaşadığı ilişkiler ve deneyimler sonucu kendisine biçtiği değerdir. Bir duygu durumudur ve içsel süreçleri içerir. Bireyin yaşadığı olumlu ve olumsuz durumlar neticesinde bireyin, kendine biçtiği değerde değişimlere yol açar (Ras,2015). Diğer bir kavram ise özsaygıdır. Bu kavram, bireyin kendine biçtiği değerler ile gerçekçi değerlendirmeleri sonucu kendini olumlu ve olumsuz yönleriyle kabullenmesi durumudur. Kimi kaynaklara göre de bireyin ilişkilerinde kendine duyduğu saygı toplamı öz değeri oluşturmaktadır. Bireyin öz değerlendirmesi olumlu veya olumsuz yönde olabilir fakat özsaygı, bireyin gerçekçilikle bütünleşmesini sağlar.

Lindenfield (1997) ise özgüveni iç ve dış özgüven olarak ikiye ayırır. İç özgüven; kendini tanıma, sevme, kendiyile barışık olma, iyimser düşünme gibi kişinin kendinden memnun olması durumlarını içerir. Dış özgüven ise; dışarıya karşı bireyin kendini ifade etme, duygularına hakim olma, kendini ortaya koyma gibi bireyin hal ve hareketlerinden kendinden emin olduğunu gösterdiği durumları içerir (Akt: Günalp, 2007).

Özgüven, durağan veya değişmeyen bir durum ya da duygu hali değildir; farklı durum ve ortamlarda, koşullara ve konuma göre değişebilir. Yüksek ve düşük özgüven ile olumlu veya olumsuz olması bireyin davranışlarını farklı boyutlarda etkiler (Soner,1995).

Kişinin kendi davranışlarını öz değerlendirme yoluyla yargılamasının yanı sıra çevresindeki kişilerinde birey hakkındaki duygu ve düşünceleri özgüven oluşumunu etkiler. Kişi, kendisini başkalarının kendi hakkındaki değerlendirmeleri ölçüsünde değerlendirir.

Bireyin özsaygısı ve buna bağlı olarak özgüveni bir kez oluştuktan sonra zamanla diğer insanların değerlendirmelerinden çok fazla etkilenmeden varlığını sürdürür ve bireyin tüm davranışlarını etkisi altına alır (Geçtan, 1984). Çocukluk ve ergenlik döneminde diğer insanların birey hakkındaki görüş ve düşünceleri özgüveni aşırı derecede etkilerken, yetişkinlik döneminde ise özgüveni çok fazla etkilememektedir.

Birçok araştırmacı özgüveni, kişilik gelişiminin içinde incelemiştir. Bireyin kişiliğini oluşturmasında özgüvenin önemli olduğunu ve bireyin yaşamını nasıl etkilediği vurgulamaya çalışmışlardır. Sosyal ilişkileri ve akademik başarıları başta olmak üzere düşük veya yüksek özgüvenin sonuçlarını bariz bir şekilde ortaya koymaya çalışmışlardır. Kişiliğin oluşumunda katkısı olan çevrenin, özgüven oluşumunda da çok etkili olduğunu söylemişlerdir.

Özgüven üzerine çalışmalar yapan Coopersmith özgüveni, kimlik değerlendirmesi ve savunma mekanizması şeklinde açıklamıştır. Kimlik değerlendirmesi yapan birey; kendini değerli ve saygın hissederse yüksek özgüvenli, kendini değersiz hissederse kişiliği bu durumu tehdit olarak algılayıp kabul etmediği için savunmacı özgüven olarak adlandırmıştır. Ayrıca özgüvenin oluşumunda dört etkenin varlığından bahsetmiş bunlarında kişinin diğer insanlar tarafından takdir edilmesi veya ilgi görmesi, başarı, değer yargıları ile beklentiler ve savunma olduğunu belirtmiştir (Akt: Soner,1995).

Özgüveni araştırmacılar psikolojinin temel ögesi olarak ele almışlar ve insan yaşamını ciddi boyutlarda etkilediğini savunmuşlardır. Maslow (1962), ihtiyaçlar hiyerarşisini oluştururken özgüveni de hiyerarşik düzenle oluşmuş piramidin içine dahil etmiştir. Bu düzende alt basamaklardaki ihtiyaçların giderilip doyuma ulaşması sonucu üst basamaklardaki ihtiyaçlara sıra gelir. İhtiyaçlar hiyerarşisi, tabandan tepeye doğru ilerler ve bu sıra genel olarak şöyledir; fizyolojik ihtiyaçlar, güven ihtiyacı, sevgi ve ait olma ihtiyacı, özgüven ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacından oluşur. En üst sırada kendini gerçekleştirme ihtiyacı yer alır. Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için özgüven ihtiyacını karşılamış ve doyuma ulaşmış olması gerekir. Özgüven ihtiyacını karşılayabilmesi için de bireyin alt basamaklardaki fizyolojik ihtiyaçlar, güven, sevgi ve ait olma ihtiyaçlarını sırasıyla karşılamış olması gerekir (Akt: Soner, 1995).

8.1.ÇOCUKTA ÖZGÜVEN

Yaşantılar sonucu bireyin kazanarak geliştirdiği bir beceri olduğu için birey özgüvene doğuştan sahip olamaz. Çocukta özgüven doğumla başlar ve hayat boyu gelişmeye devam eder. Çocukların ergenlikte kendilerinin farkında olma süreci başladığı için kendilerini değerlendirmeye ve şekillendirmeye başlarlar. Erken çocuklukta ailenin çocuğa etkisinden beslenen özgüven okul hayatının da devreye girmesiyle akranlardan ve öğretmenlerden etkilenecek şekilde şekillenir (Özbey, 2004).

Özgüven duygusu sabit bir yapıda değildir, çeşitli durumlardan etkilenecek şekilde değişkenlik gösterir. Çocuğun yaşayacağı olumlu ve olumsuz yaşantılar özgüveni etkiler. Bu sebeple erken çocuklukta olumlu yaşantıya sahip bireyin ileride yaşayacağı olumsuz deneyimler bireyde özgüven sorununa neden olabilir (Hambly,2001; Akt: Paylan, 2013).

Özgüveni yüksek çocuklar doğru ve sağlıklı davranışlar sergileyebileceği gibi kendi yeteneklerinin farkında olarak gerçekçi hedefler doğrultusunda başarılı olurlar. Özgüveni düşük çocuklar ise kendilerini başarısız ve değersiz görerek reddedilme korkusuna kapılırlar. Kendi yeteneklerinin bir işi veya görevi başarmaya yetmeyeceği bilincinde olduklarından riskli buldukları hedeflerden uzak dururlar.

Bireyde özgüven oluşumunda temel nokta ailedir. Bireyin güven duygularının atıldığı ilk yerdir ve birey aile içinde koşulsuz sevgi görür, onaylanır ve desteklenirse özgüvenini bazı temeller üzerine oluşturur. Fakat bireyin ilk yaşantıları olumsuz yönde olursa yeterince sevilip, desteklenmezse bu durum bireyde özgüven oluşmasını etkilediği gibi hayatını da kötü yönde etkiler (Humphreys,2002).

Çocuğun özgüveni, ailesi ve etkileşim kurduğu yetişkinlerin özgüven düzeylerinin yüksek olmasından da etkilenecek şekilde artabilir. Bazen de farkında olmadan bu durum tersi yönde etki yapar. Çocuk için önemli olan, onun değer verdiği yetişkinlerin her hareketi, jest ve mimikleri, çocuğa karşı konuşma biçimleri, hal ve hareketleri çocuğun önemli olup olmadığını, ona değer verilip verilmediğini ve yetenekleri hakkında iletilen mesajlardır (Humphreys,2002).

Coopersmith yaptığı çalışmalarda çocukların yüksek özgüvenli olmasının üç temel koşulu olduğunu söylemiştir (Akt: Soner,1995);

- Çocuğun ebeveynleri tarafından kabul edilmesi,
- Kendine tanınan özgürlük sınırlarının tutarlı ve çevresinin iyi tanımlanmış olması,
- Çocuğa insiyatif kullanma olanağı sağlanmasıdır.

Sonuç olarak bireyin kendini algılama ve yargılama süreci içinde önemli olan bireyin kendini severek olduğu gibi kabul etmesidir. Kendisini sevmeyen bir birey her davranışını kusurlu bularak kendini kabul edemez ve kendine olan güven duygusunu oluşturamaz. Çocukluktan itibaren bireyin olumlu davranışları desteklenerek kendi bilincinin farkında olması sağlanır. Yetenekleri ölçüsünde başarabileceği hedefler koyarak özgüvenini geliştirmesine yardım edilir.

8.2.ÖZGÜVEN AİLE İLİŞKİSİ

Çocuğun hayatı öğrendiği ilk kurum ailedir. Hayata dair ilk izlenimleri, ilk becerileri, ilk sosyal davranışlarını ailede öğrenir. Anne babanın birbirine, çocuğa ve çevreye olan tutum ve davranışları çocuğun hayata karşı tutum ve davranışlarını belirler.

Bebeklik döneminde gelişen temel güven duygusunu çocuk ile anne arasındaki sevgi ve çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması belirler. Ailesi ve çevresinin çocuğa gösterdiği ilgi ve sevgi çocuğun kendini yeterli hissetmesini ve kendinden memnun olmasını sağlar. Çocuk iyi bir şeyler yaptığı zaman aile ve çevresindeki kişilerden onaylayan ve kabul eden tepkiler alırsa özgüveni gelişir.

Özgüvende diğer tüm davranışlar gibi anne babayı model alınarak öğrenilir. Anne babanın çocuğa karşı tutumları ve tepkileri çocukta gelişecek özgüveni şekillendirir. Aile verdiği tepkilerle çocuklardaki öz benliği biçimlendirir. Yine özgüven eksikliğinin başlıca nedeni anne ve babalardır. Sadece anne baba değil çocuğun genişleyen çevresindeki herkesin de çocuğun özgüvenini zedeleyici tutum ve davranışları olabilmektedir. Aşırı eleştiriye maruz kalan çocuk, kendini yetersiz ve değersiz hisseder ve bu durum özgüveninin düşmesine neden olur (Humphreys,2002).

Mckay ve Fanning (1998) yaptıkları araştırmada çocukların 3 veya 4 yaşlarındaki sahip olduğu özgüveni ebeveynlerinin çocuk yetiştirme şeklinin etkili olduğunu belirlemişlerdir. Daha büyük yaştaki aşamalarda ise bireye etki eden kişilerin farklılaşması nedeniyle kesin bir yargıya varılamamıştır (Akt: Ezmeci,2012). Günümüzde teknolojinin tüm

evlerde yaygın kullanımı sonucu çocukların doğar doğmaz teknolojiyle tanışması neticesinde yapılan bu araştırmanın yavaş yavaş değerini yitirdiği gözle görülür sonuçlar arasındadır. Çocuklar önceden ilk etkileşim kurdukları kişiler aile bireyleri olurken şimdilerde doğar doğmaz çeşitli sosyal platformlarda yayınlanan video içeriklerindeki insanlarla dolaylı yoldan etkileşim kurup onları kendilerine rol model almaktadırlar. Buda dolayısıyla çocuklardaki özgüven oluşumunda ailenin de önüne geçen bir durumu oluşturmaktadır.

Mc Govan (1986)'nın aile içi tutumların özgüveni ne yönde etkilediğini araştırdığı çalışmasında; ilişkilerinde içten ve kabul edici ebeveynlerin çocukları yüksek özgüvenlidir, aile uyumu ve aile içindeki ifade özgürlüğü de özgüven düzeyini olumlu etkilemektedir sonuçlarına varmıştır. Lackovic G. ve arkadaşlarının (1990) yaptığı başka bir araştırmada ise yaşa ve cinsiyete göre değişen özgüven düzeylerinin sonucuna varmışlardır. Yaşı küçük olanlar büyük olanlara göre ve kızlar erkeklere göre daha özgüvenli bulunmuşlardır (Akt: Soner, 1995).

Ailenin çocuğun akademik başarısına yönelik tutum ve davranışları da çocuğun özgüvenini etkiler. Yüksek özgüvene sahip çocuk doğal olarak öğrenmeye ve kendini geliştirmeye meraklıdır. Kendi yeteneklerinin bilincinde koyduğu hedefe ulaşmak ister. Fakat aile tarafından akademik başarısı yetersiz bulunan çocuk öğrenmeye olan hevesini kaybeder. Ailesi tarafından başarısız görülmesi çocukta reddedilme ve tekrar yanlış yapma korkusu oluşturur ve öğrenmek için çaba göstermez duruma gelir. Başarısızlık çocuğun çözebileceği bir durumdur fakat ailenin çocuğun özgüvenini zedeleyici tutumlarda bulunması çocuğun yaşamı boyunca yıkıcı etkileri olabilir (Humphreys,2002).

Ailenin çocuğun davranışlarında kısıtlayıcı olmadan uygun iletişim dili kullanarak davranışlarına ve tutumlarına verilen olumlu tepkiler sayesinde çocukta özgüven duygusu gelişir. Hiç sınırlamayan tamamen bağımsız bırakılan çocuğun ise özgüveni düşük olur. Ailenin çocuktaki bu süreci doğru ayarlaması ve çocuğun ihtiyacına yönelik davranış ve tutum sergilemesi özgüveni yüksek, başarılı ve kendi sorumluluklarının bilincinde bir nesil yetişmesini sağlar (Yeşilyaprak, 1989).

Anne ve babaların çocuklardaki özgüveni yükseltmek için yapabilecekleri çok çeşitli yollar vardır. Bunlardan en önemli olanı ebeveynlerin çocukları için zaman ayırması ve çocuklara karşı gerçekçi davranarak samimi olduklarını göstermeleridir. Çocuklara yönelik davranışlarında emredici tavırdan uzaklaşp onları olumsuz sözlere maruz bırakmamak ve

çocuklara da ortak konularda tercih hakkı vermek bu yolların başında gelir (Humphreys,2002).

8.3.ÖZGÜVEN OKUL İLİŞKİSİ

Çocuğun aile içindeki sınırlı çevresine okula başlamasıyla beraber akran grupları ve öğretmen dahil olur. Aile içinde koşulsuz sevilen çocuk girdiği yeni ortamda da akranları ve öğretmeni tarafından kabul görmek ve sevilme ister. Çocuğun aile içinde oluşturduğu özgüveni, girdiği yeni ortam sayesinde değişkenlik gösterip şekillenecektir.

Öğretmenin çocuğa verdiği tepkiler çocuğun özgüven gelişiminde olumlu veya olumsuz değişimlere neden olabilir. Yüksek özgüvene sahip öğretmenlerin çocukların çabalarını görerek takdir etmeleri, onları yetenekleri konusunda desteklemeleri ve sorumluluklarının bilincinde olmalarına yardımcı olarak başarılı olmalarını sağladıkları görülmüştür (Yavuzer,2002).

Okulda öğretmen çocuktaki özgüveni geliştirmek için çeşitli şeyler yapabilir fakat çocuk için önemli olan ailesini etkilemek olduğundan ailesi tarafından takdir edilmek, çocuğa karşı ilgi gösterilmesi çocuktaki özgüvenin daha fazla gelişmesini sağlar (Humphreys,2002). Yine aynı şekilde yeni girdiği ortamda çocuk hem öğretmeni hem de akranları tarafından benimsenmek ister ve davranışlarını onların seveceği biçimde şekillendirir. Burada kabul görmek özgüveni geliştirirken, olumsuz tepki almak çocukta var olan özgüvenin azalmasına yol açar. Çocuk, okulda akranları arasında kendine yer edinmeye çalışır (Gökner,2007). Akran kabulü olumlu derecede olursa çocuktaki özgüvende o derece yüksek olur. Akranları tarafından ilgi görmek, takdir edilmek çocuğun kendine olan güvenini artıracak gibi kendi davranışlarının farkında olmasını ve kendini sevmesini de sağlar.

Okuldaki yaşantılar ve çocuğa verilen tepkiler kontrol altına alınamayacağı için çocuğun özgüveninde değişkenliklere neden olabilir. Özgüveni yüksek bir çocuğun yaşadığı bir başarısızlık veya sorun nedeniyle biranda kendinden şüphe ederek özgüvenini kaybedebilir. Bu nedenle öğretmenlerin çocukların özgüvenlerini sürekli canlı tutup geliştirmeleri gerekmektedir.

Özgüveni doğrultusunda yeteneklerinin bilincinde olan çocuk okulda da başarılı olur. Öğrenmeye meraklı ve heveslidir. Burada devreye akademik özgüven girer. Akademik

özgüven, önceki öğrenme deneyimlerine bağlı olarak kişinin bir şeyi öğrenip öğrenemeyeceğine ilişkin kendi bilincinin yani öğrenme becerilerinin farkında olmasıdır (Akt: Paylan,2013). Bu nedenle çocuğun okuldaki merakını kaybetmeden öğrenme deneyimlerinin ve çabalarının desteklenmesi gerekir.

Çocuğun kendine ait farkındalık düzeyi üç yaşına kadar yeterince gelişmemiş olduğundan, kendisiyle ilgili algısında anne-babanın ve çevresindeki kişilerin tutumları etkindir. Okula başlayan her çocuğun aynı derece özgüvene sahip olmayacağı öğretmenler tarafından bilinmesi gerekir. Farklı çevre ve farklı aile tutumlarıyla yetişmiş çocukların geliştirdikleri özgüvende ona bağlı olarak değişkenlik gösterecektir. Okullarda uygulanacak doğru ve etkili etkinlikler sayesinde yaşamda karşılaştıkları birçok olayla, durumla veya sorunla önceden karşılaşmaları sağlanarak yaşam tecrübesi kazanmaları ve bunlarla baş etmeyi öğrenmeleri, kendilerini tanıyarak güven duygusu gelişmiş birey olabilmeleri sağlanır (Paylan, 2013).

Çocuk içinde bulunduğu büyükler dünyasında fiziksel, zihinsel ve sosyal konum olarak güçsüzdür. Çocuğun davranışı bu güçsüz durumdan kurtulma çabası olarak değerlendirilip istediği başarıya ulaşma veya ulaşamama durumunda da özgüven oluşumunu etkilemektedir (Ezmeçi,2012). Hiçbir birey sağlıklı bir özgüvenle dünyaya gelmez. İnsanlar bunu yaşam deneyimleri sırasında karşılaştıkları engellerle kazanır. Bu da kişinin kendini tanımasıyla mümkündür (Myss,2001; Akt: Ezmeçi,2012).

Çocukların öğrenmeye karşı doğal bir merakı vardır. Özgüveni yüksek olan çocuklarda bu merak söndürülmemiş ve kendine yeni alanlar bulduğunda ilgisi devam etmektedir. Fakat özgüveni orta ve düşük düzeydeki çocuklar önceden yaşadıkları bir başarısızlık sonucu aile ve öğretmenden aldıkları hoşnutsuzluk ya da başarısızlık sonucu utanç ve cezadan dolayı öğrenmek için çaba sarf etmezler. Küçük düşmek veya reddedilme korkusu yüzünden kendilerine olan güveni yitirmişlerdir (Humphreyw,2002).

Yapılan araştırmalar sonucu okula giden çocukta özgüvenin düşük olmasından kaynaklı iki durum oluşmaktadır. Birincisi çocukta görülen aşırı kontrol göstergeleridir. Bunlar; utangaçlık ve içine kapanıklık, aşırı sessizlik, girişken olmayan ve anne-babasına bağımlı davranışlar, yanlış yapmaktan korkan ve çekingen davranışları sergileyenlerdir. İkincisi ise en tehlikeli olan kontrolsüzlük göstergeleridir. Bunlara baktığımızda; saldırgan, zorba, işbirliğinde bulunmayan, aşırı sinirli, suçunu başkalarına atan, görevlerinde dikkatsiz

ve özensiz davranışlarda bulunan, sık sık güven tazeleyen, derslerini sürekli ihmal eden kişilerdir (Humphreys,2002).

Okul öncesi dönemde çocukların bencil davranışlarının üzerinde durularak bunun azaltılması yönünde çalışmalar yapılır. Ancak çağdaş toplumlarda başarısızlığın nedeni kişilerin çok fazla bencil olmalarından değil, kendilerini sevmemelerinden ileri gelmektedir. Bu yaş grubundaki çocuklara kazandırılması gereken davranışların başında kendilerini sevmeleri, olduğu gibi kabul etmeleri öğretilmelidir. Çocuğun kendini sevmesi bencillik olarak görülmemelidir. (Fromm,1995; Akt: Ezmeci,2012)

Özgüvenin temeli sevgiye dayandığı için çocuk okulda öğretmen ve akranları tarafından olduğu gibi sevilip kabul edilirse çocukta kendinden memnun olur ve özgüveni gelişir. Başarılı olsa bile sevilmeyen çocuktaki özgüven ile sevildiği halde başarısız olan çocuğun özgüveni düşük olacaktır. Başarı ve sevgi beraber tattırıldığında çocukta istenen güven sağlanır. Önemli olan çocuğu koşulsuz severek başarısızlıkları karşısında doğru ve etkili tepkiler verebilmektir. Çocuktaki var olan kapasitenin zirvesine ulaşmak o çocuk için başarı sayılır. Bu nedenle öğretmenlerin çocukların potansiyellerini bilerek eğitim etkinliklerini buna göre planlamalı ve her öğrencinin başarılı olma deneyimini tatması sağlanarak kendilerine olan güvenlerinin kaybedilmemesi önemlidir (Şirin,2003).

9. SOSYAL BECERİ VE ÖZGÜVEN GELİŞİMİ ÜZERİNE YURT İÇİ VE YURT DIŞI YAPILAN ÇALIŞMALAR

Atılğan (2001), okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin sosyal beceri özelliklerini farklı değişkenler açısından karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda; okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre, cinsiyet değişkenine göre, anne ve baba eğitim durumuna göre, baba ve anne mesleğine göre, öğrencilerin başarı durumuyla sosyal beceri ve bireysel özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuştur.

Kapkıran ve arkadaşlarının (2006) yaptığı çalışmada okul öncesi çocuklarda sosyal becerileri bazı demografik değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, 4 yaşındaki öğrencilerin 5-6 yaşındaki öğrencilerden daha düşük sosyal beceriye sahip oldukları ve kız çocuklarının erkeklerden daha düşük uyum puanına sahip olduklarını bulmuştur. İlk kez okula başlayan ile daha önceden okula giden çocuklara oranla ilk kez okula gidenlerin daha düşük sosyal beceri puanına sahip olduklarını da bulmuştur.

MEB (2006) tarafından “İlköğretimde Sosyal Beceri Eğitimi” adlı kitap yayınlanmıştır. Sosyal beceri hakkında kuramsal bilgi verilerek sosyal beceri eğitimi sunulmuştur. Öğretmenlerin sosyal beceri eğitimi için kullanabilecekleri etkinlik örnekleri bulunmaktadır.

Özabacı ‘nın (2006), ebeveynlerin sahip olduğu değişik demografik özellikleri ile sosyal beceri düzeylerinin çocukların sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu saptamıştır.

Gülay ‘ın (2004), korunmaya muhtaç ve ailesinin yanında yaşayan altı yaş çocuklarının sosyal becerilerini incelediği çalışmada; ailesinin yanında yaşayan çocukların korunmaya muhtaç çocuklara göre sosyal becerilerini daha sık kullandıkları belirlenmiştir, cinsiyet değişkeninin ise anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Günindi tarafından 2008 yılında yapılan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş çocukların sosyal uyum becerileri ile anne babalarının empatik becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda anne babalarının empatik beceri puanları yükseldikçe, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal uyum beceri puanlarının da yükseldiği ortaya çıkmıştır.

Seven’ın 2006 yılında yaptığı çalışmada anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre, bağlanma güvenliğiyle sosyal beceriler ve sosyal becerilerin alt ölçekleri olan işbirliği, atılganlık ve ö z-kontrol becerileri arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Cornell, D.G. ve arkadaşlarının 1987 yılında yaptığı çalışmada aile içi iletişimin ve birliğin olduğu ailedeki çocuğun özgüven düzeyi diğer aile tutumlarına göre daha fazla olduğunu saptamışlardır (Akt: Soner,1995).

Özcan tarafından 1996 yılında yapılan ilkokul öğrencilerinin öz güvenleri, akademik başarıları ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiler konulu çalışmasında özgüven, akademik başarı ve anne baba tutumları arasında yüksek düzeyde korelasyon olduğunu belirlemiştir.

Freman, Sullivan ve Fulten (2003) 'nin yaptıkları araştırmada eğitim programının öğrencilerde benlik kavramı ve sosyal becerileri konularında kontrol grubundakilere oranla daha yüksek düzeyde etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Biskop, S.M. ve İngersoll, G.M. (1989) yaptıkları çalışmada 8-12 yaş grubu çocuklar üzerinde çalışmışlar, bu yaş grubunda anne-baba arasındaki geçimsizliğin az olduğu sevgi ve özverinin çok olduğu aile ortamında büyüyen çocuğun özgüvenini olumlu yönde etkilediği sonucuna varmışlardır (Akt: Soner,1995).

Dubow ve arkadaşlarının 1987 yılında yaptıkları bir araştırmada kız ve erkeklerden oluşan 398 kişiyi sekiz yaşından itibaren 22 yıl boyunca izlemişler, ailelerin çocuklarına karşı tutumların özgüven ve davranış biçimleri açısından gözlemlemişlerdir. Araştırma sonucunda, otoriter olmayan ve uygun anne baba tutumları ile büyüyen yetişkinlerin özgüven duygusunun diğer yetişkinlere göre daha yüksek seviyede geliştiği saptanmıştır (Akt: Paylan,2013).

Arı ve Metin'nin 1992 yılında yaptığı araştırmada ailede anne-baba-çocuk ilişkileri incelenmiş. Araştırma sonucunda ebeveyn ve çocuk arasında karşılıklı geliştirilen saygı ve güven ortamının sağlanmasının ve öz denetiminin kazandırılmasının büyük önem taşıdığı bulunmuştur.

Soner'in 1995 yılında yaptığı çalışmasında; aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda, uyumlu ailede yetişen çocukların özgüveni uyumsuz ailede yetişen çocuklara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Özgüveni yüksek olan çocukların akademik başarıları da özgüveni düşük olanlara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Uyum, akademik başarı ve özgüven arasındaki ilişkilerin birbirini anlamlı düzeyde etkiledikleri sonucuna da varmıştır.

Günalp'in 2007 yılında yaptığı çalışmada farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygularının gelişimine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda; demokratik anne-baba tutumunun özgüven üzerinde anlamlı ve pozitif yönde bir etkisi olurken, diğer anne-baba tutumlarının anlamlı fakat negatif yönde bir etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Demo, Small ve Savin 'in 1987 yılında 10-17 yaşları arasındaki çocuklar ile velileri üzerinde yaptıkları araştırmada aile içi iletişim ile öğrencilerin özgüveni düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda; aile içi iletişim ile özgüven arasında olumlu yönde bir

ilişki varken, aile içi ilişkilerin erkek öğrencilerin özgüven düzeyini kızlara göre daha fazla etkilediğini tespit etmişlerdir (Akt: Ezmeci,2012).

Umutlu'nun 2010 yılında yaptığı çalışmada, öğrencilerin görüşleri doğrultusunda çocuk dostu olan ilköğretim okulu ile çocuk dostu olmayan ilköğretim okulundaki özgüven algılamaları ile zorbalık algılamaları arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda; çocuk dostu olan okullarda ki öğrencilerin özgüven ve zorbalık algılamaları ile çocuk dostu olmayan okullarda ki öğrencilerin özgüven ve zorbalık algılamaları arasında ilişki vardır denilebilir.

Torucu'nun 1990 yılında yaptığı çalışmada benlik saygısı ve benlik saygısını etkileyebileceği düşünülen sosyoekonomik durum, anne-baba tutumları ve ilgilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda; anne-baba eğitimindeki yükselmenin benlik saygısını olumlu yönde etkilediği, sosyoekonomik durumdaki düşmeye paralel olarak benlik saygısının düştüğü gözlenmiştir. Demokratik aile yapısına sahip öğrencilerde benlik saygısının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır.

Phillips'in 1984 yılındaki çalışmasında kendini sözel ifade edebilmedeki artışın özgüvende ve öz saygıdaki artışı ile ilgisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, ödüllendirme ile davranışların olumlu yöne yönlendirilmesinin gelir düzeyi düşük ilköğretim öğrencilerinin onur, özgüven ve öz saygısındaki artış üzerinde olumlu etkisi olduğunu tespit etmiştir (Akt: Günalp,2007)

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı ile verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar ili Emirdağ ve Bolvadin ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokulu, uygulama sınıfı ve anasınıflarına devam eden öğrencilerden oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemini ise; Afyonkarahisar ili Emirdağ ve Bolvadin ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokulu, uygulama sınıfı, temel eğitim ve ortaöğretimde bulunan anasınıflarına devam eden farklı sosyoekonomik düzeydeki 4-5 yaş grubu toplam 432 kız ve erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Tam gün eğitim yapan 4 anaokulu, 1 uygulama sınıfından toplam 189 öğrenci ile yarım gün eğitim yapan 18 anasınıfından toplam 243 öğrenci araştırmaya alınmıştır.

2. Veri Toplama Araçları

Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli; geçmişte veya şimdi var olan durumları, olayları etkileme ve değiştirme çabası güdülmeden olduğu şekliyle kendi koşulları içinde tanımlamaya çalışan araştırma modelidir (Karasar,2015).

Çocukların özgüven duygularının belirlenmesi için Özgüven Gözlem Listesi (Ek 1.) ve sosyal becerilerini ölçmek içinde Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır.

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) (Ek 2.) Avcıoğlu (2007) tarafından Türkiye'ye uyarlanmış ve dokuz alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; kişiler arası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma becerileri, kendini kontrol etme becerileri, sözel açıklama becerileri, dinleme becerileri, görevleri tamamlama becerileri, sonuçlarını kabul etme becerileri, amaç oluşturma becerilerinden oluşmaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini tespit etmek amaçlı okul öncesi öğretmenlerine yöneltilen sosyal beceri ölçeği çocukların davranışlarını değerlendirip sonuca varmamızı sağlamıştır.

Özgüven gelişimini ölçmek içinde Günalp (2007) tarafından hazırlanan ve 52 maddeden oluşan Özgüven Gözlem Listesi (Ek 1.) okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanmıştır. Gözlem listesinde çocukların özgüven gelişimini ifade eden davranışlara yer verilmiştir. Elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

2.1. Özgüven Gözlem Listesi

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu öğrencilerin özgüven duygularının gelişim düzeyini tespit etmek amacıyla, Günalp (2007) tarafından hazırlanan ve okul öncesi öğretmenlerine yöneltilen 52 soruluk özgüven gözlem listesi uygulanmıştır. Gözlem listesinde çocukların özgüven duygularının gelişimini ifade eden davranışlara yer

verilmiştir. Gözlem listesi okullardan gerekli izinler alındıktan sonra öğretmenlere sunulmuş, cevaplarken “evet” ve “hayır” olmak üzere iki seçenek bulunmaktadır. Verilerin puanlanmasında özgüven duygusunun gelişimine yönelik olumlu ifadeler (2), olumsuz ifadeler ise (1) puan verilmiştir. Örneğin; “Soru 1: Kendisi başarabileceği halde başkalarının yardımına ihtiyaç duyar mı? Evet () ve ya Hayır (), Soru 2: Sürekli dikkat çekmeye çalışır mı? Evet () ve ya Hayır ()” şeklindedir.

2.1.1. Özgüven Gözlem Listesinin Güvenilirliği

Uygulanan Özgüven Gözlem Listesinin madde sayısı 52’dir. Günalp (2007) tarafından güvenilirliği hesaplanan ölçeğin puan varyansı 48,93 madde toplam puan varyansı 8,94 olarak hesaplanmıştır. Gözlem listesinin iç tutarlılığını incelemek ve diğer bir güvenilirlik kanıtını ortaya koyabilmek için, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve 0.779 olarak bulunmuştur. Bu değerler literatürce iyi kabul edilen değerler arasındadır.

2.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerini ölçmek (SBDÖ) için Avcıoğlu (2007) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Okul öncesi öğretmenleri tarafından çocuğun sosyal becerileri gözlemlenerek uygulanan ölçekte 9 alt boyut bulunmakta ve toplamda 62 sorudan oluşmaktadır. Cevaplamada; “Her Zaman Yapar”, “Çok Sık Yapar”, “Genellikle Yapar”, “Çok Az Yapar”, “Hiçbir Zaman Yapmaz” şeklinde 5 seçenek yer almaktadır. Verilerin puanlanmasında; “Her Zaman Yapar” ifadesinden başlanarak (5), “Çok sık yapar” ifadesi (4), “Genellikle Yapar” ifadesi (3), “Çok Az Yapar” ifadesi (2), “Hiçbir Zaman Yapmaz” ifadesine de (1) puan verilmiştir. Örneğin; Kişiler Arası Beceriler (KB) alt boyunun içerisinde “Soru 1: Başkalarının duygularının farkına varır. Soru 2: Hata yaptığında özür diler.” şeklinde sorular yer alırken, Sözel Açıklama Becerileri(SAB) alt boyunun içerisinde “ Soru1: Başkalarına kendini tanıtır. Soru 2: Başkalarına arkadaşlarını tanıtır.” şeklinde sorular yer almaktadır.

2.2.1. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği

Avcioğlu (2007) tarafından Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin (SBDÖ) okul öncesi dönemdeki 4-6 yaş arasındaki çocuklara uygulanabilirliğine ilişkin güvenilirlik ve geçerliliğini saptamak amacıyla, 4-6 yaş arasındaki 251 öğrenci sosyal beceriler açısından değerlendirilmiştir. Güvenirliği belirlemek amacıyla, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı, iki yarım güvenilirliği ve test tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .98, iki yarım güvenilirlik katsayısı .89 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .83 olarak bulunmuştur (Avcioğlu, 2007).

Sosyal Berileri Değerlendirme Ölçeğinin iç tutarlılığını incelemek ve diğer bir güvenilirlik kanıtını ortaya koyabilmek için, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve 0.977 olarak yüksek güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Bu değerler literatürce iyi kabul edilen değerler arasındadır.

3. Verilerin Analizi

Belirlenen okullardaki okul öncesi dönem öğrencilerinin özgüven duygularının gelişim düzeyi ve bu öğrencilerin okulda kalma süreleri ile cinsiyet, sosyoekonomik durum ve sosyal beceri değişkenlerinden elde edilen veriler betimsel tablolarda verilmiştir. Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 22 paket programı ile değerlendirildi. Kategorik değişkenler frekans ve yüzde olarak; sayısal değişkenler ortalama, standart hata değerler şeklinde sunuldu. Tekli gruplarda, betimsel istatistikler ve sürekli verilerde dağılıma uyumluluk testlerinden Kolmogorov-Smirnov ile Shapiro-Wilk analizleri kullanıldı. İki grup karşılaştırmalarında sürekli verilerde parametrik olmayan testlerden Mann Whitney-U testi ve ilişki seviyelerinin ölçümünde Pearson ile Spearman korelasyon analizleri kullanıldı. İki'den fazla grup karşılaştırmalarında ise parametrik olmayan testlerden Kruskal-Wallis varyans analizi ve 2 li karşılaştırmalarda Bonferroni düzeltmesi kullanıldı.

Çocukların sosyoekonomik düzeyi belirlenirken 0-1500 tl düşük sosyoekonomik düzey, 1501-2999 tl arası orta sosyoekonomik düzey, 3000 ve üstü yüksek sosyoekonomik düzey olarak belirlenmiş ve gözlem listesinde sorulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde elde edilen verilerin istatistiksel analizleri betimsel tablolarda verilmiştir.

1. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Duygularına İlişkin Bulgular

Araştırmanın amaçlarından birisi Özgüven Gözlem Listesindeki toplam puanların aritmetik ortalamalarının okulda geçirilen zaman dilimi değişkenine göre çocuklardaki Özgüven duygusunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanmasıdır. Bu hipotezi test etmek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Tablo 1. Okulda Geçirilen Süre Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farklılık Tablosu

	Mann-Whitney U	Z	P
Özgüven	22847.000	-0.013	0.990

Tablo 2. Okulda Geçirilen Süre ve Özgüven Gelişimine Ait Aritmetik Ortalama Sonuçları

	Tam Zamanlı		Yarı Zamanlı	
	Ortalama	Standart Hata	Ortalama	Standart Hata
Özgüven	77.49	0.52	78.29	0.39

Tablo 1 ve 2’de görüleceği üzere, Özgüven Gözlem Listesi puanları aritmetik ortalamalarının okulda geçirilen süre (tam gün-yarım gün) değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Test sonucunda, tam gün ve yarım gün okula devam eden grupların özgüven ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (p;0.990).

2. Farklı Sosyoekonomik Durumdaki Ailelerin Çocuklarındaki Özgüven Duygusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın amaçlarından bir diğeri Özgüven Gözlem Listesindeki toplam puanların aritmetik ortalamalarının farklı sosyoekonomik düzey ve okulda geçirilen zaman dilimi değişkenine göre çocuklardaki Özgüven duygusunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanmasıdır. Bu hipotezleri test etmek amacıyla Chi-Square testi kullanılmıştır.

Tablo 3. Sosyoekonomik Durum Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farklılık Tablosu

	Chi-Square	Df	P	düşük-orta	düşük-yüksek	Orta-yüksek
Toplam Özgüven	4.996	2	0.082	-	-	-
Tam zamanlı Özgüven	8.368	2	0.015	0.121	0.003	0.319
Yarı zamanlı Özgüven	0.317	2	0.853	0.964	0.817	0.474

Tablo 4. Sosyoekonomik Durum ve Okulda Kalma Süresi Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farkları Gösteren Aritmetik Ortalama Tablosu

	Düşük		Orta		Yüksek	
	Ortalama	Standart hata	Ortalama	Standart hata	Ortalama	Standart hata
Toplam Özgüven	78.88	0.58	77.98	0.49	77.03	0.58
Tam zamanlı Özgüven	79.51	1.14	77.73	1.01	76.61	0.72
Yarı zamanlı Özgüven	78.60	0.67	78.09	0.56	78.23	0.84

Tablo 3’de görüleceği üzere, Özgüven Gözlem Listesi puanlarının sosyoekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Chi-Square testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre, okul öncesi eğitim kurumlarına tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların sosyoekonomik durumlarının toplam özgüven puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.082$). Aynı zamanda tablo 3’te görüldüğü üzere; sosyoekonomik durumun, tam gün okulda olan çocuklar ile yarı gün okulda olan çocuklar üzerinde özgüven gelişimini istatistiksel olarak etkileme düzeyine de bakılmıştır. Sonuçlara bakıldığında; sosyoekonomik durum değişkeninin, okula tam zamanlı devam eden çocuklardaki özgüven gelişiminde anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. ($p>0.015$). Okula yarı zamanlı devam eden öğrencilerdeki özgüven duygusuna bakıldığında, sosyoekonomik durumun özgüven duygusunda anlamlı bir farklılaşma oluşturmamaktadır. Tam zamanlı okula devam eden çocukların sosyoekonomik durum değişkeninin oluşturduğu farklılaşmanın düşük sosyoekonomik ile yüksek sosyoekonomik durum arasındaki farklılaşmadan kaynaklandığı söylenebilir.

3. Cinsiyet Değişkenine Göre Özgüven Duygusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın amaçlarından bir diğeri Özgüven Gözlem Listesindeki toplam puanların aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre özgüven duygusunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanmasıdır. Bu hipotezi test etmek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkeninin Özgüven Gelişimindeki Farklılık Tablosu

	Mann-Whitney U	Z	P
Özgüven	22528.000	-0.609	0.543

Tablo 5’de görüleceği üzere, Özgüven Gözlem Listesi puanlarının cinsiyet değişkeninin özgüven duygusunun gelişiminde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre, cinsiyet değişkeninin özgüven puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($P>0.543$).

Tablo 6. Cinsiyet Değişkeninin Okula Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki Farklılıkları Gösteren Tablo

Cinsiyet-Özgüven	Mann-Whitnet U	Z	P
Tam Zamanlı	4173.000	-0.636	0.525
Yarı Zamanlı	6633.500	-1.343	0.179

Tablo 7. Cinsiyet Değişkeninin Okula Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duygularının Aritmetik Ortalamalarını Gösteren Tablo

Cinsiyet	Erkek		Kız	
	Aritmetik Ort.	Standart Hata	Aritmetik Ort.	Standart Hata
Tam Zamanlı	77.76	0.71	77.14	0.78
Yarı Zamanlı	77.75	0.62	78.78	0.48

Tablo 6 ve 7’de görüldüğü üzere cinsiyet değişkeninin okula tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden öğrencilerin özgüven gelişimini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediği incelendiğinde; cinsiyet değişkenine göre, hem tam zamanlı hem de yarı zamanlı devam eden grupların özgüven puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.525$, $p>0.179$).

4. Farklı Sosyal Beceriye Sahip Çocuklardaki Özgüven Duygusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın amaçlarından bir diğeri Özgüven Gözlem Listesindeki toplam puanların aritmetik ortalamalarının farklı sosyal beceriye sahip çocuklardaki özgüven duygusunun anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanmasıdır. Bu hipotezde Sosyal Beceri Ölçeği ve Özgüven Gözlem Listesi arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Correlation Coefficient testi kullanılmıştır. Burada sosyal beceri ölçeğinin alt boyutlarının özgüvene etkisini tek tek irdelemek gerekmektedir.

Tablo 8. Sosyal Beceri Değişkeninin Alt Boyutlarının Özgüvenle İlişisini Gösteren Tablo

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Correlation Coefficient	P
KB	0.362	0.000
SAB	0.342	0.000
DB	0.280	0.000
AOB	0.240	0.000
GTB	0.209	0.000
ABBÇB	0.194	0.000
KKEB	0.166	0.001
KDKEDYSB	0.146	0.002
SKEB	0.039	0.416

Tablo 8’de görüldüğü üzere, Sosyal beceri değişkeninin özgüven gelişimi üzerindeki istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) ile Özgüven Gözlem Listesi arasındaki ilişkiyi test etmek için Correlation Coefficient testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre, farklı sosyal beceriye sahip çocukların özgüven duygularının gelişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Pozitif anlamda en yüksek etki Kişiler Arası Beceriler (KB; $r=0.362$) alt boyutu puanından gelmektedir. KB puanları yüksek olan çocukların özgüven puanları da yüksektir. Sonuçları Kabul Etme (SKEB) alt boyutunun puanı hariç tüm sosyal beceri alt boyutlarının puanları da özgüven duygusuyla pozitif yönlü ilişkilidir (Tabloda alt boyutların p değerleri 0.05’den küçüktür). SKEB’in herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Etki sırasına göre korelasyon değerleri ve p değerleri Tablo 5’ te verilmiştir.

Sosyal beceri değişkeninin okula tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların özgüvenlerinde istatistiksel olarak bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığını incelediğimiz tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Beceri Alt Boyutlarının Okula Tam Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki İlişisini Gösteren Tablo

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Correlation Coefficient	P
KB	.440	.000
DB	.452	.000
SAB	.425	.000
KDKEDYSB	.332	.000
AOB	.288	.000
GTB	.286	.000
ABBÇB	.259	.000
KKEB	.152	.036
SKEB	.102	.165

Tablo 9’da görüldüğü üzere Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinde yer alan alt boyutların okula tam zamanlı devam eden öğrencilerin özgüven gelişimiyle olan ilişkisini incelediğimizde, Sonuçları Kabul Etme (SKEB) alt boyutu hariç diğer 8 alt boyutların hepsi özgüven gelişimiyle pozitif yönlü ilişkilidir (tablodaki P değerleri 0.05’den küçüktür).

Tablo 10. Sosyal Beceri Alt Boyutlarının Okula Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki İlişkisini Gösteren Tablo

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Correlation Coefficient	P
KB	.296	.000
SAB	.278	.000
AOB	.204	.001
KKEB	.166	.009
GTB	.129	.044
ABBÇB	.129	.045
DB	.122	.058
SKEB	-.072	.263
KDKEDYSB	-.003	.960

Tablo 10’da görüldüğü üzere, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinde yer alan alt boyutların okula yarı zamanlı devam eden öğrencilerin özgüven gelişimiyle olan ilişkisini incelediğimizde; sosyal beceri alt boyutlarından Dinleme Becerileri (DB), Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB), Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDYSB) alt boyutları hariç, diğer 6 alt boyutta özgüven gelişimiyle pozitif yönlü ilişkilidir (tabloda p değerleri 0.05’den küçüktür).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırma ile okul öncesi eğitim kurumlarına tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların özgüven gelişimlerinin okul süresi, sosyoekonomik durum, sosyal beceriler ve cinsiyet değişkenleri açısından karşılaştırılması yapılmıştır. Amaçlarda yer alan sorular bulgular kısmında istatistikî analizlerle irdelenmiştir ve cevaplanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde çocuğun özgüven gelişime etki eden değişkenlerin diğer araştırma bulguları çerçevesinde tartışılmaya çalışılmıştır.

1. Öğrencilerin Okul Süresi (Tam zamanlı- Yarı Zamanlı) Değişkenine Göre Özgüven Puanlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma örnekleminde tam zamanlı ve yarı zamanlı eğitim veren okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların tam gün ve yarım gün süreyle eğitim kurumunda bulunması araştırma sonucunda anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Bunun sebebine bakacak olursak; ilçelerdeki tam zamanlı ve yarı zamanlı okullarda özgüveni geliştirici etkinliklerin yapılmaması, tam zamanlı okula giden çocuklara kulüp etkinliği adı altında normal okul öncesi eğitim programından farklı bir etkinlik çalışmalarının yaptırılmamasının etkileri üzerinde durulabilir. Çocuk okulda geçirdiği süre boyunca aynı arkadaş ve öğretmen çevresine sahip olması ve bunların değişmemesi de bir diğer etken olabilir. Araştırmanın yapıldığı ilçelerin küçük ilçe olması ve çocuklar için okuldan arta kalan zaman diliminde ekstra faaliyet alanları sunmaması da çocukların etkileşim kuracağı insan sayısını azaltarak özgüven gelişimine bir katkı oluşturmamaktadır. Tam zamanlı okula giden anaokulu öğrencilerinin tek bir odada tek öğretmen eşliğinde sınırlı sayıda oyun malzemesinden yararlanmaktadır, bu açıdan bakıldığında yarım gün okula giden anasınıflarından pek bir farkı bulunmamaktadır.

Özgülük 2006 yılında yaptığı çalışmasında tam ve yarım gün olarak uygulanan eğitim programlarının sosyal-duygusal uyum düzeylerine etkisini incelediği çalışmasında, eğitim programlarının sürelerinin çocuğun sosyal-duygusal uyum düzeyine etkisi olduğunu gösteren sonuca ulaşmıştır. Yine Erden ve Akman'ın yaptığı çalışmasında okul öncesi eğitim kurumunda geçirilen süre arttıkça olumlu sosyal davranışların sıklığı da artmaktadır sonucuna ulaşmışlardır (Erden-Akman, 1997, s.80). Bu çalışmalar çocuğun sosyalleşmesi yönünde okul süresinin katkısına vurgu yaparken özgüven gelişiminden bahsedilmemiştir. Alan yazına baktığımızda bu alanda yapılan çalışmaların az olduğu gözlenmiştir. Özgüven duygusunun durağan olmaması duruma, olaylara ve kişilere göre değişkenlik göstermesi de bize okul süresinin özgüven üzerinde bir etkisi olmadığı sonucunu vermiş olabilir.

2. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Özgüven Puanlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmamızda, sosyoekonomik durum değişkeninin özgüven gelişimi üzerinde etkisini incelediğimiz çalışmamızda sosyoekonomik durumun toplam özgüven üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Tam zamanlı ve yarı zamanlı okulları kendi

içinde kıyasladığımızda, tam zamanlı okuldaki sosyoekonomik durumun özgüven gelişimi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu gözlenmiştir ($p<0.015$). Bu farklılığın ise yüksek sosyoekonomik durumun özgüven ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Yarı zamanlı okullarda ise sosyoekonomik durumun özgüven gelişiminde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Bu konuda yapılan çalışmaları irdelediğimizde sosyoekonomik düzeyi farklı okullarda okuyan 213 öğrenci üzerinde araştırma yapan Atherley, Ç. (1990) akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin özgüvenlerinin de yüksek olduğunu saptamış, okullar arası sosyoekonomik düzey farklılığı ile akademik başarı ve özgüven düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Ezmeci (2012), ilköğretim 1. Sınıf öğrencilerinin özgüven düzeylerini çeşitli değişkenler yönünden araştırdığı çalışmasında ailenin aylık gelirine göre özgüven puanlarında farklılaşma olduğunu saptamıştır. Bu çalışmalardan hareketle sosyoekonomik durum özgüven düzeyini kimi çalışmalara göre etkilerken kimi çalışmalara göre de etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Cinsiyet Değişkenine Göre Özgüven Puanlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmamızda son olarak cinsiyet değişkeninin özgüven gelişiminde etkisi olup olmadığını incelediğimizde test sonuçlarına göre cinsiyetin özgüven puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı gözlenmiştir ($p>0.05$).

Merey'in (2010) yetişkinlerin özgüven ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı kültürler arası çalışmasında kadın ve erkeklerin özgüven puanlarını karşılaştırmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşamamıştır. Brantley, T. (1988) yaptığı çalışmasında etnik grup ve cinsiyetin özgüven düzeyi üzerinde farklılık yaratan anlamlı bir etkisi bulunmadığını saptamıştır. Paylan (2013) yaptığı yaratıcı dramının çocukların özgüven gelişimine etkisi çalışmasında, özgüven gelişiminde cinsiyet değişkenine bağlı anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir sonucuna varmıştır. Yapılan bu araştırmalar çalışmamızla örtüşürken, Laskovic ve arkadaşlarının (1990) yaptıkları araştırmada kızların erkeklere oranla daha yüksek özgüvene sahip olduğu sonucuna varmışlardır.

4. Sosyal Beceri Değişkenine Göre Özgüven Puanlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonuçlarına göre sosyal beceriler ile özgüven arasındaki ilişkinin saptanmasına yönelik yapılan çalışmada Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinde yer alan 9 alt boyutun özgüvenle olan ilişkisine bakılmıştır. Test sonuçlarına göre, farklı sosyal beceriye sahip çocukların özgüven duygularının gelişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Pozitif anlamda en yüksek etki Kişiler Arası Beceriler (KB; $r=0.362$) alt boyutu puanından gelmektedir. KB puanları yüksek olan çocukların özgüven puanları da yüksektir. Sonuçları Kabul Etme (SKEB) alt boyutunun puanı hariç tüm sosyal beceri alt boyutlarının puanları da özgüven duygusuyla pozitif yönlü ilişkilidir (Tabloda alt boyutların p değerleri 0.05'den küçüktür). SKEB'in herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Okula tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden öğrencilerin kendi içinde sosyal beceri düzeyleri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkiye baktığımızda; tam zamanlı devam eden öğrencilerin SKEB alt boyutu hariç diğer 8 alt boyutun özgüvenle pozitif yönlü ilişkili olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Yarı zamanlı devam eden öğrencilerin sosyal becerileri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkiye baktığımızda ise; Dinleme Becerileri (DB), Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB), Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDYSB) alt boyutları hariç, diğer 6 alt boyutta özgüven gelişimiyle pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır ($p<0.05$). Okula tam zamanlı devam eden çocuklarda 8 alt boyut özgüven düzeyiyle pozitif yönlü ilişkili bulunurken, yarı zamanlı da 6 alt boyutun ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum okul süresinin sosyal beceri ve özgüven düzeyi arasındaki ilişkiyi etkilediği sonucuna varılabilir.

Buege'nin (1991) 4. Sınıfa devam eden normal ve duygusal açıdan sorunlu çocuklar üzerinde yaptığı araştırmasında, yaratıcı dramının ve sosyal beceriler eğitiminin tutum ve benlik saygısına etkisi isimli çalışmasında, duygusal sorunlu çocukların benlik sayısındaki artışın yaratıcı drama ve sosyal beceri değişkenleri açısından olumlu yönde olduğunu belirtmiştir. Yassa'nın 1999 yılında 16 ile 19 yaşları arasında bir grup öğrenciyle yaptığı çalışmasında yaratıcı dramının, sosyal etkileşimi ve kendine güveni artırdığını ortaya koymuştur. Freeman, Sullivan ve Fulton (2003), deney ve kontrol gruplarıyla çalıştıkları araştırmalarında drama eğitimi programının öğrencilerin sosyal becerileri ve benlik kavramlarına kontrol grubuna göre daha yüksek düzeyde etkisi olduğunu söylemişlerdir. Phillips'in (1984) araştırmasında kendini sözel ifade edebilmedeki artışın özgüven ve öz saygıdaki artış ile ilişkisini araştırdığı çalışmasında, ödüllendirme ile davranışların olumlu

yönde yönlendirilmesinin gelir grubu düşük öğrencilerin özgüven ve özsaygılarının artmasında olumlu etkileri olduğunu saptamışlardır. Yavuzer'in (1985) yaptığı araştırmasında ise anne ve babaların çocuklarına yönelttiği olumlu davranış özellikleri ile sevgi ve güven duygusunun çocuğun psiko-sosyal gelişimine önemli katkıda bulunduğu sonucuna varmıştır. Alan yazında geçen çalışmalar, sosyal beceri ile özgüven arasındaki çalışmamızı destekler niteliktedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın örneklem grubuna dahil edilen çocukların özgüven puanları okul süresi (tam zamanlı- yarı zamanlı) değişkenine göre incelendiğinde tam ve yarı zamanlı öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Ancak yarı zamanlı öğrencilerin özgüven puanlarının aritmetik ortalaması çok az bir farkla tam zamanlıdan yüksektir.

Sosyoekonomik durum değişkenine göre alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki çocuklarla çalışma yapılmış fakat sosyoekonomik durum değişkeninin özgüven puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Tam zamanlı ve yarı zamanlı okulları kendi içinde sosyoekonomik durum değişkenine göre özgüven puanlarına baktığımızda, tam zamanlı okulda sosyoekonomik durum değişkeninin özgüven puanlarında anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. Yarı zamanlı okullarda bu fark anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmada ulaşılmak istenen sonuçlardan birisi de sosyal beceri ile özgüven puanları arasındaki ilişkinin saptanmasıdır. Beklenildiği gibi, sosyal beceri alt boyutlarının büyük çoğunluğunun özgüven ile pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Okula tam zamanlı devam eden çocukların sosyal becerilerini 8 alt boyutu özgüvenle pozitif yönlü ilişkili bulunurken, yarı zamanlı devam eden çocukların sosyal becerilerinin 6 alt boyutu özgüvenle pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur.

Araştırmamızda cinsiyet değişkeninin özgüven puanları üzerindeki etkisine baktığımızda cinsiyet değişkeninin kız ve erkek öğrencilerin özgüven puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sonuç olarak çocukların okulda kalma süreleri, sosyoekonomik durum ve cinsiyet değişkenleri özgüven puanlarında anlamlı bir fark oluşturmazken, sosyal becerilerin özgüven puanlarıyla pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça özgüven düzeyleri de buna bağlı olarak gelişme gösterecektir.

Öneriler;

- Okul öncesi eğitim sürelerinin yeniden düzenlenerek, çocukların akranlarıyla daha fazla vakit geçirmesi ve sosyalleşmesine olanak tanıyıp özgüven gelişimi artırılmalıdır.
- Okul içi faaliyetlerin çeşitlendirilerek çocukların farklı kişilerle etkileşim kurmasına olanak tanınması ve böylece özgüvenlerinin artırılması sağlanmalıdır.
- Çocuk, okul dışında da çeşitli aktivitelere yönlendirilerek farklı çevrelere girmesiyle yeni sosyal beceriler kazanması sağlanarak özgüven gelişimi desteklenmelidir.
- Öğretmenlerin, sınıfta özgüveni düşük öğrencileri tespit ederek yetenekleri doğrultusunda başarabilecekleri etkinlikler verilerek ya da kendini rahatça ifade edebileceği ortamlar oluşturularak özgüven gelişimleri desteklenebilir.
- Okul öncesi kurumların çocuklardaki özgüveni artırıcı bir etken olduğu araştırmalarla doğrulanmıştır. Bu nedenle okul öncesi eğitime önem verilerek ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekir.
- Çocuğun hayat tecrübelerini artıracak eğitim etkinlikleri sayesinde karşılaşılabileceği sorunların üstesinden gelmesi sağlanarak özgüven gelişimi desteklenebilir.

KAYNAKÇA

AKFIRAT, F.(2004). Yaratıcı Dramanın İşitme Engellilerin Sosyal Becerilerinin Gelişimine Etkisi. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

AKMAN, B., ÜSTÜN, E., & KARGI, E. (2003). Özel Gereksinimli Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitiminin Önemi. OMEP 2003 Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı (Bildiri Kitabı III.). İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

ARI, M. (2003). Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitimi ve Kalitenin Önemi. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

ARI, M., BAYHAN, P., ÜSTÜN, E. & AKMAN, B. (2002). Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki 6-8 Yaş Çocuklarının Gelişimsel değerlendirilmesi.

ATAY, M. (2005). Çocukluk Döneminde Gelişim. Ankara: Kök Yayıncılık.

ATILGAN, G. (2001). Okul Öncesi eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeye İlköğretim I. Kademe I. Devre Öğrencilerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AVCIOĞLU, H. (2001). İşitme Engelli Çocuklarda Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı ile Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

AVCIOĞLU, H. (2003). Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi İle Sunulan Öğretim Programının Etkililiği İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

AVCIOĞLU, H. (2005). Etkinliklerde Sosyal Beceri Öğretimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

AVCIOĞLU, H. (2007). Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (4-6 yaş). AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi. C.7,s.2 87-101.

BACANLI, H. & ERDOĞAN, F.(2003). Matson Çocuklarda Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin (MESSY) Türkçeye Uyarlanması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 3.

BACANLI, H. (1999). Sosyal Beceri Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

BACANLI, H. (2002). Gelişim ve Öğrenme (5. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

BACANLI, H. (2005). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayınevi.

BACANLI, H. (2014). Sosyal Beceri Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

BAŞAL, H.A. (2004). Nasıl Mutlu Çocuk Yetiştirebilirim? İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

BAŞARAN, İ. E. (2000). Eğitim Psikolojisi. Ankara.

BAYHAN, P. S. ve ARTAN, İ. (2012). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul

BAYKAN, S. (1994). Okul Öncesi Eğitimde İlke ve Yöntemler. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.

BAYKAN, S. ve TURLA, A. (1995). Okul Öncesi Eğitimde İlke ve Yöntemler. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.

BİLEK, M.H. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ev ile Okul Ortamındaki Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

CÜCELOĞLU, D. (2009). İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları (19.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

ÇAĞDAŞ, A. & SEÇER, Z. (2005). Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi. Ankara.

ÇAKIL, N. (1998). Grupla Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇETİN, F., BİLBAY, A. A. & KAYMAK, D. (2003). Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler (3. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

ÇİFTÇİ, İ. & SUCUOĞLU, B. (2005). Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi. Ankara: Kök Yayınları.

ÇİFTÇİ, İ. (2001). Zihinsel Engelli Bireyler İçin Hazırlanan Bilişsel Süreç Yaklaşımına Dayalı Sosyal Beceri Programının Etkililiğinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇİMEN, N.(2009). Okul Öncesi Eğitimi Programında 6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal Becerilerinin Gerçekleşme Düzeyi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

ÇUBUKÇU, Z. & GÜLTEKİN, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi. S.37.

DÖNMEZER, İ. (1997). Eğitim Psikolojisi (2. Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

EKİCİ, F.Y. (2013). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Aile Katılım Çalışmalarına Katılan ve Katılmayan Ailelerin Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışlar Açısından Karşılaştırılması. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ELDELEKLİOĞLU, J.(2004). Çocuklarda Özgüven Gelişimi. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi 2 (24) .

ELİBOL GÜLTEKİN, S. (2008). 5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi.

ELKİN, F. (1995). Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaşması (çev. Nazife Güngör). Ankara: Gündoğan Yayınları.

ERBAY, E.(2008). Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim 1. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilere Sahip Olma Düzeyleri. Pamukkale üniversitesi. Denizli.

ERDEN, M. ve AKMAN, Y. (1997). Gelişim ve Öğrenme. Arkadaş Yayınevi, Ankara.

ERTEN, H.(2012). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri, Akran İlişkileri ve Okula Uyum Düzeyleri arasındaki İlişkilerin İzlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EZMECİ, F.(2012). İlköğretim 1. Sınıf Öğrencilerinin Özgüveni. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.

GEÇTAN, E. (1984). Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar. (3. Baskı). Ankara: Maya Yayınları.

GÖKNAR, Ö.(2007). Özgüven Kazanmak. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

GÖKTAŞ, İ.(2013). Aile Katılımı ve Sosyal Beceri Eğitimi Programlarını Tek Başına ve Birlikte 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Anne-Çocuk ilişkileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Denizli.

GÜLAY, H. & AKMAN, B. (2009). Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

GÜNALP, A.(2007). Farklı Anne-Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.

GÜNİNDİ, N. (2008). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Uyum Becerileri ile Anne-Babalarının Empatik Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

GÜRSAKAL, N. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (1. Baskı). Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.

HAMBLY, K.(2001). Özgüven. Çeviri: Bıçakçı, B. Rota Yayınları, İstanbul.

HUMPHREYS, T.(2002). Çocuk Eğitiminin Anahtarı: Özgüven. Çeviri: Anapa, T. Epsilon Yayınevi, İstanbul.

KAMARAJ, I. (2004). Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlaması ve Beş Yaş Çocuklarının Atılganlık Sosyal Becerisini Kazanmalarında Eğitici Drama Programının Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

KANDIR, A. (2004). Gelişimde 3-6 Yaş Çocuğum Büyüyor. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

KARASAR, N. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemi (28. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

MEB, Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü (20006a). Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 Aylık Çocuklar İçin). Öğretmen Kılavuz Kitabı. Ankara.

MEREY, B. (2010). Yetişkinlerde Özgüven Duygusu İle Anksiyete Düzeyi arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması ve Kültürlerarası Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

MUTLUER, S.(2006). Özgüven Oluşmasında Manevi Değerlerin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

OĞUZKAN, Ş. & ORAL, G. (1997). Okul Öncesi Eğitimi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

OĞUZKAN, Ş. & ORAL, G. (2002). Okul Öncesi Eğitimi(11. Baskı). İstanbul : Milli Eğitim Basımevi.

OKTAY, A. (1999). Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

ÖZBEY, Ç.(2004). Çocuk Sorunlarına Yapıcı Çözümler. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

ÖZBEY, S. (2009). Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin (PKBS-2) Geçerlilik Güvenirlilik Çalışması ve Destekleyici Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ÖZTÜRK, A. (2008). Okul Öncesi Eğitimin İlköğretim 1. Ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

PAYLAN, N.(2013). İlkokulda Yapılan Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Öğrencilerin Özgüven Gelişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum.

RAS, P. (2015). Özgüven: Daha İyi Bir Hayat İçin Öz Değeri Geliştirmek. Çeviren: Çınar,B. Akılçelen Kitaplar. Ankara.

SAN-BAYHAN, P. & ARTAN, İ.(2005). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

SARI, E. (2007). Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

SEVEN, S. (2006). 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

SONER, O.(1995). Aile Uyumu, Öğrenci Özgüveni ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

SUCUOĞLU, B. & ÇİFTÇİ, İ. (2003). Sosyal Beceri Öğretimi. Ankara: Kök Yayınları.

TAŞCI, M. (2013). 5-7 Yaş Grubundan Oluşan 1. Sınıftaki Öğrencilerin Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TATLI, S.(2014). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Anne-Babalarıyla ve Öğretmenleriyle olan ilişkilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TOS, F. (2001). Çocuğun Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim. Kariyer Yayıncılık, İstanbul.

TUNÇELİ, H.İ. (2012). Anaokullarına Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Okul Olgunluklarına Etkilerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

TUTKUN, C.(2012). 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Becerilerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirmelerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

TÜY POYRAZ, S. (1999). 3-6 Yaş Arasındaki İşitme Engelli ve İşiten Çocukların Sosyal Beceri ve Problem Davranışları Yönünden Karşılaştırılmaları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UYANIK-BALAT, G., ŞİMŞEK, Z. & AKMAN, B. (2008). Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Davranış Problemlerinin Anne ve Öğretmen Değerlendirmeleri Açısından Karşılaştırılması. Hacettepe Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi, s.34(263-275).

VURAL, D.E. (2006). Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

YAVUZER, H. (1999). Ana-Baba ve Çocuk (12. Baskı). Remzi Kitabevi.

YAVUZER, H. (2000). Okul Çağı Çocuğu (4. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

YAVUZER, H. (2002). Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YENER, P.(2014). Okul Öncesi Eğitimi Alan 60 Ay ve Üzeri Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

YEŞİLYAPRAK, B. (1989). Anne-Baba Tutumlarının Kişilik Gelişimi Üzerine Etkisine İlişkin bir Araştırma. Ya-Pa 6. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul.

YÜKSEL, G. (1997). Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

<http://www.sevuskudar.k12.tr/images/files/pdf/psiko.pdf>

<http://www.okulweb.meb.gov.tr>

EKLER

Ek 1. Özgüven Gözlem Listesi

Ek 2. İzin Yazıları

Değerli meslektaşım; aşağıda hazırlanmış olan gözlem listesinde, okul öncesi eğitim çağındaki çocuğun özgüven duygusunu belirlemeye yönelik davranış listesi bulunmaktadır. Siz de, öğrencinizin özgüven duygusu hakkında daha önce yapmış olduğunuz gözlemlerinize dayanarak, aşağıdaki davranış seçeneklerinden uygun olanlarını işaretleyiniz.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Okulu:	Şube:	Yaş Grubu (Ay):	Cinsiyeti:
Sosyo-Ekonomik Durum:	0-1500 (Düşük) :	1501-2999(Orta):	3000 ve üstü(Yüksek):

GÖZLEM LİSTESİ

	Evet	Hayır
1. Kendisi başarabileceği halde, başkalarının yardımına ihtiyaç duyar mı?	()	()
2. Sürekli dikkat çekmeye çalışır mı?	()	()
3. Öfke ve kızgınlığını, başkalarını suçlayarak mı ifade ediyor?	()	()
4. Kendi hatalarını, arkadaşlarının üzerine atar mı?	()	()
5. Hata yaptığında, telafi etmek için mücadele ediyor mu?	()	()
6. Eleştirilmekten korkar mı?	()	()
7. Engellenme karşısında, ağlama davranışı gösterir mi?	()	()
8. Hata yaptığı zaman, aşırı derecede keyfi kaçır mı?	()	()
9. Hata yaptığında, hatasını üstlenir mi?	()	()
10. Yapmış olduğu bir çalışmayı gizler mi?	()	()
11. Yeni bir işe kalkışırken tedirgin olur mu?	()	()
12. Sevgi ve ilgi yoksunluğundan rahatsız oluyor mu?	()	()
13. Verilen bir sorumluluk karşısında, umursamaz davranıyor mu?	()	()
14. Kendini, arkadaşlarından aşağı görüyor mu?	()	()
15. Yeni arkadaşlarla kaynaşmakta sıkıntı çekiyor mu?	()	()
16. Yeni aktivitelere, mücadelelere girmekte isteksiz mi?	()	()
17. Sık sık güven tazelemek ve yardım almak ister mi?	()	()
18. Okuldaki sorumluluklarında, dikkatsiz ve özensiz davranıyor mu?	()	()
19. Daima, insanları memnun etme çabası içinde midir?	()	()
20. Verilen sorumluluktan sıyrılmaya (kaçmaya) çalışıyor mu?	()	()

21. Almaktan çok, vermekten mi hoşlanıyor? () ()
22. Sinirlendiğinde, kendisine zarar veriyor mu? () ()
23. Sık sık küsme davranışı gösterir mi? () ()
24. Memnuniyetsizliğini, sessiz kalarak mı belli eder? () ()
25. Sınıfta, çekingen ve pasif kalıyor mu? () ()
26. Bir iş yaparken, izlenmekten rahatsız oluyor mu? () ()
27. Sorumluluk verildiğinde, yapmamak için bahane arıyor mu? () ()
28. Sınıf içinde, bağımsız olarak yapabileceği basit davranışlarda bile izin alıyor mu? () ()
29. Karar vermekte güçlük çekiyor mu? () ()
30. Verilen bir etkinliğin her aşamasında, öğretmenin onayını bekliyor mu? () ()
31. Yeniliklere ve değişime açık mı? () ()
32. Yapmış olduğu bir işi beğenir mi? () ()
33. Verilen bir etkinliği, sonuna kadar devam ettirebiliyor mu? () ()
34. Rahatsızlığını dile getirebiliyor mu? () ()
35. Öğrenmeye karşı meraklı mıdır? () ()
36. Başarısızlık ve yanlış yapma riskini göze alıyor mu? () ()
37. Kendisine yeni bir mücadele alanı sunulduğunda, ilgi gösteriyor mu? () ()
38. Haksızlığa uğradığında, hakkını arar mı? () ()
39. İsteklerini ve ihtiyaçlarını dile getirebiliyor mu? () ()
40. Verilen bir etkinliği, bir grubun karşısında, bireysel olarak yerine getirebiliyor mu? () ()
41. Tek başına sorumluluk almakta istekli mi? () ()
42. Herhangi bir işte, kendi kendini güdüleyebiliyor mu? () ()
43. Grup faaliyetlerinde, liderlik rolünü üstlenebiliyor mu? () ()
44. Arkadaşlarıyla işbirliği kurabiliyor mu? () ()
45. Verilen bir sorumluluğu, sonuna kadar sürdürebiliyor mu? () ()
46. Eşyalarını, arkadaşlarıyla paylaşabiliyor mu? () ()
47. Olumsuz duygu ve düşüncelerini, uygun bir şekilde ifade edebiliyor mu? () ()

48. Arkadaşları tarafından rahatsız edildiğinde, öğretmenine söyler mi? () ()
49. Konuşurken, göz iletişimi kurabiliyor mu? () ()
50. Grup oyunlarında haksızlığa uğradığında, hakkını arar mı? () ()
51. Kendisine söz verildiğinde, yerine getirilmesi için takip eder mi? () ()
52. Beğenmediği bir şeyi, çekinmeden söyler mi? () ()

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Postaya verilecek

Sayı : 86649407-605.01-E.11148919
Konu: Araştırma İzni (Amine KARAGÖZ)

24.07.2017

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : Valilik Makamı' nın 21/07/2017 tarihli ve 605.01-E.11125567 sayılı Olurları.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Amine KARAGÖZ'ün "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere İlimiz Bolvadin ve Emirdağ ilçelerinde bulunan ekli listede isimleri belirtilmiş Anaokulu, Anasınıfı ve Uygulama Sınıflarındaki öğrencileri ile anket uygulaması yapabilmeye dair ilgili izin talebiniz;

Müdürlüğümüz AR-GE Birimi tarafından "Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü" 07/03/2012 tarihli genelgesi ve B.08.0.YET.00.20.00.0/3616 sayılı Bakanlık onayı ile yayımlanan Genelge doğrultusunda incelemiş olup "Valilik Oluru" ve "Onaylanmış Veri Toplama Aracı" ekte gönderilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Metin YALÇIN
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER:

- Valilik Onayı (1 sayfa)
- Onaylanmış Veri Toplama Aracı (11 Sayfa)

Not: Anket çalışmalarında Müdürlüğümüz tarafından onaylanmış (mühürlü) veri toplama araçlarının çoğaltılarak kullanılması zorunludur.

Ayrıntılı bilgi için: Mustafa ORAL (Memur)
Kararın İş Merkezi/AFYONKARAHİSAR
e-posta: avbir03@meh.gov.tr / afyonstrateji@gmail.com

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ Ar-Ge
Elektronik A.Ş: afyon.meb.gov.tr
Tel: (0 272) 2137604 / 208 Faks: (0 272) 2137605

Bu evrakın 5220 Sayılı Karar Genelgesi
E-402A ile elektronik ortamda
24/07/2017
Mustafa ORAL
Memur

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 86649407-605.01-E.11125567
Konu: Araştırma İzni (Amine KARAGÖZ)

21/07/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Necmettin Erbakan Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 18/07/2017 tarihli ve 48178250-300-E.9868 sayılı yazısı.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Amine KARAGÖZ'ün "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması" konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere 18/09/2017-30/11/2017 tarihleri arasında ilgi yazı ekindeki liste de isimleri yazılı Müdürlüğümüze bağlı İlimiz Emirdağ ve Bolvağın ilçelerinde bulunan Anaokulu, Uygulama Sınıfı ve Anasınıflarında anket çalışması yapması, çalışmaları tamamlandıktan sonra sonuçlarının birer örneğinin İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne teslim edilmesi şartıyla, Müdürlüğümüz AR-GE Birimi teklifi doğrultusunda, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görülmesi halinde gereğini olurlarınıza arz ederim.

Metin YALÇIN
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
21/07/2017

Erhan GÜNAY
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
-İlgi Yazı ve Ekleri (... Sayfa)

Ayrıntılı bilgi için: Mustafa ORAL (Memur)
Kararlar İş Merkezi/AFYONKARAHİSAR
e-posta: avbir01@meb.gov.tr / afyuzstrateji@gmail.com

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ Ar-Ge
Elektronik Ađ: afyon.meb.gov.tr
Tel: (0 272) 2137604 / 208 Faks (0 272) 2137603

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM
KURUMLARINA TAM ZAMANLI
VE YARI ZAMANLI DEVAM
EDEN ÇOCUKLARIN ÖZGÜVEN
GELİŞİMİNİN BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE
KARŞILAŞTIRILMASI

Yazar Amine Karagöz

Gönderim Tarihi: 15-Nis-2019 10:06AM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1112706333

Dosya adı: TEZZ_4_1.docx (122.76K)

Kelime sayısı: 15381

Karakter sayısı: 112662

BÖLÜM I

Giriş

Özgüveni araştırmacılar kişilik psikolojisinin bir ögesi olarak ele almışlar ve insan yaşamında ruh sağlığı, başarı ve mutluluk gibi hayatın devamı için gerekli olan birçok unsuru ciddi anlamda etkilediğini savunmuşlardır. Öyle ki Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, kişinin kendini gerçekleştirebilmesi için öncelikle özgüven duygusunun belli ölçüde karşılanmış olması gerektiğini ve böylece en üst basamak olan kendini gerçekleştirme aşamasına geçebileceği vurgulanır. Kişinin özgüven duygusunu belirli ölçüde karşılayabilmesi için de öncelikle alt basamaklardaki fizyolojik ihtiyaçlar, güven, sevgi ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanmış olması gerekir(Soner, 1995). İnsanın yaşamındaki doruk noktaya yani istediği hedeflere ulaşabilmesi ancak ve ancak özgüveninin olması ile sağlanır.

Bireyde özgüven oluşumunda temel nokta ailedir. Bireyin güven duygularının atıldığı ilk yerdir ve birey: aile içinde koşulsuz sevgi görür, onaylanır ve desteklenirse özgüvenini bazı temeller üzerine oluşturur. Fakat bireyin ilk yaşantıları olumsuz yönde olursa yeterince sevilip, desteklenmezse bu durum bireyde özgüven oluşmasını etkilediği gibi hayatını da kötü yönde etkiler. Kişinin kendi davranışlarını öz değerlendirme yoluyla yargılamasının yanı sıra çevresindeki kişilerinde birey hakkındaki duygu ve düşünceleri özgüven oluşumunu etkiler. Kişi kendisini başkalarının kendi hakkındaki değerlendirmeleri ölçüsünde değerlendirir.

Çocuğun aile içindeki sınırlı çevresine okula başlamasıyla beraber akran grupları ve öğretmen dahil olur. Ailesinin hal ve hareketlerini model alan çocuk artık öğretmeninin ve akranlarının hal ve hareketlerinden etkilenir. Çocuk aileden ayrılıp ilk defa bağımsız ya da yarı bağımsız ortama girdiğinde yaptığı davranışlarının sorumluluğunu alması gerekliliği doğar. Çocuğun girdiği bu ortam birine ihtiyaç duymadan yaşamda gerekli olan özgüven, cesaret ve güçlü yönlerini fark etmesini sağlar.

Okuldaki yaşantılar ve çocuğa verilen tepkiler kontrol altına alınamayacağı için çocuğun özgüveninde değişkenliklere neden olabilir. Özgüven sabit yapıda bir duygu hali değildir. Özgüveni yüksek bir çocuğun yaşadığı bir başarısızlık veya sorun nedeniyle biranda

kendinden şüphe ederek özgüvenini kaybedebilir. Bu nedenle öğretmenlerin çocukların özgüvenlerini sürekli canlı tutup geliştirmeleri gerekmektedir.

Özgüven doğumla başlar ve erken yaşlarda gelişmeye devam eder. Bireyin hayatını önemli ölçüde etkileyen ve üzerinde durulması gereken bir duydu durumudur. Erken yaşlardan itibaren çocuğun kendi kapasitesini keşfetmesi ve çocuktan beklentilerin çocuğun yapabilecekleri kadar olması çok önemlidir. Çocuğun kendini olduğu gibi kabul edip sevmesi ve çevreninde çocuğa sevgi ve saygı duyması özgüven gelişimini artırır. Aile, öğretmen ve çocuğun çevresindekilerin çocuktaki özgüveni söndürmeden onu geliştirmeye yönelik girişimlerde bulunması topluma sağlıklı bireyler kazandırma noktasında önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Yaşantılar sonucu bireyin kazanarak geliştirdiği bir beceri olduğu için birey özgüvene doğuştan sahip olamaz. **Çocukta özgüven doğumla başlar ve hayat boyu gelişmeye devam eder.** Erken çocuklukta ailenin çocuğa etkisinden beslenen özgüven okul hayatının da devreye girmesiyle akranlardan ve öğretmenlerden etkilenecek şekilde şekillenir (Özbey, 2004).

Özgüveni yüksek çocuklar doğru ve sağlıklı davranışlar sergileyebileceği gibi kendi yeteneklerinin farkında olarak gerçekçi hedefler doğrultusunda başarılı olurlar. Özgüveni düşük çocuklar ise kendilerini başarısız ve değersiz görerek reddedilme korkusuna kapılırlar. Kendi yeteneklerinin bir işi veya görevi başarmaya yetmeyeceği bilincinde olduklarından riskli buldukları hedeflerden uzak dururlar.

Özgüven duygusu stabil bir yapıda değildir. Çocuğun yaşayacağı olumlu ve olumsuz yaşantılar özgüveni etkiler. Bu sebeple erken çocuklukta olumlu yaşantıya sahip bireyin ileride yaşayacağı deneyimler bireyde özgüven sorununa neden olabilir (Paylan, 2013, s.17-18).

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi dönemde 4-5 yaş grubundaki çocukların özgüven duygusuna etkileyen unsurlardan cinsiyet, sosyoekonomik durum ve sosyal beceriler ile okulda geçirilen süre arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Problem Cümlesi

Okul öncesi eğitim kurumlarına tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların; cinsiyet, sosyoekonomik durum ve sosyal beceri değişkenlerine göre özgüven gelişimlerinde bir farklılık var mıdır?

Alt Problemler

1. Çocukların okulda geçirdikleri sürenin tam zamanlı ve yarı zamanlı olması özgüven duygularının gelişimi arasında farklılaşma var mıdır?
2. Farklı sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarındaki özgüven duygularının gelişimi arasında farklılık var mıdır?
3. Cinsiyetin özgüven gelişiminde bir farklılık var mıdır?
4. Çocukların özgüven duyguları ile sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın bulguları; Afyonkarahisar ili Emirdağ ve Bolvadin ilçesi anaokulu, uygulama sınıfı ve anasınıfına devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Araştırma çocukların okulda geçirecekleri sürenin etkileriyle sınırlıdır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırmayla toplanacak verilerin;

1. Öğretmenlerin okul öncesi dönemde çocukları daha iyi değerlendirip, çocuklardaki özgüven farklılıklarının nedenlerini bilerek eğitim etkinliklerini buna uygun düzenlenmelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
2. Okul öncesi dönemde sosyal becerileri desteklenen çocuklardaki özgüven artışını fark edip çocuğun sosyal çevresini onu geliştirmeye yönelik hazırlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
3. Okul öncesi dönemdeki çocukların özgüven duygusunu olumlu ve olumsuz yönde etkileyecek durumların tespit edilmesini ve çözümüne yönelik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. Çocuklar için eğitim süresinin önemi vurgulanarak eğitim sürelerinin yeniden düzenlenmesi konusunda fikir sağlayacağı düşünülmektedir.
5. Bu alanda yapılmış çalışmalara katkı sağlayacağı ve bundan sonraki çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Temel Kavramlara İlişkin Tanımlar

Özgüven: Kişinin yaşamı boyunca edindiği deneyimler sayesinde kazanıp geliştirdiği, kendi davranışlarını öz değerlendirme yoluyla yargılayarak kendi yeteneklerinin ve sınırlarının farkında olmasıyla kendini okuduğu gibi kabul edip bunu davranışlarına da yansıtması olarak tanımlanır.

Sosyal Beceri: Toplumun oluşturduğu kurallar çerçevesinde kişinin sosyal ortamda bulunan toplumsal normlara göre hareket ederek olumlu veya nötr tepkiler vermesi ya da olumsuz durumlardan kaçınmasını ön gören beceriler olarak tanımlamak mümkündür (Akman ve diğerleri, 2003).

Sosyal Yeterlilik: Bilişsel ve davranışsal becerileri içine alan sosyal yeterlilik, kişilerin sosyal koşullar içinde olaylara nasıl tepkiler vermesi gerektiğini bilmesi olarak düşünülebilir (Çimen, 2009). Bireyin içinde bulunduğu toplulukta onun sosyalleşmesi yönünde hazır bulundurduğu ya da içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerinden etkilenerek oluşturduğu davranışlar olarak da tanımlanabilir. Jest, mimik, iletişimi başlatma ve kime göre nasıl davranacağını kestirme gibi davranışsal boyutları içine alır.

Okulda Kalma Süresi: Çocuğun okulda geçireceği zaman dilimini kapsar (tam gün ya da yarım gün).

Okul Öncesi Eğitim: 0-66 aylık çocukların gelişimlerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan; onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini destekleyen; toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi yönlendiren ve onları ilköğretime hazırlayan temel eğitim bütünlüğü içinde yer alan eğitimidir (<http://okulweb.meb.gov.tr>).

BÖLÜM II

1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Erken çocukluk dönemi olarak da adlandırılan okul öncesi dönem 0-6 yaşı kapsar ve insan hayatının en mühim dönemidir. Çocuğun yaşamının her alanında kullanacağı bilgi, beceri, alışkanlık ve deneyimleri kazanarak kişiliğini oturttuğu kritik bir dönemdir (Arı,2003). Bu dönemde ruh ve beden gelişimi desteklenerek topluma sağlıklı bireylerin kazandırılmasına öncülük edilir.

Teknolojinin ve bilginin hızla geliştiği günümüzde çocukların gelişimsel ihtiyaçlarının sadece aile ya da teknolojik aletler tarafından karşılanması mümkün değildir (Çimen,2009). Bu dönemdeki çocukların okul öncesi eğitimle tanıştılıp, aile dışında farklı bir sosyal ortama girerek akranlarıyla etkileşim kurup sosyal beceriler kazanması ve çeşitli oyun etkinlikleriyle eğlenerek öğrenmesi sağlanmalıdır.

Okul öncesi eğitim, özel oluşturulmuş ortamlarda çocukların bireysel özelliklerine ve gelişimsel düzeylerine dikkat edilerek aynı yaş grubundan akranlarıyla bir araya geldiği sosyal bir çevrede, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda, onlara olumlu davranışlar kazandırılarak gelişmelerini sağlayan bir eğitim sistemidir (Oğuzkan ve Oral 2002). Doğumdan ilkokula kadar olan zaman dilimini kapsar.

Okul öncesi eğitim, çocuğun çeşitli beceri ve yeteneklerinin ön planda tutulduğu, toplumun kültürel değerleri doğrultusunda iyi yönde alışkanlık ve deneyimlerin kazandırıldığı, zengin uyarıcı ortamlarla desteklenen, çocukların beden, zihin, duyu ve sosyal gelişimlerinin önem verilerek yapılan kaliteli bir eğitim süreci olarak da tanımlanabilir.

1.1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN ÖNEMİ

Yaşamın kritik bir evresi olarak bilinen okul öncesi dönemde çocuğun çeşitli özellikleri, bilgi, beceri ve yetenekleri okul öncesi dönemde meydana çıkmaktadır. Çocuğun

tüm gelişim alanları bu dönemde desteklenerek ona büyük oranda katkı sağlar ve ileriki yaşamında da büyük önem taşır. Bloom'un yaptığı çalışmalardan hareketle 4 yaşına kadar zihin gelişiminin %50'si büyük oranda oluşurken, %30'u 8 yaşına kadar oluşmaktadır. 17 yaşına kadar da zihinsel gelişiminin devam ettiğini açıklamıştır. Zihin gelişiminin yarısının tamamlandığı okul öncesi dönemde gösterilen gelişimle okul başarısının %33'leri bulduğu açıklanmaktadır (Oğuzkan ve Oral,2002).

Baykan (1994) okul öncesi eğitimde, çocukların bireysel farklılıkları ile ruh ve beden gelişimine dikkat edilerek çocuğun yetenekleri doğrultusunda gelişmesi için problem davranışlarının giderilerek özgür ortamlarda akranlarıyla beraber gerekli önlemlerin alınmasıyla gelişiminin desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Farklı ortamlarda büyümüş çocukları aynı çatı altında birleştirerek herkese eşit imkanlar sağlayan okul öncesi kurumları, çocukların aile dışında ilk sosyalleşme ortamını onlara sunar. Zengin uyarıcılar ve çeşitli eğitim etkinlikleri sayesinde bütün gelişim alanlarına hitap eder. Ailenin ve çevrenin olumsuz sosyal şartlarını, yanlış tutum ve davranışlarını en aza indirgeyerek çocuğa daha olumlu şartlar sunmakta ve sosyal eşitsizliğin giderilmesini sağlamaktadır.

Beden, ruh ve zihinsel açıdan hızlı bir gelişme gösteren okul öncesi dönem çocuklarının gelişimlerinde aile yapısı ve ailenin eğitim metotlarının modern ve ilkel kavramları kullanması nedeniyle bilimsel ve gelişim alanlarını dikkate alarak verilemeyeceği sebebiyle okul öncesi kurumları yaygınlaşmıştır. Bu kurumlarda uzman eğitimciler gözetiminde, sistemli plan ve programlar dahilinde özel oluşturulmuş ve özgür ortamlarda gelişimleri en üst düzeye çıkarılarak desteklenmektedir (Tos,2001).

Okul öncesi dönemde kazanılan bilgi, beceri ve alışkanlıklar çocuğun ileriki yaşantısını etkileyecek derecede kritik öneme sahip olması nedeniyle okul öncesi eğitim, tüm eğitim basamaklarının temelini oluşturur. Çocuklar arasındaki sosyal beceri farkları ve akranlarla kurulan ilişkiler ile akranları tarafından kabul edilip edilmeme durumları bu dönemde kolayca fark edilebilir (Harrist ve Bradly,2003, akt: Erbay, 2008). Bu dönemde fark edilen sosyal beceri yetersizlikleri çocuğun gelecekteki sosyal yaşantısını ve akademik başarısını önemli ölçüde etkiler. Erken müdahale edilmezse bu sosyal beceri eksiklikleri kişisel problemlere, özgüven eksikliğine ve sosyal yetersizliğe neden olur (Akt: Erbay,2008).

Bu nedenle nitelikli bir okul öncesi eğitime ve kaliteli okul öncesi eğitim kurumlarına ihtiyaç vardır.

1.2. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI

Düzenli fiziksel koşullar içinde, toplumun kültürel değerleri doğrultusunda, uzman eğitici kadroya sahip, çocukları tüm gelişim alanlarının gerekliliği doğrultusunda en iyi biçimde eğiten ve yönlendiren, onlarda sağlam bir kişilik ve sosyal duyarlılık geliştiren, özgüvenin ve yaratıcılığın temellerini atan sosyal kuruluşlardır (Oğuzkan ve Oral, 2002).

Okul öncesi eğitim kurumları yasa ve yönetmelikler çerçevesinde resmi ve özel kuruluşlar tarafından açılmaktadır ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün ilgili birimlerince denetlenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olanlar, bağımsız anaokulları, ilköğretim bünyesinde bulunan anasınıfları, Mesleki ve Teknik Eğitim kurumları bünyesinde açılan uygulama anaokulları ve anasınıflarıdır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olanlar, çocuk yuvaları, çocuk bakımevleri, çocuk kulüpleri ve çocuk evleri adıyla açılmaktadır. Bunlara üniversite bünyesinde açılan kurumlarda eklenebilir.

Milli Eğitim Bakanlığının yürürlüğe koyduğu Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde hizmet verdikleri yaş sınırlarına ve gelişim alanlarına uygun olarak kreşler, anaokulu, anasınıfı ve uygulama sınıfı ayrı ayrı tanımlanmıştır.

Kreşler: 0-36 ay çocukların bakım, beslenme, bedensel ve ruhsal gelişimlerine uygun olarak hazırlanmış programların uygulandığı okul öncesi eğitim kurumlarıdır (MEB,2006).

Anaokulu: 37-66 aylık çocukların eğitimi amacıyla açılan okullardır (Değişik:RG-21/7/2012-28360).

Anasınıfı: 48-66 aylık çocukların eğitimi amacıyla örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde açılan sınıflardır (Değişik:RG-21/7/2012-28360).

Uygulama Sınıfı: 37-66 ay arası çocukların eğitimi amacıyla okul öncesi eğitimle ilgili program uygulayan mesleki ve teknik öğretim kurumları bünyesinde açılan sınıflardır (Değişik:RG-21/7/2012-28360).

Son yıllarda okul öncesi eğitim kurumlarının önemi artmış ve bu kurumlar oldukça yaygınlaşmıştır. Bu duruma okul öncesi eğitimin çocuğa sağladığı yararlar, kadının iş

hayatına etkin katılımı, geniş aileden küçük aileye geçiş, sanayi ve teknolojiye hızlı gelişmeler ve hızlı kentleşme etkili olmuştur (Çağdaş ve Seçer,2005).

Okul öncesi eğitim kurumları, çeşitli materyallerle donatılmış, zengin öğrenme ortamları ve uzman öğretici kadrosuyla oluşturulmuş, çocuğun tüm gelişim alanlarına hitap ederek her çocuğa eşit fırsatlar yaratarak onların kişilik, beden, ruh ve sosyal gelişimlerini en etkili düzeyde destekleyen kurumlar haline gelmiştir.

2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM

Sosyal gelişimi Bayhan ve Artan (2012) "Çocuğun içinde bulunduğu toplumun inançlarını, tutumlarını ve kendisinden beklediği davranışları öğrenmesi, sosyalleşmesidir" şeklinde açıklamıştır. TDK sosyal gelişimi "toplumsallaşma süreci" olarak tanımlarken; Cüceloğlu (2009) ise "diğer gelişim alanlarıyla bağlantılı olarak bireyin topluma uyum sağlamasına yardımcı olan süreç" olarak ifade etmiştir.

Çocuk doğduğu andan itibaren toplumun temel yapısını oluşturan aile bireylerinin arasında ilk sosyal deneyimlerini kazanır. Çocuğun, ailesiyle kurduğu sosyal ilişkiler çevresini anlamasını sağlar ve uyumunu kolaylaştırır. Bu deneyimler ilerde bireyin içinde bulunduğu toplumu anlama, toplumdaki rolünü ve toplumun belirlediği kuralları öğrenme sürecine olanak tanır (Çimen, 2009; Elkin,1995). İlk sosyal davranışlar 2 yaş civarında ailede ve bir yetişkine yönelik başlar bu genelde annedir. (Başal,2004). Çocuk büyüdükçe farklı ortamlara girmekte, farklı kişilerle tanışmakta ve farklı ilişkiler kurmaktadır. Bu ortamlarda çeşitli tecrübe ve beceriler kazanarak sosyal ilişkilerin nasıl kurulacağını, insanlara nasıl davranması ve yaklaşması gerektiğini öğrenmektedir. Toplumun çocuktan beklediği toplumsal normlara uyması ve ona uygun davranışlar geliştirmesi çocuğun bu toplumsal kalıpları öğrenmesine benimsemesine olanak tanıyarak sosyalleşmesini sağlar (Çimen,2009). Kişinin içinde yaşadığı topluma ayak uydurabilmesi, fiziksel ve sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi, toplumsal normları öğrenmesi, sağlıklı, mutlu ve başarılı bir hayat sürebilmesi için gereklidir.

Çocuğun edindiği sosyal deneyimlerin artmasıyla ilişkiyi başlatma, sürdürme ve ilişkiyi yönlendirme gibi bir takım sosyal becerileri de kazanmaktadır. Gittikçe artan sosyal ilişkilerde çocuğun aile ile olan sosyal ilişkisi yeterli olmayıp değişik deneyimler

kazanabileceği, farklı sosyal ilişkiler kurabileceği yeni ortamlara ihtiyaç vardır. Bu noktada çocuğun çevresindeki birçok insandan etkileneceği için farklı insanlarla karşılaşmasına fırsat verilerek sosyalleşme süreci desteklenmelidir (Erten,2012). Bu sosyalleşme sürecinde çocuğun çevresindeki herkes çocuğa rol model olmaktadır. Bu nedenle çevresindekilerin çocukla kurduğu iletişime dikkat ederek onu sağlıklı bir sosyal gelişim sürecine yönlendirmeleri gerekir.

Çocuğun yaşamının her alanını etkileyecek olan sosyal gelişimin sağlıklı olabilmesi için zengin uyarıcı çevre olanakları, toplumun değer yargılarını bilme, iletişimi başlatma ve sürdürme, kendini tanıma ve başkalarını tanıma ile en önemlisi normal gelişimine uygun dil becerisine sahip olması gerekmektedir.

Sonuç olarak sosyalleşme çocuğun çevresiyle ve kendisiyle çatışarak tecrübe kazandığı bir süreçtir. Bu çatışma sırasında çocuk kişiliğini ortaya koyarak kendi sosyal yapısını inşa edecektir. Bu süreç içerisinde çocuk edindiği tecrübeler doğrultusunda toplumsal normlardan paylaşma, yardımlaşma, işbirliği kurma, sorumluluk alma veya alınan bir karara uyma gibi toplumsal açıdan önemli davranışları da kazanmış olacaktır. Çatışmalar esnasında kendi duygularının farkına vardığı gibi karşılaştığı insanların da duygu ve düşüncelerine önem vererek sosyal ilişkilerini bu yönde ilerletecektir. Bu nedenle çocuğun sosyal gelişimi için zengin uyarıcı çevre olanaklarının yanında farklı sosyal beceriler kazanabilmesi için etkileşime geçtiği insan sayısı artırılarak yeni deneyimler elde etmesine fırsat tanınmalıdır.

Çocuğun sosyalleşmesi için gerekli ihtiyaçların karşılandığı ve çocuğa çeşitli deneyimlerin ve sosyal yaşantıların sağlandığı okul öncesi kurumları bu nedenle önemli sayılmaktadır. Ailesi yanından ayrılarak ilk defa farklı bir çevre ve kendi yaş grubundan akranlarıyla bir araya geldiği kurumda, çeşitli sosyal etkileşimler kurarak birçok tecrübe kazanır. Belli bir gruba katılma, işbirliği yapma, konuşmayı başlatma, yardımlaşma ve paylaşma gibi sosyal etkileşimlerin yanı sıra akranlarının duygu ve düşüncelerini anlama ve bunlara yönelik tepkiler geliştirme gibi birçok sosyalleşme sürecinin içine girer.

3. SOSYAL YETERLİLİK

Sosyal yeterlilik ve sosyal beceri kavramları üzerine net bir tanım yapılmamakla beraber çoğu zaman birbirleriyle karıştırılan kavramlardır. Bu iki kavram birbirinden farklıdır

ve aynı şeyi ifade etmezler (Akt: Çimen 2009). Sosyal yeterliliğin sosyal beceriyi de kapsayan daha geniş bir yelpaze olduğu düşünülmektedir (Gresham ve Reschly (1998), akt: Akfırat, 2004). Bacanlı (1999)'ya göre sosyal yeterliliğin belirlenmesi sosyal becerilerin belirlenmesine bağlıdır. Sosyal beceriler etkileşim sırasında oluşan davranışları ifade ederken, sosyal yeterlilik ise o davranışın uygun olup olmadığı yönündeki karar aşamasını ifade etmektedir (Seven, 2006).

Kuramcılar tarafından sosyal yeterlilik farklı boyutlarda ele alınmıştır. Bazıları davranışın sosyal etkileşim halindeki oluşma biçimi olarak görürken, bazıları da sosyal etkileşim halindeki ortaya çıkan davranışların sosyalleşme için yeterli olup olmadığı yönünde düşünmüşler ve davranışların değerlendirme boyutunu sosyal yeterlilik olarak görmüşlerdir. Bu nedenle sosyal yeterliliğin çok geniş davranışsal boyutları içerdiği düşünülmektedir.

Raver ve Zigler (1997) sosyal yeterliliği, ailesi ve çevresi ile kurduğu ilişkilerde olumlu geri dönüt alma ve kendi davranış hakkında iyi düşünme becerisi olarak tanımlamıştır (akt: Kamaraj, 2004).

Hops (1983) sosyal yeterliliği, bireyin belli bir durumdaki davranışının sosyal çevreden aldığı davranışın uygunluğuna ait genel değerlendirmeler kavramı olarak tanımlar (akt: Seven, 2006). Bilişsel ve davranışsal becerileri içine alan sosyal yeterlilik, kişilerin sosyal koşullar içinde olaylara nasıl tepkiler vermesi gerektiğini bilmesi olarak düşünülebilir (Çimen, 2009).

⁵⁴ Taylor ve Asher (1984) sosyal durumlara uygun bireysel amaçları oluşturma ve bu amaçlara ulaşmak için gösterilen stratejik davranışlar olarak tanımlarken, Rubin ve Rose Krasner (1992) arzulanan hedefe pozitif ilişkiyi koruyarak sosyal etkileşimde bulunma ⁵⁵ yeteneği olarak tanımlar (Akt: Seven,2006). Sosyal yeterliliği, sosyal davranışlar, insanlar tarafından sosyal kabul görme ve sosyal becerilerin bir bileşeni olarak da tanımlamak mümkündür (Haagar ve Vaughn, 1995,akt: Tutkun,2012).

Sosyal yeterlilik, bireyin içinde bulunduğu toplulukta onun sosyalleşmesi yönünde hazır bulundurduğu ya da içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerinden etkilenecek oluşturduğu davranışlar olarak tanımlanabilir. Jest, mimik, iletişimi bağlatma ve kime göre nasıl davranacağını kestirme gibi davranışsal boyutları içine alır. Sosyal yeterlilik, sosyal etkileşimler sonucu bireyin model alarak öğrendiği ve farklı sosyal ortamlarda farklı davranışsal tepkiler vermesini de kapsar.

İnsanlar bireysel gelişim olarak birbirinden farklı özellikler göstermektedir bu nedenle her birey farklıdır denir. Bu farklılık sosyal ilişkilere de yansır. İnsanların birbirleriyle kurduğu sosyal ilişkide her birey farklı davranışlar sergilerler bu da sosyal becerilerinin çok çeşitli olmasına sağlar. Bu çeşitlilik sebebiyle bir bireyin sosyal açıdan ne derece yeterli olduğunu sergilediği becerilerin belli başlı yönlerinin değerlendirilmesi ile olur. Fakat bireyin yeterlilik düzeyi yaş, olgunlaşma ve sosyal ilişkileri geliştikçe değiştiği göz önüne alındığı zaman sosyal yeterlilik için kesin bir ölçüt konması mümkün olmayabilir. Bu nedenle bazı araştırmacılar yeterliliğin değerlendirilmesinde başarılı bir sosyal etkileşim için sosyal becerilerden en önemli becerileri belirlemişlerdir.

Sosyal yetersizliği çeşitli alt boyutlarda ele alan araştırmalarda mevcuttur. Bunlardan en yaygın olanı Gresham ve Reschly (1981) 'nin yapmış olduğu çalışmada sosyal yetersizlik iki alt boyutuyla ele alır. Bunlar uyumsuz davranış ve sosyal becerilerdir. Bu iki alt boyutta kendi içinde farklı gelişimsel ve davranışsal boyutları içermektedir.(Akt: Çimen, 2009). Gresham daha sonra bu iki alt boyuta **üçüncü bir alt boyut olan akran kabulünü de** eklemiştir. **Akran kabulü** ise diğer iki alt boyutun yeterli düzeyde olması sonucu oluşan üçüncü bir boyuttur (Akt: Avcıoğlu, 2001).

Sosyal yeterliliği girdi, süreç ve çıktı açısından ele alan Sergent (1991); girdiyi bireyin yaşadığı çevrenin, ailenin ve toplumun etkileri olarak kabul edip "kültürel belirleyiciler" olarak tanımlamıştır. Süreci ise bireyin etkileşim halinde oluşturduğu davranışlar, tepkiler, farkındalıklar ve sosyal beceriler oluşturmaktadır. Birey yaşantısında edindiği girdileri işleyerek istendik yönde çıktı elde etmesini de sosyal yeterlilik olarak ifade eder (Akt: Çiftçi, 2001, s.13).

Katz de McClellan (1991) ise sosyal yeterliliği; iletişim esnasında karşıdakini anlama ve ona göre tepkiler oluşturma, ilişki başlangıcında oluşan çekingenlik, ilişkideki zorlanma sonucu meydana gelen değişiklik ve samimiyete karşı oluşan toplumculuk olarak bir takım unsurlar belirlemiştir (Akt: Çimen,2009).

Sosyal yeterlilik ve sosyal beceri birbiriyle ilişkili aynı zamanda birbirinden farklı kavramlar olarak ele alınmaktadır. Çocuğun sosyal yeterliliğinin oluşabilmesi için sosyal açıdan etkileşim kurabileceği ortamların varlığı önemli olmaktadır. Akranları tarafından kabul görme çocuk için bir sosyal yeterlilik unsuru sayılacağından akranlarıyla daha fazla vakit geçirebileceği kurumlara ihtiyaç vardır. Bu alternatifleri en iyi okul öncesi kurumları

sağlamaktadır. Bu kurumlarda sosyal becerilerini geliştiren çocuk yaşamının diğer aşamasında girdiği her toplulukta gerekli sosyal yeterliliği kazanmış olması nedeniyle sosyalleşmede sorun yaşamayacaktır. Önce akranları daha sonrada toplum tarafından kabul gören çocuklar mutlu ve başarılı bir hayat sürdürecektir. Yapılan araştırmalara göre sosyal yönden yeterli olan çocukların okul başarısının da yüksek olduğu görülmektedir. Toplumun bir parçası olan çocukların, toplumun içine karışmakta önemli olan sosyal yeterliliklerini kazanarak kişiliklerini oluşturmuş, özgüvenli, sosyal ilişkilerinde başarılı bireyler olacaklardır.

4. SOSYAL BECERİ

Sosyalleşme sürecinde bireylerin toplumla bir düzen içerisinde iletişim kurabilmesi, onları anlaması ve uygun tepkiler verebilmesi için bir takım sosyal becerilere ihtiyaç vardır. Uzun yıllardır araştırılan sosyal beceri kavramı çok çeşitli davranışları içerdiğinden günümüzde halen ortak bir tanımının yapılamadığı görülmektedir.

Sosyal beceriler, bireyin gelişimi ve öğrenme yeterlilikleriyle değişebilen davranışlardır. Bu nedenle sosyal becerilerin oluşmasında bireyin kendisi ve çevresinin bireye katkıları olarak iki şekilde ele almak daha doğru olacaktır. Bireyin yaşı, kişiliği, zekası, gelişimi, algıları, değerleri ve tutumları gibi faktörler bireyin sosyal becerilerinin oluşumunda etkilidir. Bu faktörler her bireyde değişiklik göstereceğinden insanların sosyal becerileri de birbirinden farklı olacaktır. Çevrenin bireye katkılarına bakıldığında ise karşılaşılan insan tipleri, toplumsal normlar ve girilen sosyal etkinliklerde her bireyde farklı tecrübeler ve etkilere sebep olacağından etkileşim esnasında sergilenen sosyal davranışların farklılık göstermesi beklenir.

Sosyal beceri; bilişsel ve duyuşsal öğeleri içinde barındıran, kişinin amacına yönelik, çevrenin sosyal açıdan kabul edilebilir davranışları olumlu tepkiler vermesini sağlayan, çeşitli ortamlarda farklılık gösteren, sözlü veya sözsüz öğrenilebilir davranışlardır (Yüksel, 1997).

Libet ve Lewinsohn'a göre sosyal beceriler, bireyin davranışlarının şekillenmesinde toplum tarafından bireye verilen olumlu veya olumsuz pekiştireçler ile cezalandırma ve yanlış davranışı söndürme gibi etkiler nedeniyle bireyin davranışlarında meydana gelen karmaşık yapılanmadır(Akt: Bacanlı, 1999).

Toker ve Kuzgun, insanları anlayarak onların duyuşsal tepkilerine göre ilişkiler kurabilme yeteneği olarak tanımlarken; Kelly'e göre sosyal beceriler, insanlarla kurulan etkileşimde olumlu geri dönütler almayı sağlayan öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamaktadır (Akt: Vural,2006).

Rinn ve Markle (1979) çocukların sözel ve sözel olmayan öğrenilmiş davranışları çerçevesinde başkalarıyla kurduğu ilişkilerde, diğer bireylerin vermiş olduğu tepkilerden istenileni yapma ve istenmeyenden kaçma veya kaçınma olarak sergiledikleri davranışları onların sosyal açıdan becerikli olmalarına bağlar. Foster ve Ritchey (1979).sosyal etkileşimin başlamasına ve bu sırada meydana gelen tepkilerden en olumlu olanını sürdürme veya artmasına katkıda bulunma olarak tanımlar(Akt: Bacanlı,1999).

Sosyal beceri kavramı ilk olarak 1900'li yılların başında ortaya çıkan bir kavramdır. İnsanlarla iletişim esnasında kullanılan ve davranışın boyutlarını değiştiren, yönlendiren ve çeşitlendiren bir unsur olduğundan bu alanda birçok çalışmalar mevcuttur. William James, "Psikolojinin Prensipleri" eserinde sosyal ilişkilerden bahseden ilk kişidir. Eserinde sosyal ilişkilerdeki sosyal benlik kavramlarını öne sürmüş, farklı kişilere farklı bir benlik gösterdiğimiz varsayımına dayanan bu benliği de davranışımızı belirleyen kalıplar olarak açıklamıştır (Akt: Bacanlı,2004; Tunçeli,2012).

Combs ve Slaby (1977) ise, etkileşim kurulan ortamda öncelikli olarak başkalarına yararı olacak davranışları sergileme yeteneği olarak tanımlamıştır. Hensen ve Eisler (1976), sosyal beceriyi bireyin çevresindeki kişilerle kurduğu başarılı sosyal ilişkiler bütününi sağlama yeteneği olarak tanımlar (Akt: Bacanlı,1999).

Hargie ve diğerleri (1994) sosyal beceriyi; ilişki esnasında değişebilen, bireyin bilişsel kontrolü altında olan, ilişkinin özel hedefine ulaştırıcı ve bireyin kendi hedeflerini de içinde barındıran öğrenilebilir davranışlar olarak tanımlamışlardır (Erbay,2008).

Sosyal beceri tanımlarına bakıldığında ortak noktanın çevreyle etkileşimde bulunma ve çevrenin bireyin davranışlarına vermiş olduğu olumlu ya da olumsuz tepkilerin bireyin davranışlarında meydana getirdiği davranış değişikliği ile sosyal ortama uyum sağlamasını kolaylaştıran bir yetenek olarak düşünmek mümkündür. Birey ilk olarak ailesi ve daha sonra giderek artan sosyal çevresindeki toplumsal norm ve kurallara göre davranışlarında meydana getirdiği değişiklikleri yine çevresindeki diğer bireylerden öğrenme yoluna gider. Bu noktada

önemli olan bireyin davranışlarına yön vermesini sağlayan başkalarından aldığı tepkileri bilişsel süreçte işleyerek iletişimin amacına uygun hale getirmesidir.

Spence (1995) ise sosyal becerileri makro ve mikro olarak iki aşamada incelemiştir. Makro sözlü ifadeleri kapsarken, mikro da sözsüz ifadeleri kapsamaktadır. Spence bu yaklaşımını çocuğun oyun esnasındaki davranışlarından yola çıkarak oluşturmuştur. Çocuğun gözlenebilen tepkileri, olaylara yönelik davranış değişkenleri bize sosyal becerileri konusunda bilgi sağlamaktadır (Akt: Çetin ve diğerleri, 2003).

Çocuklar okul öncesi dönemde sosyal becerilerini aktif olarak kullanmaya zorunlu olduğu bir ortamın içine girerler. Akranlarıyla iletişime geçme, kendini ifade etme, paylaşma, işbirliği yapma ve bir grubun içine dahil olma gibi akranları tarafından kabul gören davranışları sergileme eğilimindedir. Bu da sosyal becerilerin sürekli kullanılarak gelişmesine neden olur. İlk defa bir topluluk içine giren çocuk toplumsal normun gerekliliğini yapma çabası içinde olur. Sosyal becerilere sahip bireylerin yetişmesi de toplumsal düzenin oluşmasında gereklidir.

Sosyal becerilerin belli başlı özelliklerine baktığımızda bazı araştırmacıların ortak özelliklerde hem fikir olduğu görülmektedir. Bunlar;

- Bireyin içinde bulunduğu durumun amacına yöneliktir.
- Çevreden örnek alınarak öğrenilebilen davranışlardır.
- Birey tarafından kontrol edilebilen çok boyutlu davranışlardır.
- Sözel ve sözel olmayan davranışlar bütünüdür.
- Çevreden alınan olumlu veya olumsuz pekiştiriciler davranışa yön verir.
- Sosyal beceriler hiyerarşik bir düzen içindedir, sosyal becerilerdeki yetersizlikler belirlenebilir ve uygun eğitim programı ile bu yetersizlik giderilebilir (Hergie 1986, Akt: Seven, 2006; Çetin ve arkadaşları, 2003).

Bireyin sosyal amaçlarını gerçekleştirmek için kişiler arası ilişkilerinde olumlu veya olumsuz duygularını uygun şekilde dile getirebilmesi, kendi hak ve özgürlüklerini savunarak gerektiğinde başkalarından yardım talep edebilmesi, kendisine uymayan durumları uygun şekilde reddedebilmesini ve öfke, kızgınlık, saldırganlık davranışlarıyla başa çıkabilmesi gibi

birçok beceriyi kullanmaktadır (Sorios,1986, Akt: Avcıoğlu, 2007). Tüm bu özelliklere bakıldığında sosyal beceriler çok boyutlu ve insanlarla kurulan ilişkilerde aktif kullanılan zamana ve duruma göre değişkenlik gösteren öğrenilebilir davranışlar olduğu görülmektedir.

Bazı araştırmacılar ise sosyal beceriyi kuramlarla açıklamaya çalışmışlardır. Bunlar; Thorndike'in "Zeka Kuramı", William James'in "Psikolojinin Prensipleri", Marlow'un "Sosyal Zeka" sıdır. Bir diğer yaklaşım modeli ise McFall'in "Karakter Esaslı" yaklaşımıdır.

Thorndike, 1920'li yıllarda zeka analizleri sonucu soyut zeka, mekanik zeka ve sosyal zeka olarak üç tür zeka olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal zeka sosyal beceriler kavramının öncüsü olup, Thorndike'a göre "insanları anlama, idare etme ve insan ilişkilerinde bilgece davranma yeteneği"dir. Bilişsel ve davranışsal öğeleri de içinde barındıran anlama ve davranma becerileri olarak düşünölmektedir (Akt: Bacanlı, 2014).

Marlowe'da sosyal zekayı, sosyal yeterlilikle aynı anlamda kullanmış ve ilişkilerde duyu ve davranışları karşılıklı olarak anlama ve bu tür durumlara uygun davranma olarak açıklamıştır. Ayrıca Marlowe anlama ve davranma öğelerine problem çözme becerisini de eklemiştir. Bu beceri, sosyal ve kişiler arasındaki problemleri çözmeye yönelik olup sosyal zekanın çok yönlü olduğunu ortaya koymaktadır.(Akt: Çimen, 2009; Bacanlı,2014).

"Karakter Esaslı" yaklaşımında McFall (1982) sosyal becerileri, ortama ve yaşa göre değişen bireyin kişilik özelliklerini ortaya çıkarma ve buna yönelik tepkide bulunma olarak açıklamıştır ve bu becerilerin birbirini izleyen fizyolojik, bilişsel ve sosyal davranışları içerdiğini vurgulamıştır(Akt: Seven,2006).

Sonuç olarak sosyal becerilerle ilgili birbirinden farklı ama ortak bazı noktalarda da birleşen tanımlar yapılmıştır. Bireyin hazır bulunuş olarak bünyesinde var olan sosyal becerileri insanlarla girdiği etkileşim, iletişim, kişiler arası ilişkiler gibi durumlarda kullanıp geliştirdiği, bunlara uygun tepkiler oluşturduğu ve bu etkileşimler sonucu yeni beceriler öğrendiği düşünölmektedir. Bilişsel, psikomotor ve duygusal süreçleri de içinde barındıran karmaşık ve kapsamlı bir yapı olduğunu söylemek mümkündür.

4.1. SOSYAL BECERİLERİN SINIFLANDIRILMASI VE BOYUTLARI

Bireyin gözlenebilir ve gözlenemeyen birbirinden farklı davranışlarını içeren, kişiler arasındaki sosyal ilişkilerini yöneten, bireyin bilişsel, psikomotor ve duygusal yönlerinin iç içe geçerek davranışlarına yön veren çok fonksiyonlu davranışlar bütününe sosyal beceri denilmektedir. Bu beceriler kişiden kişiye farklılık gösterdiği gibi ortamdaki ortama, bireyin içinde bulunduğu psikolojik duruma ve bireyin yaşına bağlı da değişmektedir. Bu nedenle insan davranışlarından belli başlı ortak gözlenen sosyal beceriler alınarak sınıflanmaya veya gruplanmaya çalışılmıştır. Sosyal becerilerin sınıflandırılması da sosyal beceri tanımları gibi farklı boyutlarda ele alınmıştır.

Calderalla ve Merrel (1997) yaptığı alan çalışmalarında çocuk ve ergen sosyal becerilerini beş grupta ele almıştır (Akt: Avcıoğlu, 2001; Seven, 2006):

1. *Akranlarla İlişkili Beceriler:* Arkadaşlarıyla iletişimi başlatma ve devam ettirme, arkadaşlık ilişkilerinde zorlanmama ve kolayca arkadaş edinme, ihtiyaç duyduğunda arkadaşlarından yardım isteme ve onlara yardım etme, oyuna ve etkileşime arkadaşlarını davet etme, arkadaşlarının haklarını savunma, arkadaşlarının duygularını önemseme, arkadaşlarıyla yaptığı çalışmalarda liderlik rolü üstlenme gibi olumlu yönde sosyal becerileri içerir.

2. *Kendini kontrol etme becerileri:* Öfke ve kızgınlığını kontrol etme, toplumsal kurallara uyma ve sınırlarını bilme, problem ortaya çıktığında serinkanlı olma ve problem durumunda başkalarıyla uzlaşma, yapılan eleştirileri kabul etme, olumlu eleştiriler alma gibi becerilerden oluşur.

3. *Akademik beceriler:* Bağımsız olarak çalışma ve başarma, yönergelere uygun çalışmasını tamamlama, boş zamanlarını iyi şekilde değerlendirme, ihtiyaç duyduğunda uygun bir şekilde yardım isteme gibi bireyin başarılı olması yönündeki sosyal becerilerdir.

4. *Uyum becerileri:* Talimatlara uyma, kuralları uygun davranma, paylaşma, sorumluluklarını bilme ve yerine getirme, eleştiriye uygun tepkide bulunma gibi başkalarının bireyden beklentileri üzerine gelişen sosyal becerileri içerir.

5. *Atılganlık becerileri:* Kendini tanıtmak, başkalarıyla iletişimi başlatma, oyuna arkadaşlarını davet etme, kendine değer verme, bilmediği durumlara ayak uydurma, duygularını ifade etme ve bir gruba katılma girişiminde bulunma gibi becerilerden oluşur.

Avcıoğlu (2007) ise 4-6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerini değerlendirebilmek amacıyla yaptığı çalışmalarında yinelenen analizler sonucunda sosyal becerileri dokuz altı boyutta incelemiştir. Bunlar;

- Kişiler arası beceriler
- Kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri
- Akran baskısı ile başa çıkma becerileri
- Kendini kontrol etme becerileri
- Sözel açıklama becerileri
- Sonuçları kabul etme becerileri
- Dinleme becerileri
- Amaç oluşturma becerileri
- Görevleri tamamlama becerileridir.

Eiser ve Fredericson sosyal becerileri üç gruba ayırır (Akt: Vural, 2006):

- *Sözel*: İstekte bulunma, bir isteği reddetme, duygu ve düşüncelerini aktarma, başkalarına güzel söz söyleme
- *Sözsüz*: Dinleme, göz kontağı kurma, gülümseme, sesin tonu.
- *Motor*: Duruş, jestler, mimikler, duygusal ifade tonları ve kafa sallamadır.

Riggio (1986) ok boyutlu bir kavram olarak gördüğü sosyal becerileri altı boyutta ele almıştır (Akt: akıl, 1998).

1. *Duygusal İfade (Emotional Expressivity)*: Sözel olmayan duygu durumlarını açığa vuran davranışsal tepkilerdir.
2. *Duygusal duyarlılık (Emotional Sensitivity)*: Başkalarının duygusal ifadelerindeki sözel olmayan davranışsal tepkileri anlama ve yorumlama becerileridir. Duygusal duyarlılığı yüksek bireylerin başkalarını anlama ve onlarla empati kurma becerileri de daha yüksektir.
3. *Duygusal Kontrol (Emotional Control)*: Sözel olmayan duygusal davranışları kontrol etme becerisidir.
4. *Sosyal İfade (Social Expressivity)*: Sözel ifadeleri kapsar. İletişimde konuşma ve kendini ifade etme becerilerinden oluşur. Bu becerisi iyi olan kişilerin insanlarla ilişkileri iyidir.

5. *Sosyal Duyarlılık (Social Sensitivity)*: sözel ifadeleri anlama, yorumlama ve çözümleme becerileridir. Bu duyarlılığa sahip bireyler başkalarına karşı ilgili ve dikkatlidirler. Kendi davranışları ile başkalarının davranışlarını sürekli bir kıyaslama çabası içerisindeyler.

6. *Sosyal Kontrol (Social Control)*: Sosyal ortama adapte olabilen ve ortama göre kendini ayarlama becerileridir. Bu becerisi gelişmiş bireyler özgüvenli ve sosyal olarak uyumludurlar. Çeşitli sosyal rolleri çok iyi oynarlar.

4.2.SOSYAL BECERİ YETERSİZLİĞİ

Bireyin yaşamında başarılı olabilmesi ilk olarak ailesi ile kurduğu sağlam ilişki temellerine bağlıdır. Aile sevgisi ile büyüyen çocuk, paylaşma açık ve olumlu sosyal ilişkiler kurabilen bir birey olur. Bu bireyin sosyalleşme süreci için gerekli olan birtakım becerileri aile içinde kazanmış ve daha sonra genişleyen çevresinde bu becerilere yenilerini katmış olması beklenir. Sosyalleşme için gerekli becerilerin yeterli düzeyde kazanılamaması veya bu becerileri uygun ortam ve zamanda kullanamaması bireyde sosyal beceri yetersizliğini ya da eksikliğini ortaya çıkarır.

Çocuklarda yeni bir davranışı öğrenememe ya da beklenen davranışı göstermedeki zorluk düzeyi bize sosyal beceri yetersizliği hakkında bilgi vermektedir. Bireyin beceri yetersizliğini belirlemek için daha önceden o beceri davranışını kullanıp kullanmama durumunun araştırılması gerekmektedir (Bandura, 1977, akt: Çimen, 2009).

Gerekli sosyal beceriyi kazanamamış birey; okul, çevre, iş ve toplumsal ilişkilerinde birtakım problemlerle karşılaşabilir. Yeterli ortamın ve fırsatın sağlanmadığı durumlarda birey göstermesi gereken uygun davranışı sergileyemez ve davranışı engellenen bireyler uygunsuz tepkiler vermektedir. Bu durum bireyin yaşamında başarılı ve mutlu olmasını da engeller.

Sosyal beceriler özellikle çocukluk döneminde insanlarla kurulan etkileşimler sonucu başkalarının davranışını taklit etme, örnek alma ve o davranışları gözleme yoluyla model alınarak öğrenilebilen davranışlardır. Bu nedenle bireyin yaşamında sosyal problemler yaşamaması için çevresiyle etkileşiminin artırılarak erken yaşta gerekli sosyal beceri düzeyinin artırılması sağlanmalıdır (Antia ve Kreimeyer, 1988, akt: Sarı,2007).

Sosyal becerilerin yoksunluğu veya öğrenilememiş olması bazı nedenlere dayandırılmaya çalışılmıştır. Bu nedenler, bireyin o sosyal davranışı öğrenmemiş olması yani beceri yoksunluğu, o sosyal davranış durumuyla karşılaşmamış olması ve o beceriye sahip olduğu halde duygusal tepkilerindeki artış nedeniyle uygun durumlarda kullanamaması durumudur (Gresham ve Elliot, 1987; Strain ve Odom, 1986; akt: Avcıoğlu, 2001).

¹ Liberman, Derisi ve Mueser (1989), sosyal beceri yetersizliğinin nedeni olarak dört durumdan bahsetmişlerdir:

- Bireyin yaşadığı sosyal problemler veya psikolojik rahatsızlıklar (Depresyon, şizofreni, sosyal kaygı vb.) nedeniyle uygun sosyal becerinin gösterilememesine ya da var olan sosyal becerilerin gerilemesine neden olur.
- Bireyin yaşadığı duygu durumları sosyal beceri davranışını etkileyebilmektedir. Önceden kazanmış olduğu sosyal becerileri, yaşadığı stres ya da derin üzüntü sonucu kaybedebilmekte veya uygun davranışı gösterememektedir.
- Bireyin yaşam şartlarını etkileyen sosyal durumların değişikliğe uğraması ya da tümünden kaybedilmesi gibi durumlar sosyal becerilerin gerilemesinde ve kaybedilmesinde etkili olabilmektedir. Çeşitli nedenlerle evsiz kalma, mesleğini kaybetme, hastalık sonucu yatağa bağımlı olma gibi durumlarda sosyal desteğin olmaması sosyal becerilerin kullanılmamasına neden olmaktadır.
- Bireyin uygun davranışı öğrenebileceği sosyal modelin çevresinde olmaması ve çevresindeki insanlarla sosyal ilişkilerini sağlayamaması durumunda sosyal becerilerin öğrenilememesi ve kullanılmamasına yol açmaktadır (akt: Özbek, 2009).

Birey, sosyal beceriyi öğrenmiş olsa bile uygun ortam ve fırsat sunulmadığı ve bir takım nedenlerden dolayı davranışı sergileyemediği için sosyal beceri yönünden yetersiz kabul edilir. Okul ortamında bu durum bireyin akranları tarafından dışlanmasına ve sosyal kabul görmesine engel olur ve bireyin akademik başarısını da etkiler. Birey gerekli durumda kullanacağı sosyal beceriyi bilmesine rağmen davranışa nasıl yansıtacağını bilememektedir. Avcıoğlu (2005) bu durumu, bireyin sosyal beceriyi bilmesine rağmen kritik alt basamaklarını sergileyememesi durumu olarak açıklar.

Sosyal beceri eksikliği olan bireylerin toplum tarafından kabul görmesinin zor olduğu durumlar bireyin yaşamında psikolojik veya psikososyal problemler yaşamasına neden

olabilir. Bu nedenle erken yaşlarda çocukların sosyal becerilerinin geliştirilmesi için fırsatlar sunulmalı ve uygun sosyal beceri eğitimleri uygulanarak ileride ortaya çıkabilecek problemlerin önlenmesi sağlanmış olur.

4.3.SOSYAL BECERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanlar sahip oldukları sosyal becerilerin farkında değildir. Bu nedenle araştırmacılar bireyin sosyal becerilerindeki farklılıkları belirlemek amacıyla çeşitli teknik ve ölçekler geliştirmeye çalışmışlardır. Sosyal becerinin tam olarak ortak bir tanımının yapılamaması ve sosyal becerilerin kapsamının geniş olması nedeniyle davranışlardaki değerlendirmede de farklı ölçme tekniklerine olan ihtiyacı beraberinde getirmiştir.

Thomdike ve arkadaşlarının çalışmaları, sosyal becerilerdeki bireysel farklılıkları ölçmek için yapılan ilk çalışmalardır (Riggio, 1986; akt: Bilek, 2011). Sosyal becerilerin çok boyutlu olması nedeniyle bu becerilerin ölçülmesine gerek duyulmuştur. Bu sebeple farklı boyutlarda değişik değerlendirme metotları geliştirilmeye çalışılmıştır. Sosyal becerilerin değerlendirilmesi için geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmış bir sürü metot bulunmaktadır (Gresham ve Eliot, 1984:293; akt: Bilek, 2011).

Sosyal becerilerin değerlendirilmesini Hops ve Greenwood iki kategoride ele almıştır. Birincisi seçme ve tanımaya dayalı metottur. Bu metotta sosyometri, anket değerlendirmeleri ve öğretmen değerlendirmeleri yer alır. İkinci metot ise müdahale ve terapiye dayalı metottur. Bu metot, davranışın işlevsel analizi ile ilgili bilgileri sağlar (akt: Seven,2006).

Avcıoğlu(2001) ise değerlendirmede kullanılan çeşitli teknik ve ölçekleri beş grupta toplamıştır. Bireyin kendi davranışlarını değerlendirmesi tekniği; uygulaması, cevaplandırılması ve değerlendirilmesinin kolay olması nedeniyle yaygın olarak sosyal beceri ölçeklerine dahil edilir. Kişiyi yine en iyi kendisi tanıyacağı görüşüne dayanan ve gelenekselleşmiş bir teknik olan görüşme tekniği ise, birey hakkında en doğru bilgiyi vereceği düşünülür. Bireyin çevresinin olaya dahil edildiği gözlem tekniğinde genelde uzman, aile, arkadaş çevresi gibi kaynakların bireyi ev, okul, klinik ve oyun ortamında veya doğal ortamlara benzetilen sanal ortamlarda gözlemlemesi sonucu ortaya çıkan kanı ve yargıları kapsar (Bacanlı,2002). Derecelendirme ölçekleri ise, bireyin davranışlarını kendi değerlendirmesi ile başka kişilerin bireyin davranışları hakkında verdikleri derecelendirme ölçütleriyle karşılaştırılmasıdır. Davranışların yanı sıra kişilik ve tutumların ölçülmesinde kullanılmaktadır. Grup içindeki sosyal ilişkilerin kalitesini tercih sırasına göre değerlendiren

teknik ise sosyometridir. Bu teknik, grup içindeki tutum ve eğilimler ile grup içi örgütlenme biçimini ortaya çıkarır (Avcıoğlu, 2001).

Jolongo (2006) ise çocukların sosyal becerilerinin dört şekilde değerlendirilebileceğini ifade etmiştir:

- Çocuğun çevresindeki kişiler tarafından yapay ortamlar oluşturularak yapılan gözlem.
- Grup projesi olarak sosyal problem durumları oluşturularak sosyal etkileşim sağlanır.
- İstenen durum ya da yaşanmış önemli olaylar hakkında anekdot tutmak.
- Resimlerdeki duygu durumlarını bildiren ifadelerden çocuğun sıralaması yoluyla çocuk hakkında bilgi vermesi sağlanır (Akt: Bilek, 2011).

Son zamanlarda yapılan araştırmalarla sosyal becerilerdeki yetersizliklerin belirlenmesinde tek bir teknik yerine birden fazla teknik ve ölçüklerin bir arada kullanıldığı görülmektedir.

Walker ve McConnell (1995)'a göre harcanan zaman ve elde edilen verilerin kullanılabilirliği açısından değerlendirme tekniklerinden en etkili olanı öğretmenlerin öğrencilerin sosyal becerilerini değerlendirmesidir. Öğretmenin çocuğun sosyal gelişim becerilerine dair ön bilgisi çocuktaki becerinin düzeyini belirlemede en geçerli yöntemdir. Diğer değerlendirme tekniklerinin uygulanmadığı durumlarda öğretmen değerlendirmesi en uygun yöntem olarak kullanılmaktadır (Akt: Bilek,2011).

Çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi aşamasında çeşitli test ve teknikler kullanılırken çocuğun sıklıkla sosyal ilişki içinde bulunduğu akranları, aile bireyleri ve öğretmenleri gibi çevresindeki bireylerle olan sosyal ilişkilerinin değerlendirmelerde göz önüne alınması önemlidir. Çocuğun sosyal becerilerini sergileyebileceği, çeşitli duygu durumlarından etkilenmeyeceği rahat ortamların hazırlanması da değerlendirme boyutunu etkileyen bir diğer faktördür.

4.4.SOSYAL BECERİ GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bireyin sosyal becerilerinin gelişmesi bir takım etkilere maruz kalarak şekillenmektedir. Sosyalleşmenin gelişmesi öncelikle bireyin kendisinde başlar daha sonra

çevresel faktörler için içine dahil olur. Sosyalleşme süreci bireyin çevresi ile etkileşimi içerdiğinden bu etmenlerin başında bireyin yakın çevresi (aile, akranları, okul ve öğretmen) gelmektedir. Diğer bir durum ise bireyin genetik özellikleri (yaş, cinsiyet, kalıtım gibi) onun çevresiyle etkileşme derecesini ve şeklini belli ölçülerde etkilemektedir (Dönmezer, 1997). Sosyalleşme sürecine etki eden faktörleri çeşitlendirmek mümkündür. Bunlardan bazıları; yaş, cinsiyet, kalıtım, aile, akran ilişkileri, okul ve öğretmen, sosyoekonomik düzey ve kitle iletişim araçlarıdır.

4.4.1. YAŞ

Okul öncesi dönemde çocukların bütün gelişim alanları yaşla birlikte değişim gösterirken sosyal becerileri de çocuğun içinde bulunduğu çevre ve etkileşim kurduğu insan sayısı ile değişmektedir. Merrell'in (1994) yaptığı çalışmada çocuğun yaşının büyüdükçe bulunduğu çevrede problem davranışlarının azalması; sosyal etkileşiminin, sosyal bağımsızlıklarının ve grupla çalışma yetilerinin arttığı görülmüştür (Akt: Tüy, 1999).

Bireyin yaşı ilerledikçe zamanla girdiği ortamlarda farklılık göstereceğinden karşılaşacağı insanlar ve onlarla kuracağı etkileşimde farklılaşacaktır. Küçük yaşlarda kısıtlı bir çevreye sahipken yaşı ilerledikçe çevresi de genişleyecektir. Karşılaşılan farklı insan tipleri bireyde çeşitli sosyal becerilerin oluşumuna katkı sağlayacağından bireyin her yaşındaki sosyal becerisi birbirinden farklı olacaktır.

Koçak ve Tepeli'nin (2004) yaptıkları çalışmada **çocukların işbirliği ve sosyal ilişki puan ortalamalarının, 5 yaşındaki çocukların 4 yaşındaki çocuklardan puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna** varmışlardır. Bacanlı ve Erdoğan (2003) tarafından yapılan çalışmada ise çocukların olumsuz sosyal davranışlarında yaşla beraber bir azalma olduğu görülmüştür.

Yaş ilerlerken bireyin çocukluktan beri çevresinden aldığı olumlu pekiştireçler ya da olumsuz geri dönütler sayesinde bireyin olumlu sosyal becerilerinde bir artış gözlenirken, olumsuz sosyal becerilerinde ise bir azalma meydana gelmektedir. Çocuğun zamanla sosyal bağımsızlığının ve sosyal etkileşiminin arttığı yapılan çalışmalarda görülmektedir.

4.4.2. CİNSİYET

Sosyal beceri yönünden birçok araştırmacı kızlar ile erkekler arasında fark olup olmadığını merak etmişlerdir. Yapılan araştırmaların çoğunluğunda kızların beceri puanları

erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Bazı araştırmalarda ise cinsiyet değişkeninin sosyal beceriye etki etmediği yönünde olmuştur.

Kız çocuklarının kendini ifade etme, atılganlık, öz-denetim ve işbirliği gibi sosyal beceri derecelerinin toplam puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Elibol, 2008). Wentzel ve Erdly'nin (1993) yaptığı araştırmada kız çocuklarının, başkalarına saygılı olma alışkanlığı ile olumlu sosyal davranışları ilişkilendirdiği saptanmıştır. Jamyon-Tshering'in (2004) yaptığı çalışmada ise kız çocukların sosyal becerileri erkeklere oranla daha sık kullandıklarını ortaya çıkarmıştır (Akt: Bilek, 2011).

Sosyal becerilerdeki cinsiyet farklılıklarının nedeni de bir diğer araştırma konusu olmuştur. Son yıllarda ise cinsiyet farklılıklarının nedeninin hem biyolojik hem de çevresel faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir (Gresham ve Reschly, 1981; Akt: Avcıoğlu, 2001).

Yapılan araştırmalar kapsamında kız çocuklarının erkek çocuklara oranla çok farklı sosyal becerileri sergiledikleri görülmüştür. Erkeklerin saldırgan davranışları fazla iken, kız çocuklarının ise sözel konuşma becerilerinin daha gelişmiş olduğu sonucuna varılmıştır (Gülay ve Akman, 2009). Yine aynı şekilde toplumun kız ve erkeklere biçtiği davranış modelleri de bu iki cinsiyet arasındaki sosyal becerilerin farklılaşmasına neden olmaktadır.

4.4.3. KALITIM

Karakterimizin veya mizaç yapımızın oluşmasında kalıtımın rolü büyüktür. Bireyin sosyal etkileşimde ya da kişiler arası ilişkilerinde karakterin etkisi olduğu görülmektedir. Kalıtımla geçtiği düşünülen içedönüklük ve dışadönüklük özelliğinin bireyin sosyalleşmesinde önemli bir farkı olduğu görülmüştür. Aynı ortamda yaşayan iki kişiden dışadönüklük özelliği bulunan bireyin, diğer bireye oranla daha fazla sosyalleşme gözlemlendiği ortaya çıkmıştır. Ailelerin içedönük ve dışadönüklük özelliklerine bakıldığında ise dışadönük bir yönelim gösteren aile bireylerinin çocuklarında da bu özelliğin görülmesi kalıtımın etkisi olduğunu doğrular niteliktedir (Öztürk, 2008).

Zekadaki kalıtsal etkilerin çocuklarda, sosyal ilişkileri ve sosyal sorunları çabuk algılayan ve çevresine uyum sağlayan bireyler olmasına etkisi vardır. Zekâsı nedeniyle çabuk ve kolay öğrenen çocuklar bir gruba katılma veya çevresiyle sosyal ilişkiler kurma konusunda diğer bireylere oranla daha başarılıdır (Dönmezer, 1997).

Çocuğun karakterinin/mizacının doğuştan geldiği ve çevrenin etkisiyle şekillendiği yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Bu nedenle birey karşılaştığı insanlarla etkileşim kurarken mizacını jest ve mimiklerle büyük oranda sergiler. Aynı zamanda insanlarla etkileşimi başlatırken karşı tarafın karakter yapısına göre de davranışlarını şekillendirir.

4.4.4. AİLE

Okul öncesi dönem çocuğunun taklit ve model alma yoluyla sosyalleşme süreci ilk olarak ailede başlar. Toplumsal kural ve normların öğrenildiği, doğru davranışa olumlu tepkilerin yanlış davranışa da olumsuz tepkilerin verilerek sosyal becerilerin şekillendiği ilk kurum olma niteliği taşır. Ayrıca aile çocuğun karşılıklı ilişkiler kurabildiği, kendinden başka bireylerle etkileşim halinde olduğu için toplumun yapı taşı olarak görülür. Aile çocuğu toplumsal gereksinimlere göre biçimlendirir (Öztürk, 2008).

Çocuğun sosyal gelişiminde önemli bir yeri olan akran ilişkilerinin etkili kurulabilmesi çocuğun aile içinde yaşadığı sosyal deneyimlere dayanmaktadır (Turner, 1991; Akt: Çimen, 2009). Ayrıca aile içindeki kardeş etkileşimleri de çocukların akranlarıyla olan ilişkilerini biçimlendirir. Büyük kardeşin küçük kardeşe öğretme eğilimi ile küçük kardeşin büyüğü model alması çocukların sosyal gelişiminde olumlu etki sağlar (Öztürk,2008).

Özabacı'nın (2006), ailenin sosyal becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri arasında bir bağlantı olabileceği yönünde yaptığı araştırmada aile ile çocuğun sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki saptamıştır. Ailenin toplumsal bakış açıları, insanlarla ilişkileri, bireysel özellikleri, çocuğa karşı yaklaşım ve davranışları ile çocukla olan iletişimleri çocuğun sosyal becerileri kazanmasına etki etmektedir (Çimen, 2009).

Hoffman'a (1975) göre anne-babanın kişilik özelliklerinin yanı sıra çocuğa karşı tutum ve davranışları ile aile içi eğitim tarzları sosyal gelişimi etkilemektedir (Akt: Dardoğan, 2000). Ailenin sosyal koşulları da çocuğun sosyal gelişimini etkileyen faktörler arasında yerini alır. Bunlar; sosyoekonomik faktörler (ailenin gelir durumu), sosyo-ekolojik faktörler (ailenin yaşadığı çevre, yerleşim yeri büyüklüğü vb.) ile sosyokültürel (gelenek, ahlak, din, dünya görüşü, ideoloji, toplumun gelişmişlik durumu vb.) faktörlerdir (Öztürk, 2008).

Ebeveynlerin çocuklarının sosyalleşmesi için; öncelikli olarak çocuklarında bir birey olduğunu kabul ederek onlara her zaman saygılı davranması gerekir. Ayrıca boşkalarının gözlemleyerek kendine nitelikli sosyal model seçimini öğretmek, sosyal ortamda etkili

dinleme becerisi kazandırmak, çocuğun fikirlerini paylaşması konusunda onu yüreklendirmek ve konuşma ortamına dahil etmek, sosyal ortamlarda çocuklara nitelikli rol model olarak yol gösterici olmak ebeveynlerin yapması gereken davranışlardır (Akt: Bilek, 2011).

Kısaca aile; bütün yönleriyle çocuğun sosyalleşmesini etkilerken, aynı zamanda sosyalleşme sürecine en büyük katkıyı da sağlamaktadır. Ailenin yaşam şartları, içinde yaşadığı çevre, sosyal görüşleri ve sosyalleşme esnasında sergiledikleri davranışlar çocuğu etkileyen etmenlerin başında gelir. Bu nedenle her birey farklı aile ortamlarında yetişirken farklı sosyal becerilere sahip olarak topluma karışır.

Aileler, çocuklarının gelişimsel durumlarına dayanarak çocuklardaki sosyal becerilerin geliştirilmesi için; çocuğa zengin uyarcı ortamlarda uygun koşulların hazırlanarak, çevreyle etkileşimlerinin desteklenmesi sağlanmalıdır. Aile uygun rol-model davranışı göstererek çocukları topluma uygun sosyal bireyler olarak hazırlamalıdır.

4.4.5. AKRAN İLİŞKİLERİ

Çocuklar altıncı aydan itibaren sosyal ilişki kurmaya başlarlar. 2 yaşında ise ebeveynleri dışındaki ve kendi yaş grubundan sayılabilecek bir diğer çocuklarla etkileşim halinde olmak için çaba gösterirler. 3 yaş civarında tam olarak başlayan arkadaş ilişkileri çocukların gelişimsel bir özelliği olan benmerkezcilik kavramı yüzünden akranlarıyla olan iletişimini olumsuz etkiler. Sadece kendi isteklerini ön planda tutan bu yaş grubundaki çocuklar grup halinde hareket etmeyi veya akranlarıyla işbirliği kurmayı başaramazlar. Bir yandan akranlarıyla beraber olmak isterken bir yandan da sosyal etkileşimde çatışma halindedirler. Bu yüzden aynı ortamda farklı oyunlar oynarlar (<http://www.sevuskudar.k12.tr>).

4-5 yaş civarında toplumsal kuralları öğrenmeye ve sosyal gruplar içine adapte olmaya başlarlar. Bu yaş grubundaki çocuklar akranları tarafından ilk defa kabul görmeyen zevkini yaşayarak sosyal becerilerini aktif olarak kullanma fırsatı elde ederler. Çocuk kendi isteğinin dışında başkalarının isteğine uyma ya da kendi tercihlerinin her zaman kabul görmediği ortama girdiği için sosyal becerilerini düzeltme fırsatı elde eder. 5-6 yaş civarında ise arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerde duygusal paylaşımları da anlama becerisi kazanır. İlişkilerinde yaşadığı çatışmalar nedeniyle saldırgan tepkiler verebilir ve bunun akranları

tarafından hoş karşılanmadığını göerek davranışı değiştirme çabası içine girer. Başkalarının duyuğu ve düşüncelelerine önem verildiği yaşır (Kandır,2004).

Hartup (2000); yaptığı araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının akran gruplarıyla girdiği etkileşimde güven duygularının geliştiğini, çekingenliğin azalarak sosyal uyumun kolaylaştığını görmüşlerdir. Gelişim ve yetenek düzeyleri aynı olan çocukların birbirinden etkilenerek yeni sosyal beceriler deneyimlediği görülür (Akt. Erten, 2012). Bu nedenle okul öncesi eğitim kurumlarında öğretmenlerin, çocukları birbiriyle etkileşim halinde bulunması için fırsatlar tanıyarak sosyal becerilerinin gelişimini desteklemelidirler.

Çocukların sosyal yönden gelişmesinde bir başka etken ise grup oyunlarıdır. Grup oyunları sayesinde çocuk zengin uyarıcı ortamlarda birden fazla role girme fırsatı elde eder. Bu oyunlar sayesinde çocuk; paylaşmayı, dayanışmayı, işbirliği kurmayı, sorumluluk almayı, kendi hakkını korumayı, başkalarının haklarına saygılı olmayı, lider olmayı, kazanıp veya kaybetmeyi, birlik ve beraberlik duygularını en iyi bu ortamlarda öğrenir. Akranlarının en önemli etkisi çocuğa olumlu sosyal model olması ve çocuğa birçok sosyal beceri deneyimleri sunmasıdır (Gülây ve Akman,2009).

Çocuk, akranlarıyla etkileşimi sonucunda davranışlarına yön vererek olumlu veya olumsuz sosyal becerileri öğrenirler. Yine akranları vasıtasıyla olumsuz sosyal becerilerini aldıkları tepkiler doğrultusunda en aza indirgerler. Aile çocuğa sosyalleşme yönünden bir çok fırsat ve imkan tanısa da akranlarıyla kurduğu sosyal ilişki esnasında öğrendiği becerileri deneyimleme fırsatı sunamaz.

4.4.6. OKUL VE ÖĞRETMEN

Okul öncesi eğitim çocuğun birçok gelişim alanında etkili olduğu gibi sosyal becerilerinin gelişiminde de ayrı bir öneme sahiptir. Okul öncesi eğitim kurumu, hem çocuğun kendi yaş grubundan akranlarıyla etkileşim kurabildiği hem de alanında uzman eğitimcilerin varlığı ile zengin eğitim ortamının sağlandığı bir kurumdur.

Okul öncesi çağ, çocuğun sosyal becerilerinin temelini attığı dönemdir. Sosyal becerilerinde ilk deneyimlerini çocuk burada yaşar ve toplumsal kuralları öğrendiği ilk kurumdur. Çocuk kendinden başkalarının da hakları olduğunu ve onlara saygı göstermesi gerektiğini bu kurumda öğrenir. Okulun sosyalleştirme sürecinin iki önemli işlevi olduğunu söyleyen Yavuzer (2000) bu işlevleri, çocuğun kendi öğrenme sorumluluğunu

gerçekleştirmesi ve okulun sosyal kurumların boşluğunu doldurma görevi olarak açıklar. Toplumsal bir kurum olan okulun çocuğa sadece bilgi vermediğini onun sosyalleşmesinde de büyük katkısı olduğunu söyler.

Aile tarafından sunulan sınırlı olanakların zenginleştirildiği bir kurum olan okul öncesi eğitim, çocuğun gelişiminde planlı ve programlı bir eğitim sunar. Çocuğun sosyal becerilerinin gelişimine yönelik etkili eğitim etkinlikleriyle çocuk okul ortamında karşılaşır. Çocukların sosyal becerilerini geliştirmek için okul öncesi kurumlarında toplumsal yaşamı yansıtan uyarlanmış eğitim etkinliklere yer verilmelidir. Bu etkinlikler sayesinde gerçek yaşamın bir ön deneyimini yaşama fırsatı bulan çocuğun, vicdan ve ahlak gelişiminin yanı sıra doğru ve yanlış davranışlar ile gelenek ve göreneklerin de işlendiği toplumsal kuralların temeli atılır (Oğuzkan ve Oral, 1997).

Okul, çocuğun sosyal çevresiyle etkileşimini engelleyen önceden getirmiş olduğu iç ve dış etmenleri en aza indirdiği ve tüm çocuklara fırsat eşitliği sağlayarak akranlarıyla arasındaki uyumu kolaylaştıran bir kurum olarak çocuğun sosyal gelişimini olumlu yönde destekler.

Okul öncesi eğitim kurumunun sanduğu fırsatlardan en önemlisi alanında uzman öğretmenlerin, çocuğun sosyal gelişiminde olumlu yönde rol model olmasıdır. Öğretmenin sahip olduğu özellikler, çocuğun sosyal becerilerini olumlu yönde desteklemesi ve sosyal becerileri geliştirici eğitim etkinliklerini çocukların gelişim seviyesine göre planlaması açısından önemlidir. Öğretmenin farklı sosyal çevrelerden ve değişik sosyo-ekonomik koşullarda yetişmiş çocukların arasındaki eşitsizliği gidererek çocuğun akranlarıyla eşit statüde, çevrenin etkisinin en aza indirgenmiş okul ortamında sağlıklı sosyal beceriler kazanmasını sağlamak en önemli görevidir.

4.4.7. SOSYO EKONOMİK DÜZEY

Anne-babaların ekonomik koşullarının ve eğitim düzeylerinin toplumda sosyal sınıflamaya neden olduğu durumdur. Bu koşulların yetersizliği ebeveynlerin düşük benlik algısına, kendine güvenmeme ve sosyal açıdan yetersiz hissetme durumlarına sebebiyet vermektedir (Baykan ve diğerleri,1995). Çocukların ebeveynlerinin sosyal statülerinden etkilendiğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Sosyoekonomik ekonomik düzeyi yüksek ebeveynlerin çocukları, sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarına oranla sosyal becerileri daha yeterli olarak tanımlanmaktadır (Atay, 2005).

Alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin imkan ve çalışma koşullarının yanı sıra çok çocuklu olması ve sosyal güvencelerinin olmaması çocuklarına yeterince zaman ayırmalarına olanak sağlamamaktadır. Bu nedenle de aile, çocuktaki beceri gelişimini yeterince irdeleyememekte ve çocuklarındaki yetersizlik durumlarını giderebilmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda sosyoekonomik düzeyi düşük ailedeki çocukların sorunlu davranış gösterme eğilimi, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarına oranla daha fazla görülmüştür.

Sosyoekonomik düzeyi iyi olan ailede yetişen çocukların hem aile ile geçirdikleri zaman hem de ailenin çocuğun sosyal hayatını geliştirmeye yönelik sağladığı imkanlar sayesinde çocukta sosyal becerilerinin gelişmesi ve eksik olan yetersizliklerinin giderilmesi mümkündür. Sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde bu tarz imkanların sağlanması ise mümkün olmayabilir. Ayrıca alt sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde görülen düşük özgüven yüzünden toplumdaki kendilerini soyutladıkları gibi aynı etkiyi çocuklarına da yansıtırlar. Bu nedenle çocukların toplumla etkileşimi kısıtlı hale gelir ve çocuklar ebeveynlerinden model alarak öğrenecekleri birçok sosyal beceriyi kazanamamış olabilir.

4.4.8. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Teknoloji çağının bir getirisi olan kitle iletişim araçları, bebeklikten itibaren çocukların hayatında yerini almaktadır. Çocukların severek kullandığı kitle iletişim araçlarında amaç toplumsal normları öğrenmek değildir. Kar marjı güdülenerek oluşturulan yapımlar veya toplumsal ideolojiler doğrultusunda yönlendirici programlar sebebiyle genç nesilleri etkisini altına alabilecek ve toplumun genelini etkileyebilecek derecede önemli olan kitle iletişim araçları, çocuğun sosyalleşmesinde de olumlu veya olumsuz katkısı olabilir. İzlediği veya oynadığı oyundaki kahramanları model alır, yeni davranışlar öğrenir veya kendi davranışlarını kıyaslayarak davranışlarına yön verebilir. Çocuğun bilgi edinmesine faydası olduğu kadar bazı bilgileri eksik veya yanlış öğrenmesine de neden olur (Elkin,1995). Çocukların, kitle iletişim araçlarındaki fayda-zarar ayrımına henüz tam olarak varamamalarından dolayı çocuğun sosyal gelişimini ne derece etkileyeceği konusunda ebeveynlerinin daha fazla duyarlı olması gerekmektedir.

Televizyonda veya bilgisayar oyunundaki kahramanların olumsuz davranış ve sözlerinden etkilenebilen çocuklar bunları doğrudan yaşam biçimine katabilir. Bu nedenle medyanın kar marjı gözetmeksizin çocuklar için hazırladığı programları çocukların eğitimine

uygun hale getirmesi, ailelerin de çocukların izlediği programları ve oynadığı oyunları denetim altına alarak, çocukların yaş ve gelişim seviyelerine uygun programlar seçmeleri gerekmektedir. Çocukların uzun süre kitle iletişim aracını kullanmasına izin verilmemeli, alternatif fırsatlar sunularak kitle iletişim aracının etkisinin azaltılması sağlanmalıdır (Çimen, 2009).

Kitle iletişim araçları, çocuklardaki zihinsel gelişim alanlarını desteklerken psikomotor, dil ve sosyal gelişim alanlarını yeterince desteklememektedir. Oynadığı oyundaki veya izlediği programdaki kişilerle birebir etkileşimde bulunmadığı için bu tarz araçlar çocuğa gerçek deneyim fırsatı sağlamaz. Bu nedenle bu araçların içeriğinde geçen sosyal becerinin fırsat verdiği ölçüde sadece rol model olarak doğru veya yanlış davranışı öğrenme gerçekleşir. Sosyal becerinin farklı boyutlarını bu araçlarla öğrenmesi veya deneyimlemesi mümkün değildir.

5. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL BECERİLER

İki yaşından itibaren çocuklar bağımsız hareketler sergilemek isterler ve bu hareketlerinin kısıtlanmasından hoşlanmazlar. Benmerkezci yapının yanında sosyal öğrenme başlar ve taklitçi yanları da gelişir, bu dönemde çocuklar yavaş yavaş çevreyle iletişim kurma çabası içine girerler. Bu dönemde sosyal becerinin gelişimi için ailenin davranışlarına dikkat ederek olumlu rol model olması önemlidir. Sosyalleşmenin ilk aşaması olan davranışlar bu yaş civarı gelişir (Akt: Göktaş, 2015; Günindi, 2008). Bu dönemde çocuk kendi ve çevresinin farkındalığında olma çabasına girer ve davranışlarını yetişkin davranışlarıyla kıyaslar. Taklit ve öğrenme yoluyla edindiği davranışlar çevre tarafından da pekiştirilince içselleştirilir.

Üç yaş civarında paylaşma davranışında artma gözlemlenir. Benmerkezci yapıdan biraz daha uzaklaşan çocuk akranlarına karşı empati davranışları gösterir. Bu dönemde basit davranışları çevrenin yardımıyla yapar (Gülşay ve Akman,2009). Yetişkin dünyasına yavaş yavaş adım atan çocuk bu ortamdaki kuralları da benimsemeye başlar. Bu dönemde akranlarıyla da etkileşimi başlayan çocuğun, ailede öğrendiği sosyal davranışları ve kuralları deneyimleme fırsatı doğar. 3 yaş evresinde çocuklar aşırı inatçı ve isyankâr davranışlar da sergiler. Bu onların bu dönemde kendi bağımsızlıklarını ispatlama çabasının bir etkisidir.

4 yaş civarında akranlarıyla etkileşime giren çocuk toplumsal kuralları anlama eğiliminde ve akranlarıyla uzun süreli vakit geçirebilmektedir. Bu yaşta akranlarıyla kurduğu ilişkiler sayesinde davranışlarını şekillendirip onlara yön verme çabası içinde olurlar. 5 yaş

ciyarında ise grup oyunlarına katılımı artmakta, kendinden küçüklere koruyucu davranmaktadır. Bu yaşta kurallara uymakta sorun yaşamazlar ve sabırlı olma, saygılı davranma, işbirliği, paylaşma ve empati davranışları gelişir (Gülay ve Akman, 2009).

6 yaş dönemi, iletişimin ve akranlarıyla etkileşimin arttığı bir dönemdir. Bu dönemde sosyal becerileri gelişerek başkalarının duygularına da anlam verme başlar. Başkalarının haklarına saygı duyma, sevinçlerini ve üzüntülerini anlamaya ve paylaşmaya başlar. Kendi bağımsızlığını gerçekleştirmiş olan çocuk, kendi sosyal çevresini de oluşturabilir. Çok sayıda arkadaş edinerek sosyal becerilerinde artış sağlar (Akt: Yener, 2014).

4-6 yaş döneminde çocuğun hayatına okul ve öğretmen faktörlerinin girmesiyle sosyal çevresi daha çok genişlemiş olur. Bu dönemde artık sosyal ilişki kurmak mecburiyet arz etmektedir. Öğretmenin yönlendirmeleriyle de davranışlarına olumlu yönde değişiklikler katar. Ayrıca okulda öğretmenin çocuk üzerindeki doğru değerlendirmeleri sonucu çocukta gözlenen yetersizliklerin giderilmesine yönelik çalışmalarla sosyal becerilerinde artış görülür.

Yapılan araştırmalara bakığımızda okul öncesi dönemdeki sosyal becerileri; işbirliği, paylaşma, yardımlaşma, iletişimi başlatma, atılganlık, sorumluluk ve saygılı olma gibi vb. davranışlardan oluştuğu gözlenmiştir (Kamaraj, 2004; Öztürk, 2008).

40 Milli Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi eğitim programında ise 36-72 aylık çocuklar için kazandırılması gereken sosyal becerileri ayrıntılı olarak vermiştir. Bu beceriler; sırasını bekleme, başkalarını incitmeden hakkını arayabilme, başkalarına hizmet etme, isteklerini erteleyebilme, kendini kontrol edebilme, işbirliği yapabilme, nezaket ve görgü kurallarına uygun davranabilme, zamanını düzgün kullanma, **24** başka insanların duygularını dikkate alarak sevinç ve kızgınlıklarını ifade edebilme gibi davranışlardır. MEB bu davranışların sosyal ve duygusal hedefler içerisinde kazandırılması gerektiğini belirtmiştir (MEB,2006).

20 Okul öncesi dönemde sosyal becerileri gelişmeyen ve yetersizlik durumuyla karşılaşan çocukların ileride sosyal ilişkilerinde ve akran kabulünde sorunlar yaşayabilirler. Bu durum onların okul hayatını ve akademik başarılarını da olumsuz etkileyebilmektedir. Bireyin mutsuz bir yaşam sürmemesi için hayatında kritik bir dönem olan okul öncesi dönemde **1** paylaşma, işbirliği ve başkalarıyla iyi ilişkiler kurma gibi sosyal becerilerini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu dönemde çocuklara kazandırılması gereken sosyal becerilerin öğretmenler ve aileler tarafından iyi bilinmesi ve karşılıklı etkileşimin sağlanarak desteklenmesi gereklidir. Çocuğun akranlarıyla etkileşiminin ve hayatındaki ilk sosyal çevre

olan okulun fırsat ve imkanlarından en üst düzeyde faydalanması sağlanarak olumlu sosyal beceriler kazanması sağlanabilir.

6. SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ

Sosyal beceriler, genelde çeşitli etkileşimler sonucu çevredeki insanların davranışlarının gözlenerek model alınması ya da bireyin davranışlarına verilen tepkiler sayesinde farkında olmadan öğrenilmektedir. Sistematik olmayan bu öğrenmeler aile içinde ve akran grupları yardımıyla şekillenir. Bu nedenle sosyal beceri öğretiminde sosyal öğrenme kuramından faydalanılmaktadır (Avcıoğlu, 2001; Çetin ve diğerleri,2003).

Sosyal beceri eğitimi, bireyin iletişim becerilerinin geliştirilerek sosyal durumlarla başa çıkmasını kolaylaştıran ve davranışları hakkında farkındalık oluşturan bir yaklaşımdır (Çakıl,1998). Ayrıca sosyal beceri eğitimi sosyal davranışların olumlu yönlerini ortaya çıkararak sosyal olmayan davranışların giderilmesini sağlayan bir eğitimidir. Bu eğitimde amaç, bireyin çevresiyle sağlıklı iletişim kurmasına yardımcı olmak ve toplumsal kurallara uyumunu sağlamaktır (Taşcı,2013).

Yapılan çalışmalarda farklı ortamlarda yetişmiş çocukların birbirinden farklı sosyal öğrenmelerine sebebiyet veren durumların ve akran ilişkilerini engelleyen çeşitli sorunların olduğu ortaya konmuştur. Bu sorunlardan en bilinenleri; bireyin o davranışı öğrenememiş olması veya korktuğu için davranışı sergileyememesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bireyin hayatını etkileyecek becerilerin eğitiminin bir program çerçevesinde olması gerekliliği oluşmuştur. Bu programdan önce bireyin doğru değerlendirilip sosyal beceri yetersizliğinin sebebi ortaya konularak program bu yetersizliği gidermeye yönelik hazırlanmalıdır.

Sosyal öğrenme kuramına göre sosyal beceri eğitiminin temeli davranış değiştirmeye ya da bireyin daha önce kullanmadığı davranışı ortaya çıkarmaya yöneliktir. Hazırlanacak programında bireyi temel aldığından bireysel farklılıkları ve gelişimsel süreçleri dikkate alarak bireye uygun ve bireyin ihtiyacına yönelik sosyal becerileri içermelidir (Bacanlı, 2005).

Sosyal becerilerin öneminin kabul edilerek sosyal beceri eğitimleri, bireysel ve grup eğitimi şeklinde ayrı ayrı verilebildiği gibi sosyal becerilerin öğretimi eğitim programlarına da dahil edilmiştir. Farklı yaş ve özellikteki bireyler için bireyin ihtiyacına yönelik çeşitli sosyal

beceri programları hazırlanmış ve bireyin sosyal becerilerini etkileyen etmenler belirlenerek giderilmeye çalışılmıştır (Sucuoğlu ve Çiftçi,2003; Bacanlı,2005).

Sosyal beceri programlarını inceleyen araştırmacılar; öğretim, deneyim oluşturma ve geri dönüt olarak üç temel süreci kapsadığını belirtmişlerdir (Gürsakar, 2001). Çocuklara öğretilen sosyal becerilerde öncelikle gelişimsel süreçlerin göz önünde bulundurulması gerektiği ve bu eğitimi verecek kişilerin de gelişim düzeylerinin çocuğun davranışını biçimlendirdiğini belirtmişlerdir. Yine çocukların davranışlarını etkileyen bir başka konu da çocuğun içinde bulunduğu toplumun kültürel davranışlarıdır. Çocuk bu kültüre uygun davranış kalıplarını öğrenmeye yatkındır. Ayrıca öğretilen davranışın veya becerinin çocuklar için önem arz etmesi de gerekmektedir. Bu sayede verilen sosyal beceri eğitiminin kalıcılığı sağlanmış olur. (Bacanlı, 2014).

Sosyal beceri eğitiminde birden fazla öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemler içinde çocuğa en uygun, etkili ve verimli programlar geliştirilerek sosyal becerilerin eğitimi gerçekleştirilebilir. Davranış değişikliğinin erken yaşlarda daha kolay sağlandığı prensibine dayanarak sosyal beceri eğitimi programlarını küçük yaş gruplarından başlanarak verilmesi gerekmektedir. Bu konuda özellikle okul öncesi öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Çocuğu daha iyi tanıyarak onun sosyal beceri ihtiyacına göre eğitim etkinliklerini düzenlemeleri gerekmektedir.

Sonuç olarak çocukların; ailesi ve çevresiyle etkili iletişim kurabilmesi, özgüven kazanması, kendini ifade edebilmesi, akranları tarafından kabul görmesi, sosyal anlamda bağımsızlık kazanması için örgün eğitimin her bir basamağında gelişimlerine uygun sosyal beceri eğitimleri verilerek sosyal davranışlar kazandırmak gerekir. Çocukları uygun sosyal davranış sergilediklerinde onları desteklemek, davranışın pekiştirilmesi ve geliştirilmesi içinde çaba sarf etmek gereklidir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

7. SOSYAL BECERİ EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Sosyal beceri eğitiminde kullanılan yöntemlerin farklılaşması sosyal becerilerin kişi, zaman ve mekâna göre değişkenlik göstermesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal yetersizliği gidermek için neyin sebep olduğunun bilinmesi ve bu problem durumuna uygun yöntem ve tekniklerin geliştirilerek kullanılması gerekmektedir.

Sosyal beceri yetersizliğinde görülen durum bilişsel bir süreçten kaynaklanıyorsa yani birey sosyal ortamlarda sergilemesi gereken davranışı bilmediğinden kaynaklanan bir durum varsa bilişsel süreci destekleyici eğitim yöntemleri kullanılmalıdır. Bu durumda bilişsel senaryolar, bilişsel ikna, bilişsel yeniden yapılandırma, problem çözme becerileri gibi bilişsel ağırlıklı eğitimler kullanılmalıdır. Bireyin o davranışı öğrenmesine yönelik bilişsel çalışmalara daha çok yer verilmelidir. Sosyal becerisizliğin sebebi duyuşsal bir problemse uygulanacak eğitimde buna yönelik olarak duyuşsal yöntemler olmalı ve kişinin uygun sosyal beceriyi kazanması sağlanmalıdır. Böyle durumlarda bireyde meydana gelen olumsuz duyguları ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalara yer verilmelidir. Sosyal becerisizlik psikomotor bir problem durumundan kaynaklanıyorsa bireyin becerilerini geliştirmek için sosyal öğrenme kuramından faydalanılmalıdır. Birey uygun davranışı çevreden öğrenememiş veya uygun davranışı sergilediğinde pekiştirilememişse bu problem durumu oluşabilir. Davranışı sergileyeceği ortamlar hazırlamak veya davranış ortaya çıktığında pekiştirilmesi gerekmektedir. Taklit, rol oynama ve akran eğitimi bu davranışı ortaya çıkarmaya yönelik eğitim yöntemleridir. (Bacanlı,2014).

Çocuğun ailesi veya öğretmeni çocukta eksik olan becerileri değerlendirip buna yönelik eğitim programları için gerektiğinde bir uzman yardımından faydalanmalıdırlar. Özellikle okul öncesi kurumları çocuğun sosyal beceri yönünden en fazla gelişim gösterdikleri kademe çeşididir. Aileden sonra ilk defa sosyal bir çevrenin içine giren çocuk burada birçok davranışı öğrenme ve deneyimleme fırsatı elde eder. Sosyal beceri eğitiminde kullanılan rol oynama, drama, demonstrasyon yöntemi, taklit ve akran eğitimi gibi birçok tekniği bu kademe eğitim etkinlikleri olarak kullanılmaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında **1** evcilik köşesi, dramatizasyon, kukla, hikaye anlatma, müzik vb. etkinlikler yolu ile çocuğun içinde bulunduğu sosyal yapının kültürel değerlerini ve yaşam biçimlerini öğrenmesi sağlanarak sosyal beceri eksikliklerini giderebilecek yöntemleri eğitim etkinliklerinin içine dahil etmekte sosyal beceri eğitimine katkı sağlar.

8. ÖZGÜVEN GELİŞİMİ

Özgüven, kişinin yaşamı boyunca edindiği deneyimler sayesinde kazanıp geliştirdiği, kendi yeteneklerinin ve sınırlarının farkında olmasıyla kendini olduğu gibi kabul edip bunu davranışlarına da yansıtması olarak tanımlanabilir. Özgüvenin ana malzemesi sevgidir. Birey

önce kendini sevmekle başlamalıdır ve davranışlarına da bunu yansıtmalıdır. Özgüven sahibi kişiler kendilerine karşı dürüst olurlar, kendilerinin olumlu ve olumsuz yönleriyle kabul edip gerçekçi davranarak yetersiz olduğu konularda kendilerini geliştirmek için çaba harcarlar.

Mekey ve Fanning (2005) özgüveni, kişinin benlik algısı sayesinde kendine bir kimlik oluşturma ve oluşturduğu bu kimliği beğenip beğenmeme durumu olarak açıklamışlardır (Akt:Ezmeci, 2012).

Genel anlamda özgüven kavramına baktığımızda çeşitli terimleri içinde barındırdığını görmekteyiz. Bunların başında benlik kavramı gelmektedir. Benliğin tanımında ise, özgüveni oluşturan bilişsel süreci içeren yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğuştan gelen bu bilişsel süreçte birey kendini nasıl görmek ya da algılamak istiyorsa benliğini buna göre oluşturur. (Ezmeci,2012).

Özgüvenle ilgili karşılaşılan bir diğer kavram ise öz değerdir. Bu kavram özgüvenle aynı tutulsa da özgüvenin içinde barındırdığı kavramlar arasındadır. Öz değeri tanımlayacak olursak bireyin bilinçli olarak yaşadığı ilişkiler ve deneyimler sonucu kendisine biçtiği değerdir. Bir duygu durumudur ve içsel süreçleri içerir. Bireyin yaşadığı olumlu ve olumsuz durumlar neticesinde bireyin, kendine biçtiği değerde değişimlere yol açar (Ras,2015). Diğer bir kavram ise özsayıdır. Bu kavram, bireyin kendine biçtiği değerler ile gerçekçi değerlendirmeleri sonucu kendini olumlu ve olumsuz yönleriyle kabullenmesi durumudur. Kimi kaynaklara göre de bireyin ilişkilerinde kendine duyduğu saygı toplamı öz değeri oluşturmaktadır. Bireyin öz değerlendirmesi olumlu veya olumsuz yönde olabilir fakat özsayı, bireyin gerçekçilikle bütünleşmesini sağlar.

⁸ Lindenfield (1997) ise özgüveni iç ve dış özgüven olarak ikiye ayırır. İç özgüven: kendini tanıma, sevmek, kendiyi barışık olma, iyimser düşünme gibi kişinin kendinden memnun olması durumlarını içerir. Dış özgüven ise; dışarıya karşı bireyin kendini ifade etme, duygularına hakim olma, kendini ortaya koyma gibi bireyin hal ve hareketlerinden kendinden emin olduğunu gösterdiği durumları içerir (Akt: Günalp, 2007).

³⁹ Özgüven, durağan veya değişmeyen bir durum ya da duygu hali değildir; farklı durum ve ortamlarda, koşullara ve konuma göre değişebilir. Yüksek ve düşük özgüven ile olumlu veya olumsuz olması bireyin davranışlarını farklı boyutlarda etkiler (Soner,1995).

Kişinin kendi davranışlarını öz değerlendirme yoluyla yargılamasının yanı sıra çevresindeki kişilerinde birey hakkındaki duygu ve düşünceleri özgüven oluşumunu etkiler. Kişi, kendisini başkalarının kendi hakkındaki değerlendirmeleri ölçüsünde değerlendirir.

Bireyin özsaygısı ve buna bağlı olarak özgüveni bir kez oluştuktan sonra zamanla diğer insanların değerlendirmelerinden çok fazla etkilenmeden varlığını sürdürür ve bireyin tüm davranışlarını etkisi altına alır (Geçtan, 1984). Çocukluk ve ergenlik döneminde diğer insanların birey hakkındaki görüş ve düşünceleri özgüveni aşırı derecede etkilerken, yetişkinlik döneminde ise özgüveni çok fazla etkilememektedir.

Birçok araştırmacı özgüveni, kişilik gelişiminin içinde incelemiştir. Bireyin kişiliğini oluşturmada özgüvenin önemli olduğunu ve bireyin yaşamını nasıl etkilediği vurgulamaya çalışmışlardır. Sosyal ilişkileri ve akademik başarıları başta olmak üzere düşük veya yüksek özgüvenin sonuçlarını bariz bir şekilde ortaya koymaya çalışmışlardır. Kişiliğin oluşumunda katkısı olan çevrenin, özgüven oluşumunda da çok etkili olduğunu söylemişlerdir.

Özgüven üzerine çalışmalar yapan Coopersmith özgüveni, kimlik değerlendirmesi ve savunma mekanizması şeklinde açıklamıştır. Kimlik değerlendirmesi yapan birey; kendini değerli ve saygın hissederse yüksek özgüvenli, kendini değersiz hissederse kişiliği bu durumu tehdit olarak algılayıp kabul etmediği için savunmacı özgüven olarak adlandırmıştır. Ayrıca özgüvenin oluşumunda dört etkenin varlığından bahsetmiş bunlarında kişinin diğer insanlar tarafından takdir edilmesi veya ilgi görmesi, başarı, değer yargıları ile beklentiler ve savunma olduğunu belirtmiştir (Akt: Soner, 1995).

Özgüveni araştırmacılar psikolojinin temel ögesi olarak ele almışlar ve insan yaşamını ciddi boyutlarda etkilediğini savunmuşlardır. Maslow (1962), ihtiyaçlar hiyerarşisini oluştururken özgüveni de hiyerarşik düzenle oluşmuş piramidin içine dahil etmiştir. Bu düzende alt basamaklardaki ihtiyaçların giderilip doyuma ulaşması sonucu üst basamaklardaki ihtiyaçlara sıra gelir. İhtiyaçlar hiyerarşisi, tabandan tepeye doğru ilerler ve bu sıra genel olarak şöyledir: Fizyolojik ihtiyaçlar, güven ihtiyacı, sevgi ve ait olma ihtiyacı, özgüven ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacından oluşur. En üst sırada kendini gerçekleştirme ihtiyacı yer alır. Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için özgüven ihtiyacını karşılamış ve doyuma ulaşmış olması gerekir. Özgüven ihtiyacını karşılayabilmesi için de bireyin alt basamaklardaki fizyolojik ihtiyaçlar, güven, sevgi ve ait olma ihtiyaçlarını sırasıyla karşılamış olması gerekir (Akt: Soner, 1995).

8.1.COCUKTA ÖZGÜVEN

Yaşantılar sonucu bireyin kazanarak geliştirdiği bir beceri olduğu için birey özgüvene doğuştan sahip olamaz. Çocukta özgüven doğumla başlar ve hayat boyu gelişmeye devam eder. Çocukların ergenlikte kendilerinin farkında olma süreci başladığı için kendilerini değerlendirmeye ve şekillendirmeye başlarlar. Erken çocuklukta ailenin çocuğa etkisinden beslenen özgüven okul hayatının da devreye girmesiyle akranlardan ve öğretmenlerden etkilenecek şekilde şekillenir (Özbey, 2004).

Özgüven duygusu sabit bir yapıda değildir, çeşitli durumlardan etkilenecek şekilde değişiklik gösterir. Çocuğun yaşayacağı olumlu ve olumsuz yaşantılar özgüveni etkiler. Bu sebeple erken çocuklukta olumlu yaşantıya sahip bireyin ileride yaşayacağı olumsuz deneyimler bireyde özgüven sorununa neden olabilir (Hambly,2001; Akt: Paylan, 2013).

Özgüveni yüksek çocuklar doğru ve sağlıklı davranışlar sergileyebileceği gibi kendi yeteneklerinin farkında olarak gerçekçi hedefler doğrultusunda başarılı olurlar. Özgüveni düşük çocuklar ise kendilerini başarısız ve değersiz görerek reddedilme korkusuna kapılırlar. Kendi yeteneklerinin bir işi veya görevi başarmaya yetmeyeceği bilincinde olduklarından riskli buldukları hedeflerden uzak dururlar.

Bireyde özgüven oluşumunda temel nokta ailedir. Bireyin güven duygularının atıldığı ilk yerdir ve birey aile içinde koşulsuz sevgi görür, onaylanır ve desteklenirse özgüvenini bazı temeller üzerine oluşturur. Fakat bireyin ilk yaşantıları olumsuz yönde olursa yeterince sevilip, desteklenmezse bu durum bireyde özgüven oluşmasını etkilediği gibi hayatını da kötü yönde etkiler (Humphreys,2002).

Çocuğun özgüveni, ailesi ve etkileşim kurduğu yetişkinlerin özgüven düzeylerinin yüksek olmasından da etkilenecek şekilde artabilir. Bazen de farkında olmadan bu durum tersi yönde etki yapar. Çocuk için önemli olan, onun değer verdiği yetişkinlerin her hareketi, jest ve mimikleri, çocuğa karşı konuşma biçimleri, hal ve hareketleri çocuğun önemli olup olmadığını, ona değer verilip verilmediğini ve yetenekleri hakkında iletilen mesajlardır (Humphreys,2002).

Coopersmith yaptığı çalışmalarda çocukların yüksek özgüvenli olmasının üç temel koşulu olduğunu söylemiştir (Akt: Soner,1995);

- Çocuğun ebeveynleri tarafından kabul edilmesi,
- Kendine tanınan özgürlük sınırlarının tutarlı ve çevresinin iyi tanımlanmış olması,
- Çocuğa insiyatif kullanma olanağı sağlanmasıdır.

Sonuç olarak bireyin kendini algılama ve yargılama süreci içinde önemli olan bireyin kendini severek olduğu gibi kabul etmesidir. Kendisini sevmeyen bir birey her davranışını kusurlu bularak kendini kabul edemez ve kendine olan güven duygusunu oluşturamaz. Çocukluktan itibaren bireyin olumlu davranışları desteklenerek kendi bilincinin farkında olması sağlanır. Yetenekleri ölçüsünde başarabileceği hedefler koyarak özgüvenini geliştirmesine yardım edilir.

8.2.ÖZGÜVEN AİLE İLİŞKİSİ

Çocuğun hayatı öğrendiği ilk kurum ailedir. Hayata dair ilk izlenimleri, ilk becerileri, ilk sosyal davranışlarını ailede öğrenir. Anne babanın birbirine, çocuğa ve çevreye olan tutum ve davranışları çocuğun hayata karşı tutum ve davranışlarını belirler.

Bebeklik döneminde gelişen temel güven duygusunu çocuk ile anne arasındaki sevgi ve çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması belirler. Ailesi ve çevresinin çocuğa gösterdiği ilgi ve sevgi çocuğun kendini yeterli hissetmesini ve kendinden memnun olmasını sağlar. Çocuk iyi bir şeyler yaptığı zaman aile ve çevresindeki kişilerden onaylayan ve kabul eden tepkiler alırsa özgüveni gelişir.

Özgüvende diğer tüm davranışlar gibi anne babayı model alınarak öğrenilir. Anne babanın çocuğa karşı tutumları ve tepkileri çocukta gelişecek özgüveni şekillendirir. Aile verdiği tepkilerle çocuklardaki öz benliği biçimlendirir. Yine özgüven eksikliğinin başlıca nedeni anne ve babalardır. Sadece anne baba değil çocuğun genişleyen çevresindeki herkesin de çocuğun özgüvenini zedeleyici tutum ve davranışları olabilmektedir. Aşırı eleştiriye maruz kalan çocuk, kendini yetersiz ve değersiz hisseder ve bu durum özgüveninin düşmesine neden olur (Humphreys,2002).

Mckay ve Fanning (1998) yaptıkları araştırmada çocukların 3 veya 4 yaşlarındaki sahip olduğu özgüveni ebeveynlerinin çocuk yetiştirme şeklinin etkili olduğunu belirlemişlerdir. Daha büyük yaştaki aşamalarda ise bireye etki eden kişilerin farklılaşması nedeniyle kesin bir yargıya varılamamıştır (Akt: Ezmecci,2012). Günümüzde teknolojinin tüm evlerde yaygın kullanımı sonucu çocukların doğar doğmaz teknolojiyle tanışması neticesinde yapılan bu araştırmanın yavaş yavaş değerini yitirdiği gözle görülür sonuçlar arasındadır. Çocuklar önceden ilk etkileşim kurdukları kişiler aile bireyleri olurken şimdilerde doğar doğmaz çeşitli sosyal platformlarda yayımlanan video içeriklerindeki insanlarla dolaylı yoldan etkileşim kurup onları kendilerine rol model almaktadırlar. Buda dolayısıyla çocuklardaki özgüven oluşumunda ailenin de önüne geçen bir durumu oluşturmaktadır.

Mc Govan (1986)'nın aile içi tutumların özgüveni ne yönde etkilediğini araştırdığı çalışmasında; ilişkilerinde içten ve kabul edici ebeveynlerin çocukları yüksek özgüvenlidir, aile uyumu ve aile içindeki ifade özgürlüğü de özgüven düzeyini olumlu etkilemektedir sonuçlarına varmıştır. Lackovic G. ve arkadaşlarının (1990) yaptığı başka bir araştırmada ise yaşa ve cinsiyete göre değişen özgüven düzeylerinin sonucuna varmışlardır. Yaşı küçük olanlar büyük olanlara göre ve kızlar erkeklere göre daha özgüvenli bulunmuşlardır (Akt: Soner, 1995).

Ailenin çocuğun akademik başarısına yönelik tutum ve davranışları da çocuğun özgüvenini etkiler. Yüksek özgüvene sahip çocuk doğal olarak öğrenmeye ve kendini geliştirmeye meraklıdır. Kendi yeteneklerinin bilincinde koyduğu hedefe ulaşmak ister. Fakat aile tarafından akademik başarısı yetersiz bulunan çocuk öğrenmeye olan hevesini kaybeder. Ailesi tarafından başarısız görülmesi çocukta reddedilme ve tekrar yanlış yapma korkusu oluşturur ve öğrenmek için çaba göstermez duruma gelir. Başarısızlık çocuğun çözebileceği bir durumdur fakat ailenin çocuğun özgüvenini zedeleyici tutumlarda bulunması çocuğun yaşamı boyunca yıkıcı etkileri olabilir (Humphreys,2002).

Ailenin çocuğun davranışlarında kısıtlayıcı olmadan uygun iletişim dili kullanarak davranışlarına ve tutumlarına verilen olumlu tepkiler sayesinde çocukta özgüven duygusu gelişir. Hiç sınırlamayan tamamen bağımsız bırakılan çocuğun ise özgüveni düşük olur. Ailenin çocuktaki bu süreci doğru ayarlaması ve çocuğun ihtiyacına yönelik davranış ve tutum sergilemesi özgüveni yüksek, başarılı ve kendi sorumluluklarının bilincinde bir nesil yetişmesini sağlar (Yeşilyaprak, 1989).

Anne ve babaların çocuklardaki özgüveni yükseltmek için yapabilecekleri çok çeşitli yollar vardır. Bunlardan en önemli olanı ebeveynlerin çocukları için zaman ayırması ve çocuklara karşı gerçekçi davranarak samimi olduklarını göstermeleridir. Çocuklara yönelik davranışlarında emredici tavrıdan uzaklaşıp onları olumsuz sözlere maruz bırakmamak ve çocuklara da ortak konularda tercih hakkı vermek bu yolların başında gelir (Humphreys,2002).

8.3.ÖZGÜVEN OKUL İLİŞKİSİ

Çocuğun aile içindeki sınırlı çevresine okula başlamasıyla beraber akran grupları ve öğretmen dahil olur. Aile içinde koşulsuz sevilen çocuk girdiği yeni ortamda da akranları ve öğretmeni tarafından kabul görmek ve sevilme ister. Çocuğun aile içinde oluşturduğu özgüveni, girdiği yeni ortam sayesinde değişkenlik gösterip şekillenecektir.

Öğretmenin çocuğa verdiği tepkiler çocuğun özgüven gelişiminde olumlu veya olumsuz değişimlere neden olabilir. Yüksek özgüvene sahip öğretmenlerin çocukların çabalarını görerek takdir etmeleri, onları yetenekleri konusunda desteklemeleri ve sorumluluklarının bilincinde olmalarına yardımcı olarak başarılı olmalarını sağladıkları görülmüştür (Yavuzer,2002).

Okulda öğretmen çocuktaki özgüveni geliştirmek için çeşitli şeyler yapabilir fakat çocuk için önemli olan ailesini etkilemek olduğundan ailesi tarafından takdir edilmek, çocuğa karşı ilgi gösterilmesi çocuktaki özgüvenin daha fazla gelişmesini sağlar (Humphreys,2002). Yine aynı şekilde yeni girdiği ortamda çocuk hem öğretmeni hem de akranları tarafından benimsenmek ister ve davranışlarını onların seveceği biçimde şekillendirir. Burada kabul görmek özgüveni geliştirirken, olumsuz tepki almak çocukta var olan özgüvenin azalmasına yol açar. Çocuk, okulda akranları arasında kendine yer edinmeye çalışır (Göknar,2007). Akran kabulü olumlu derecede olursa çocuktaki özgüvende o derece yüksek olur. Akranları tarafından ilgi görmek, takdir edilmek çocuğun kendine olan güvenini artıracak gibi kendi davranışlarının farkında olmasını ve kendini sevmesini de sağlar.

Okuldaki yaşantılar ve çocuğa verilen tepkiler kontrol altına alınamayacağı için çocuğun özgüveninde değişkenliklere neden olabilir. Özgüveni yüksek bir çocuğun yaşadığı bir başarısızlık veya sorun nedeniyle biranda kendinden şüphe ederek özgüvenini

kaybedebilir. Bu nedenle öğretmenlerin çocukların özgüvenlerini sürekli canlı tutup geliştirmeleri gerekmektedir.

Özgüveni doğrultusunda yeteneklerinin bilincinde olan çocuk okulda da başarılı olur. Öğrenmeye meraklı ve heveslidir. Burada devreye akademik özgüven girer. Akademik özgüven, önceki öğrenme deneyimlerine bağlı olarak kişinin bir şeyi öğrenip öğrenemeyeceğine ilişkin kendi bilincinin yani öğrenme becerilerinin farkında olmasıdır (Akt: Paylan,2013). Bu nedenle çocuğun okuldaki merakını kaybetmeden öğrenme deneyimlerinin ve çabalarının desteklenmesi gerekir.

16
Çocuğun kendine ait farkındalık düzeyi üç yaşına kadar yeterince gelişmemiş olduğundan, kendisiyle ilgili algısında anne-babanın ve çevresindeki kişilerin tutumları etkindir. Okula başlayan her çocuğun aynı derece özgüvene sahip olmayacağı öğretmenler tarafından bilinmesi gerekir. Farklı çevre ve farklı aile tutumlarıyla yetişmiş çocukların geliştirdikleri özgüvende ona bağlı olarak değişkenlik gösterecektir. Okullarda uygulanacak doğru ve etkili etkinlikler sayesinde yaşamda karşılaşacakları birçok olayla, durumla veya sorunla önceden karşılaşmaları sağlanarak yaşam tecrübesi kazanmaları ve bunlarla baş etmeyi öğrenmeleri, kendilerini tanıyarak güven duygusu gelişmiş birey olabilmeleri sağlanır (Paylan, 2013).

Çocuk içinde bulunduğu büyükler dünyasında fiziksel, zihinsel ve sosyal konum olarak güçsüzdür. Çocuğun davranışı bu güçsüz durumdan kurtulma çabası olarak değerlendirilip istediği başarıya ulaşma veya ulaşamama durumunda da özgüven oluşumunu etkilemektedir (Ezmeci,2012). Hiçbir birey sağlıklı bir özgüvenle dünyaya gelmez. İnsanlar bunu yaşam deneyimleri sırasında karşılaştıkları engellerle kazanır. Bu da kişinin kendini tanımasıyla mümkündür (Myss,2001; Akt: Ezmeci,2012).

Çocukların öğrenmeye karşı doğal bir merakı vardır. Özgüveni yüksek olan çocuklarda bu merak söndürülmemiş ve kendine yeni alanlar bulduğunda ilgisi devam etmektedir. Fakat özgüveni orta ve düşük düzeydeki çocuklar önceden yaşadıkları bir başarısızlık sonucu aile ve öğretmenden aldıkları hoşnutsuzluk ya da başarısızlık sonucu utanç ve cezadan dolayı öğrenmek için çaba sarf etmezler. Küçük düşmek veya reddedilme korkusu yüzünden kendilerine olan güveni yitirmişlerdir (Humphreyw,2002).

Yapılan araştırmalar sonucu okula giden çocukta özgüvenin düşük olmasından kaynaklı iki durum oluşmaktadır. Birincisi çocukta görülen aşırı kontrol göstergeleridir.

Bunlar; utangaçlık ve içine kapanıklık, aşırı sessizlik, girişken olmayan ve anne-babasına bağımlı davranışlar, yanlış yapmaktan korkan ve çekingen davranışları sergileyenlerdir. İkincisi ise en tehlikeli olan kontrolsüzlük göstergeleridir. Bunlara baktığımızda; saldırgan, zorba, işbirliğinde bulunmayan, aşırı sinirli, suçunu başkalarına atan, görevlerinde dikkatsiz ve özensiz davranışlarda bulunan, sık sık güven tazeleyen, derslerini sürekli ihmal eden kişilerdir (Humphreys,2002).

Okul öncesi dönemde çocukların bencil davranışlarının üzerinde durularak bunun azaltılması yönünde çalışmalar yapılır. Ancak çağdaş toplumlarda başarısızlığın nedeni kişilerin çok fazla bencil olmalarından değil, kendilerini sevmemelerinden ileri gelmektedir. Bu yaş grubundaki çocuklara kazandırılması gereken davranışların başında kendilerini sevmeleri, olduğu gibi kabul etmeleri öğretilmelidir. Çocuğun kendini sevmesi bencillik olarak görülmemelidir. (Fromm,1995; Akt: Ezmeci,2012)

Özgüvenin temeli sevgiye dayandığı için çocuk okulda öğretmen ve akranları tarafından olduğu gibi sevilip kabul edilirse çocukta kendinden memnun olur ve özgüveni gelişir. Başarılı olsa bile sevilmeyen çocuktaki özgüven ile sevildiği halde başarısız olan çocuğun özgüveni düşük olacaktır. Başarı ve sevgi beraber tatırıldığında çocukta istenen güven sağlanır. Önemli olan çocuğu koşulsuz severek başarısızlıkları karşısında doğru ve etkili tepkiler verebilmektir. Çocuktaki var olan kapasitenin zirvesine ulaşmak o çocuk için başarı sayılır. Bu nedenle öğretmenlerin çocukların potansiyellerini bilerek eğitim etkinliklerini buna göre planlamalı ve her öğrencinin başarılı olma deneyimini tatması sağlanarak kendilerine olan güvenlerinin kaybedilmemesi önemlidir (Şirin,2003).

9. SOSYAL BECERİ VE ÖZGÜVEN GELİŞİMİ ÜZERİNE YURT İÇİ VE YURT DIŞI YAPILAN ÇALIŞMALAR

Atılğan (2001), okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin sosyal beceri özelliklerini farklı değişkenler açısından karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda; okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre, cinsiyet değişkenine göre, anne ve baba eğitim durumuna göre, baba ve anne mesleğine göre, öğrencilerin başarı durumuyla sosyal beceri ve bireysel özellikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu bulmuştur.

Kapkıran ve arkadaşlarının (2006) yaptığı çalışmada okul öncesi çocuklarda sosyal becerileri bazı demografik değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, 4 yaşındaki öğrencilerin 5-6 yaşındaki öğrencilerden daha düşük sosyal beceriye sahip oldukları

¹ ve kız çocuklarının erkeklerden daha düşük uyum puanına sahip olduklarını bulmuştur. İlk kez okula başlayan ile daha önceden okula giden çocuklara oranla ilk kez okula gidenlerin daha düşük sosyal beceri puanına sahip olduklarını da bulmuştur.

MEB (2006) tarafından "İlköğretimde Sosyal Beceri Eğitimi" adlı kitap yayınlanmıştır. Sosyal beceri hakkında kuramsal bilgi verilerek sosyal beceri eğitimi sunulmuştur. Öğretmenlerin sosyal beceri eğitimi için kullanabilecekleri etkinlik örnekleri bulunmaktadır.

² Özabacı 'nın (2006), ebeveynlerin sahip olduğu değişik demografik özellikleri ile sosyal beceri düzeylerinin çocukların sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu saptamıştır.

³ Gülay 'ın (2004), korunmaya muhtaç ve ailesinin yanında yaşayan altı yaş çocuklarının sosyal becerilerini incelediği çalışmada; ailesinin yanında yaşayan çocukların korunmaya muhtaç çocuklara göre sosyal becerilerini daha sık kullandıkları belirlenmiştir. cinsiyet değişkeninin ise anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

⁴ Günindi tarafından 2008 yılında yapılan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş çocukların sosyal uyum becerileri ile anne babalarının empatik becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda anne babalarının empatik beceri puanları yükseldikçe, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal uyum beceri puanlarının da yükseldiği ortaya çıkmıştır.

⁵ Seven 'ın 2006 yılında yaptığı çalışmada anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucuna göre, bağlanma güvenliğiyle sosyal beceriler ve sosyal becerilerin altı ölçekleri olan işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol becerileri arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Cornell, D.G. ve arkadaşlarının 1987 yılında yaptığı çalışmada aile içi iletişimin ve birliğin olduğu ailedeki çocuğun özgüven düzeyi diğer aile tutumlarına göre daha fazla olduğunu saptamışlardır (Akt: Soner,1995).

⁶ Özcan tarafından 1996 yılında yapılan ilkökul öğrencilerinin öz güvenleri, akademik başarıları ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiler konulu araştırmasında özgüven,

akademik başarı ve anne baba tutumları arasında yüksek düzeyde korelasyon olduğunu belirlemiştir.

Freman, Sullivan ve Fulten (2003) 'nin yaptıkları araştırmada eğitim programının öğrencilerde benlik kavramı ve sosyal becerileri konularında kontrol grubundakilere oranla daha yüksek düzeyde etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Biskop, S.M. ve İngersoll, G.M. (1989) yaptıkları çalışmada 8-12 yaş grubu çocuklar üzerinde çalışmışlar, bu yaş grubunda anne-baba arasındaki geçimsizliğin az olduğu sevgi ve özverinin çok olduğu aile ortamında büyüyen çocuğun özgüvenini olumlu yönde etkilediği sonucuna varmışlardır (Akt: Soner,1995).

Dubow ve arkadaşlarının 1987 yılında yaptıkları bir araştırmada kız ve erkeklerden oluşan 398 kişiyi sekiz yaşından itibaren 22 yıl boyunca izlemişler, ailelerin çocuklarına karşı tutumların özgüven ve davranış biçimleri açısından gözlemlemişlerdir. Araştırma sonucunda, otoriter olmayan ve uygun anne baba tutumları ile büyüyen yetişkinlerin özgüven duygusunun diğer yetişkinlere göre daha yüksek seviyede geliştiği saptanmıştır (Akt: Paylan,2013).

Arı ve Metin'nin 1992 yılında yaptığı araştırmada ailede anne-baba-çocuk ilişkileri incelenmiş. Araştırma sonucunda ebeveyn ve çocuk arasında karşılıklı geliştirilen saygı ve güven ortamının sağlanmasının ve öz denetiminin kazandırılmasının büyük önem taşıdığı bulunmuştur.

Soner'in 1995 yılında yaptığı çalışmasında; aile uyumu, öğrenci özgüveni ve akademik başarı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda, uyumlu ailede yetişen çocukların özgüveni uyumsuz ailede yetişen çocuklara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Özgüveni yüksek olan çocukların akademik başarıları da özgüveni düşük olanlara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Uyum, akademik başarı ve özgüven arasındaki ilişkilerin birbirini anlamlı düzeyde etkiledikleri sonucuna da varmıştır.

Günalp'ın 2007 yılında yaptığı çalışmada farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygularının gelişimine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda; demokratik anne-baba tutumunun özgüven üzerinde anlamlı ve pozitif yönde bir etkisi olurken, diğer anne-baba tutumlarının anlamlı fakat negatif yönde bir etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Demo, Small ve Savin 'in 1987 yılında 10-17 yaşları arasındaki çocuklar ile velileri üzerinde yaptıkları araştırmada aile içi iletişim ile öğrencilerin özgüveni düzeylerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda; aile içi iletişim ile özgüven arasında olumlu yönde bir ilişki varken, aile içi ilişkilerin erkek öğrencilerin özgüven düzeyini kızlara göre daha fazla etkilediğini tespit etmişlerdir (Akt: Ezmeci,2012).

Umutlu'nun 2010 yılında yaptığı araştırmada, öğrencilerin görüşleri doğrultusunda çocuk dostu olan ilköğretim okulu ile çocuk dostu olmayan ilköğretim okulundaki özgüven algılamaları ile zorbalık algılamaları arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda; çocuk dostu olan okullarda ki öğrencilerin özgüven ve zorbalık algılamaları ile çocuk dostu olmayan okullarda ki öğrencilerin özgüven ve zorbalık algılamaları arasında ilişki vardır denilebilir.

Torucu'nun 1990 yılında yaptığı çalışmada benlik saygısı ve benlik saygısını etkileyebileceği düşünülen sosyoekonomik durum, anne-baba tutumları ve ilgilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda; anne-baba eğitimindeki yükselmenin benlik saygısını olumlu yönde etkilediği, sosyoekonomik durumdaki düşmeye paralel olarak benlik saygısının düştüğü gözlenmiştir. Demokratik aile yapısına sahip öğrencilerde benlik saygısının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır.

Phillips'in 1984 yılındaki çalışmasında kendini sözel ifade edebilmedeki artışın özgüvende ve öz saygıdaki artış ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, ödüllendirme ile davranışların olumlu yöne yönlendirilmesinin gelir düzeyi düşük ilköğretim öğrencilerinin onur, özgüven ve öz saygısındaki artış üzerinde olumlu etkisi olduğunu tespit etmiştir (Akt: Günalp,2007)

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı ile verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

1. Evren ve Örneklem

18 Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Afyonkarahisar ili Emirdağ ve Bolvadin ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokulu, uygulama sınıfı ve anasınıflarına devam eden öğrencilerden oluşmuştur.

Araştırmanın örneklemini ise; Afyonkarahisar ili Emirdağ ve Bolvadin ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokulu, uygulama sınıfı, temel eğitim ve ortaöğretimde bulunan anasınıflarına devam eden farklı sosyoekonomik düzeydeki 4-5 yaş grubu toplam 432 kız ve erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Tam gün eğitim yapan 4 anaokulu, 1 uygulama sınıfından toplam 189 öğrenci ile yarım gün eğitim yapan 18 anasınıfından toplam 243 öğrenci araştırmaya alınmıştır.

2. Veri Toplama Araçları

32 Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli; geçmişte veya şimdi var olan durumları, olayları etkileme ve değiştirme çabası güdülmeden olduğu şekliyle kendi koşulları içinde tanımlamaya çalışan araştırma modelidir (Karasar,2015).

10 Çocukların özgüven duygularının belirlenmesi için Özgüven Gözlem Listesi (Ek 1.) ve sosyal becerilerini ölçmek için Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği uygulanmıştır.

Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) (Ek 2.) Avcıoğlu (2007) tarafından Türkiye'ye uyarlanmış ve dokuz alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; kişiler arası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, ekran baskısı ile başa çıkma becerileri, kendini kontrol etme becerileri, sözel açıklama becerileri, dinleme becerileri, görevleri tamamlama becerileri, sonuçlarını kabul etme becerileri, amaç oluşturma becerilerinden oluşmaktadır. 46 Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerini tespit etmek amaçlı okul öncesi öğretmenlerine yöneltilen sosyal beceri ölçeği çocukların davranışlarını değerlendirip sonuca varmamızı sağlamıştır.

Özgüven gelişimini ölçmek için Günelp (2007) tarafından hazırlanan ve 52 maddeden oluşan Özgüven Gözlem Listesi (Ek 1.) okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanmıştır. 2 Gözlem listesinde çocukların özgüven gelişimini ifade eden davranışlara yer verilmiştir. Elde edilen bulguların değerlendirilmesi neticesinde bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

1 2.1. Özgüven Gözlem Listesi

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu öğrencilerin özgüven duygularının gelişim düzeyini tespit etmek amacıyla, Günalp (2007) tarafından hazırlanan ve okul öncesi öğretmenlerine yöneltilen 52 soruluk özgüven gözlem listesi uygulanmıştır. Gözlem listesinde çocukların özgüven duygularının gelişimini ifade eden davranışlara yer verilmiştir. Gözlem listesi okullardan gerekli izinler alındıktan sonra öğretmenlere sunulmuş, cevaplar "evet" ve "hayır" olmak üzere iki seçenek bulunmaktadır. Verilerin puanlanmasında özgüven duygusunun gelişimine yönelik olumlu ifadeler (2), olumsuz ifadeler ise (1) puan verilmiştir. Örneğin; "Soru 1: Kendisi başarabileceği halde başkalarının yardımına ihtiyaç duyar mı? Evet () ve ya Hayır ()", Soru 2: "Sürekli dikkat çekmeye çalışır mı? Evet () ve ya Hayır ()" şeklindedir.

2.1.1. Özgüven Gözlem Listesinin Güvenilirliği

Uygulanan Özgüven Gözlem Listesinin madde sayısı 52'dir. Günalp (2007) tarafından güvenilirliği hesaplanan ölçeğin puan varyansı 48,93 madde toplam puan varyansı 8,94 olarak hesaplanmıştır. Gözlem listesinin iç tutarlılığını incelemek ve diğer bir güvenilirlik kantını ortaya koyabilmek için, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve 0,779 olarak bulunmuştur. Bu değerler literatürce iyi kabul edilen değerler arasındadır.

2.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerini ölçmek (SBDÖ) için Avcıoğlu (2007) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Okul öncesi öğretmenleri tarafından çocuğun sosyal becerileri gözlemlenerek uygulanan ölçekte 9 alt boyut bulunmaktadır ve toplamda 62 sorudan oluşmaktadır. Cevaplamada; "Her Zaman Yapar", "Çok Sık Yapar", "Genellikle Yapar", "Çok Az Yapar", "Hiçbir Zaman Yapmaz" şeklinde 5 seçenek yer almaktadır. Verilerin puanlanmasında; "Her Zaman Yapar" ifadesinden başlanarak (5), "Çok sık yapar" ifadesi (4), "Genellikle Yapar" ifadesi (3), "Çok Az Yapar" ifadesi (2), "Hiçbir Zaman Yapmaz" ifadesine de (1) puan verilmiştir. Örneğin; Kişiler Arası Beceriler (KB) alt boyunun içerisinde "Soru 1: Başkalarının duygularının farkına varır. Soru 2: Hata yaptığında özür diler." şeklinde sorular yer alırken, Sözel Açıklama Becerileri(SAB)

alt boyunun içerisinde " Soru1: Başkalarına kendini tanıtır. Soru 2: Başkalarına arkadaşlarını tanıtır." şeklinde sorular yer almaktadır.

2.2.1. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirliği

Avcıoğlu (2007) tarafından Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin (SBDÖ) okul öncesi dönemdeki 4-6 yaş arasındaki çocuklara uygulanabilirliğine ilişkin güvenilirlik ve geçerliliğini saptamak amacıyla, 4-6 yaş arasındaki 251 öğrenci sosyal beceriler açısından değerlendirilmiştir. Güvenirliği belirlemek amacıyla, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı, iki yarım güvenilirliği ve test tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .98, iki yarım güvenilirlik katsayısı .89 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .83 olarak bulunmuştur (Avcıoğlu, 2007).

Sosyal Berileri Değerlendirme Ölçeğinin iç tutarlılığını incelemek ve diğer bir güvenilirlik kanıtını ortaya koyabilmek için, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve 0.977 olarak yüksek güvenilirliğe sahip olduğu görülmüştür. Bu değerler literatürce iyi kabul edilen değerler arasındadır.

3. Verilerin Analizi

Belirlenen okullardaki okul öncesi dönem öğrencilerinin özgüven duygularının gelişim düzeyi ve bu öğrencilerin okulda kalma süreleri ile cinsiyet, sosyoekonomik durum ve sosyal beceri değişkenlerinden elde edilen veriler betimsel tablolarda verilmiştir. Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 22 paket programı ile değerlendirildi. Kategorik değişkenler frekans ve yüzde olarak, sayısal değişkenler ortalama, standart hata değerler şeklinde sunuldu. Tekli gruplarda, betimsel istatistikler ve sürekli verilerde dağılıma uyumluluk testlerinden Kolmogorov-Smirnov ile Shapiro-Wilk analizleri kullanıldı. İki grup karşılaştırmalarında sürekli verilerde parametrik olmayan testlerden Mann Whitney-U testi ve ilişki seviyelerinin ölçümünde Pearson ile Spearman korelasyon analizleri kullanıldı. İki'den fazla grup karşılaştırmalarında ise parametrik olmayan testlerden Kruskal-Wallis varyans analizi ve 2 li karşılaştırmalarda Bonferroni düzeltmesi kullanıldı.

Çocukların sosyoekonomik düzeyi belirlenirken 0-1500 tl düşük sosyoekonomik düzey, 1501-2999 tl arası orta sosyoekonomik düzey, 3000 ve üstü yüksek sosyoekonomik düzey olarak belirlenmiş ve gözlem listesinde sorulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde elde edilen verilerin istatistiksel analizleri betimsel tablolarda verilmiştir.

1. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Duygularına İlişkin Bulgular

Araştırmanın amaçlarından birisi Özgüven Gözlem Listesindeki toplam puanların aritmetik ortalamalarının okulda geçirilen zaman dilimi değişkenine göre çocuklardaki özgüven duygusunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanmasıdır. Bu hipotezi test etmek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Tablo 1. Okulda Geçirilen Süre Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farklılık Tablosu

	Mann-Whitney U	Z	P
Özgüven	22847.000	-0.013	0.990

Tablo 2. Okulda Geçirilen Süre ve Özgüven Gelişimine Ait Aritmetik Ortalama Sonuçları

	Tam Zamanlı		Yarı Zamanlı	
	Ortalama	Standart Hata	Ortalama	Standart Hata
Özgüven	77.49	0.52	78.29	0.39

Tablo 1 ve 2’de görüleceği üzere, Özgüven Gözlem Listesi puanları aritmetik ortalamalarının okulda geçirilen süre (tam gün-yarım gün) değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Test sonucunda, tam gün ve yarım gün okula devam eden grupların özgüven ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. (p:0.990).

2. Farklı Sosyoekonomik Durumdaki Ailelerin Çocuklarındaki Özgüven Duygusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın amaçlarından bir diğeri Özgüven Gözlem Listesindeki toplam puanların aritmetik ortalamalarının farklı sosyoekonomik düzey ve okulda geçirilen zaman dilimi değişkenine göre çocuklardaki Özgüven duygusunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanmasıdır. Bu hipotezleri test etmek amacıyla Chi-Square testi kullanılmıştır.

Tablo 3. Sosyoekonomik Durum Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farklılık Tablosu

	Chi-Square	Df	P	düşük-orta	düşük-yüksek	Orta-yüksek
Toplam Özgüven	4.996	2	0.082	-	-	-
Tam zamanlı Özgüven	8.368	2	0.015	0.121	0.003	0.319
Yarı zamanlı Özgüven	0.317	2	0.853	0.964	0.817	0.474

Tablo 4. Sosyoekonomik Durum ve Okulda Kalma Süresi Değişkeninin Özgüven Gelişimine Ait Farkları Gösteren Aritmetik Ortalama Tablosu

	Düşük		Orta		Yüksek	
	Ortalama	Standart hata	Ortalama	Standart hata	Ortalama	Standart hata
Toplam Özgüven	78.88	0.58	77.98	0.49	77.03	0.58

Tam zamanlı Özgüven	79.51	1.14	77.73	1.01	76.61	0.72
Yarı zamanlı Özgüven	78.60	0.67	78.09	0.56	78.23	0.84

Tablo 3'de görüleceği üzere, Özgüven Gözlem Listesi puanlarının sosyoekonomik durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Chi-Square testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre, okul öncesi eğitim kurumlarına tam zamanlı yarı zamanlı devam eden çocukların sosyoekonomik durumlarının toplam özgüven puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.082$). Aynı zamanda tablo 3'te görüldüğü üzere; sosyoekonomik durumun, tam gün okulda olan çocuklar ile yarı gün okulda olan çocuklar üzerinde özgüven gelişimini istatistiksel olarak etkileme düzeyine de bakılmıştır. Sonuçlara bakıldığında; sosyoekonomik durum değişkeninin, okula tam zamanlı devam eden çocuklardaki özgüven gelişiminde anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmüştür. ($p>0.015$). Okula yarı zamanlı devam eden öğrencilerdeki özgüven duygusuna bakıldığında, sosyoekonomik durumun özgüven duygusunda anlamlı bir farklılaşma oluşturmamaktadır. Tam zamanlı okula devam eden çocukların sosyoekonomik durum değişkeninin oluşturduğu farklılaşmanın düşük sosyoekonomik ile yüksek sosyoekonomik durum arasındaki farklılaşmadan kaynaklandığı söylenebilir.

3. Cinsiyet Değişkenine Göre Özgüven Duygusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın amaçlarından bir diğeri Özgüven Gözlem Listesindeki toplam puanların aritmetik ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre özgüven duygusunda anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanmasıdır. Bu hipotezi test etmek amacıyla Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkeninin Özgüven Gelişimindeki Farklılık Tablosu

	Mann-Whitney U	Z	P
Özgüven	22528.000	-0.609	0.543

Tablo 5'de görüleceği üzere, Özgüven Gözlem Listesi puanlarının cinsiyet değişkeninin özgüven duygusunun gelişiminde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Test

sonuçlarına göre, cinsiyet değişkeninin özgüven puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($P>0.543$).

Tablo 6. Cinsiyet Değişkeninin Okula Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki Farklılıkları Gösteren Tablo

Cinsiyet-Özgüven	Mann-Whitnet U	Z	P
Tam Zamanlı	4173.000	-0.636	0.525
Yarı Zamanlı	6633.500	-1.343	0.179

Tablo 7. Cinsiyet Değişkeninin Okula Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duygularının Aritmetik Ortalamalarını Gösteren Tablo

Cinsiyet	Erkek		Kız	
	Aritmetik Ort.	Standart Hata	Aritmetik Ort.	Standart Hata
Tam Zamanlı	77.76	0.71	77.14	0.78
Yarı Zamanlı	77.75	0.62	78.78	0.48

Tablo 6 ve 7’de görüldüğü üzere cinsiyet değişkeninin okula tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden öğrencilerin özgüven gelişimini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediği incelendiğinde; cinsiyet değişkenine göre, hem tam zamanlı hem de yarı zamanlı devam eden grupların özgüven puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p:0.525$, $p:0.179$).

4. Farklı Sosyal Beceriye Sahip Çocuklardaki Özgüven Duygusuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın amaçlarından bir diğeri Özgüven Gözlem Listesindeki toplam puanların aritmetik ortalamalarının farklı sosyal beceriye sahip çocuklardaki özgüven duygusunun anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin sınanmasıdır. Bu hipotezde Sosyal Beceri Ölçeği ve Özgüven Gözlem Listesi arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Correlation

Coefficient testi kullanılmıştır. Burada sosyal beceri ölçeğinin alt boyutlarının özgüvene etkisini tek tek irdelemek gerekmektedir.

Tablo 8. Sosyal Beceri Değişkeninin Alt Boyutlarının Özgüvenle İlişisini Gösteren Tablo

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Correlation Coefficient	P
KB	0.362	0.000
SAB	0.342	0.000
DB	0.280	0.000
AOB	0.240	0.000
GTB	0.209	0.000
ABBÇB	0.194	0.000
KKEB	0.166	0.001
KDKEDYSB	0.146	0.002
SKEB	0.039	0.416

Tablo 8’de görüldüğü üzere, Sosyal beceri değişkeninin özgüven gelişimi üzerindeki istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını incelemek için Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) ile Özgüven Gözlem Listesi arasındaki ilişkiyi test etmek için Correlation Coefficient testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre, farklı sosyal beceriye sahip çocukların özgüven duygularının gelişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Pozitif anlamda en yüksek etki Kişiler Arası Beceriler (KB; $r=0,362$) alt boyutu puanından gelmektedir. KB puanları yüksek olan çocukların özgüven puanları da yüksektir. Sonuçları Kabul Etme (SKEB) alt boyutunun puanı hariç tüm sosyal beceri alt boyutlarının puanları da özgüven duygusuyla pozitif yönlü ilişkilidir (Tabloda alt boyutların p değerleri 0.05’den küçüktür). SKEB’in herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Etki sırasına göre korelasyon değerleri ve p değerleri Tablo 5’te verilmiştir.

Sosyal beceri değişkeninin okula tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların özgüvenlerinde istatistiksel olarak bir farklılaşma oluşturup oluşturmadığını incelediğimiz tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. Sosyal Beceri Alt Boyutlarının Okula Tam Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki İlişisini Gösteren Tablo

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Correlation Coefficient	P
KB	.440	.000

DB	.452	.000
SAB	.425	.000
KDKEDYSB	.332	.000
AOB	.288	.000
GTB	.286	.000
ABBÇB	.259	.000
KKEB	.152	.036
SKEB	.102	.165

Tablo 9'da görüldüğü üzere Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinde yer alan alt boyutların okula tam zamanlı devam eden öğrencilerin özgüven gelişimiyle olan ilişkisini incelediğimizde, Sonuçları Kabul Etme (SKEB) alt boyutu hariç diğer 8 alt boyutların hepsi özgüven gelişimiyle pozitif yönlü ilişkilidir (tablodaki P değerleri 0.05'den küçüktür).

Tablo 10. Sosyal Beceri Alt Boyutlarının Okula Yarı Zamanlı Devam Eden Öğrencilerin Özgüven Duyguları Üzerindeki İlişisini Gösteren Tablo

Sosyal Beceri Alt Boyutları	Correlation Coefficient	P
KB	.296	.000
SAB	.278	.000
AOB	.204	.001
KKEB	.166	.009
GTB	.129	.044
ABBÇB	.129	.045
DB	.122	.058
SKEB	-.072	.263
KDKEDYSB	-.003	.960

Tablo 10'da görüldüğü üzere, Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinde yer alan alt boyutların okula yarı zamanlı devam eden öğrencilerin özgüven gelişimiyle olan ilişkisini incelediğimizde; sosyal beceri alt boyutlarından Dinleme Becerileri (DB), Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB), Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDYSB) alt boyutları hariç, diğer 6 alt boyutta özgüven gelişimiyle pozitif yönlü ilişkilidir (tabloda p değerleri 0.05'den küçüktür).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırma ile okul öncesi eğitim kurumlarına tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların özgüven gelişimlerinin okul süresi, sosyoekonomik durum, sosyal beceriler ve cinsiyet değişkenleri açısından karşılaştırılması yapılmıştır. Amaçlarda yer alan sorular bulgular kısmında istatistiki analizlerle irdelenmiştir ve cevaplanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde çocuğun özgüven gelişime etki eden değişkenlerin diğer araştırma bulguları çerçevesinde tartışılmaya çalışılmıştır.

1. Öğrencilerin Okul Süresi (Tam zamanlı- Yarı Zamanlı) Değişkenine Göre Özgüven Puanlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.

Araştırma örnekleminde tam zamanlı ve yarı zamanlı eğitim veren okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların tam gün ve yarım gün süreyle eğitim kurumunda bulunması araştırma sonucunda anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Bunun sebebine bakacak olursak; ilçelerdeki tam zamanlı ve yarı zamanlı okullarda özgüveni geliştirici etkinliklerin yapılmaması, tam zamanlı okula giden çocuklara kulüp etkinliği adı altında normal okul öncesi eğitim programından farklı bir etkinlik çalışmalarının yaptırılmamasının etkileri üzerinde durulabilir. Çocuk okulda geçirdiği süre boyunca aynı arkadaş ve öğretmen çevresine sahip olması ve bunların değişmemesi de bir diğer etken olabilir. Araştırmanın yapıldığı ilçelerin küçük ilçe olması ve çocuklar için okuldan arta kalan zaman diliminde ekstra faaliyet alanları sunmaması da çocukların etkileşim kuracağı insan sayısını azaltarak özgüven gelişimine bir katkı oluşturmamaktadır. Tam zamanlı okula giden anaokulu öğrencilerinin tek bir odada tek öğretmen eşliğinde sınırlı sayıda oyun malzemesinden yararlanmaktadır, bu açıdan bakıldığında yarım gün okula giden anasınıflarından pek bir farkı bulunmamaktadır.

Özgülük 2006 yılında yaptığı çalışmasında tam ve yarım gün olarak uygulanan eğitim programlarının sosyal-duygusal uyum düzeylerine etkisini incelediği çalışmasında, eğitim programlarının sürelerinin çocuğun sosyal-duygusal uyum düzeyine etkisi olduğunu gösteren sonuca ulaşmıştır. Yine Erden ve Akman'ın yaptığı çalışmasında okul öncesi eğitim kurumunda geçirilen süre arttıkça olumlu sosyal davranışların sıklığı da artmaktadır sonucuna ulaşmışlardır (Erden-Akman, 1997, s.80). Bu çalışmalar çocuğun sosyalleşmesi yönünde okul süresinin katkısına vurgu yaparken özgüven gelişiminden bahsedilmemiştir. Alan yazma baktığımızda bu alanda yapılan çalışmaların az olduğu gözlenmiştir. Özgüven duygusunun

durağan olmaması duruma, olaylara ve kişilere göre değişkenlik göstermesi de bize okul süresinin özgüven üzerinde bir etkisi olmadığı sonucunu vermiş olabilir.

2. Sosyoekonomik Durum Değişkenine Göre Özgüven Puanlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmamızda, sosyoekonomik durum değişkeninin özgüven gelişimi üzerinde etkisini incelediğimiz çalışmamızda sosyoekonomik durumun toplam özgüven üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Tam zamanlı ve yarı zamanlı okulları kendi içinde kıyasladığımızda, tam zamanlı okuldaki sosyoekonomik durumun özgüven gelişimi üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu gözlenmiştir ($p:0.015$). Bu farklılığın ise yüksek sosyoekonomik durumun özgüven ortalamasının düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Yarı zamanlı okullarda ise sosyoekonomik durumun özgüven gelişiminde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Bu konuda yapılan çalışmaları incelediğimizde sosyoekonomik düzeyi farklı okullarda okuyan 213 öğrenci üzerinde araştırma yapan Atherley, Ç. (1990) akademik başarıyı yüksek olan öğrencilerin özgüvenlerinin de yüksek olduğunu saptamış, okullar arası sosyoekonomik düzey farklılığı ile akademik başarı ve özgüven düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Ezmeci (2012), ilköğretim 1. Sınıf öğrencilerinin özgüven düzeylerini çeşitli değişkenler yönünden araştırdığı çalışmasında ailenin aylık gelirine göre özgüven puanlarında farklılaşma olduğunu saptamıştır. Bu çalışmalardan hareketle sosyoekonomik durum özgüven düzeyini kimi çalışmalara göre etkilerken kimi çalışmalara göre de etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

3. Cinsiyet Değişkenine Göre Özgüven Puanlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmamızda son olarak cinsiyet değişkeninin özgüven gelişiminde etkisi olup olmadığını incelediğimizde test sonuçlarına göre cinsiyetin özgüven puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı gözlenmiştir ($p>0.05$).

Merey'in (2010) yetişkinlerin özgüven ve anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı kültürler arası çalışmasında kadın ve erkeklerin özgüven puanlarını karşılaştırmış ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşamamıştır. Brantley, T. (1988) yaptığı çalışmasında etnik grup ve cinsiyetin özgüven düzeyi üzerinde farklılık yaratan anlamlı bir etkisi bulunmadığını saptamıştır. Paylan (2013) yaptığı yaratıcı dramının

çocukların özgüven gelişimine etkisi çalışmasında, özgüven gelişiminde cinsiyet değişkenine bağlı anlamlı farklılaşma tespit edilmemiştir sonucuna varmıştır. Yapılan bu araştırmalar çalışmamızla örtüşürken, Laskovic ve arkadaşlarının (1990) yaptıkları araştırmada kızların erkeklere oranla daha yüksek özgüvene sahip olduğu sonucuna varmışlardır.

4. Sosyal Beceri Değişkenine Göre Özgüven Puanlarına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırma sonuçlarına göre sosyal beceriler ile özgüven arasındaki ilişkinin saptanmasına yönelik yapılan çalışmada Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinde yer alan 9 alt boyut özgüvenle olan ilişkisine bakılmıştır. Test sonuçlarına göre, farklı sosyal beceriye sahip çocukların özgüven duygularının gelişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Pozitif anlamda en yüksek etki Kişiler Arası Beceriler (KB; $r=0.362$) alt boyutu puanından gelmektedir. KB puanları yüksek olan çocukların özgüven puanları da yüksektir. Sonuçları Kabul Etme (SKEB) alt boyutunun puanı hariç tüm sosyal beceri alt boyutlarının puanları da özgüven duygusuyla pozitif yönlü ilişkilidir (Tabloda alt boyutların p değerleri 0.05'den küçüktür). SKEB'in herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.

Okula tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden öğrencilerin kendi içinde sosyal beceri düzeyleri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkiye baktığımızda; tam zamanlı devam eden öğrencilerin SKEB alt boyutu hariç diğer 8 alt boyutun özgüvenle pozitif yönlü ilişkili olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Yarı zamanlı devam eden öğrencilerin sosyal becerileri ile özgüven düzeyleri arasındaki ilişkiye baktığımızda ise; Dinleme Becerileri (DB), Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB), Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDYSB) alt boyutları hariç, diğer 6 alt boyutta özgüven gelişimiyle pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır ($p<0.05$). Okula tam zamanlı devam eden çocuklarda 8 alt boyut özgüven düzeyiyle pozitif yönlü ilişkili bulunurken, yarı zamanlı da 6 alt boyutun ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum okul süresinin sosyal beceri ve özgüven düzeyi arasındaki ilişkiyi etkilediği sonucuna varılabilir.

Buege'nin (1991) 4. Sınıfa devam eden normal ve duygusal açıdan sorunlu çocuklar üzerinde yaptığı araştırmasında, yaratıcı dramının ve sosyal beceriler eğitiminin tutum ve benlik saygısına etkisi isimli çalışmasında, duygusal sorunlu çocukların benlik saygısındaki

artışın yaratıcı drama ve sosyal beceri değişkenleri açısından olumlu yönde olduğunu belirtmiştir. Yassa'nın 1999 yılında 16 ile 19 yaşları arasında bir grup öğrenciyle yaptığı çalışmada yaratıcı dramanın, sosyal etkileşimi ve kendine güveni artırdığını ortaya koymuştur. Freeman, Sullivan ve Fulton (2003), deney ve kontrol gruplarıyla çalıştıkları araştırmalarında drama eğitimi programının öğrencilerin sosyal becerileri ve benlik kavramlarına kontrol grubuna göre daha yüksek düzeyde etkisi olduğunu söylemişlerdir. Phillips'in (1984) araştırmasında kendini sözel ifade edebilmedeki artışın özgüven ve öz saygıdaki artış ile ilişkisini araştırdığı çalışmada, ödüllendirme ile davranışların olumlu yönde yönlendirilmesinin gelir grubu düşük öğrencilerin özgüven ve özsaygılarının artmasında olumlu etkileri olduğunu saptamışlardır. Yavuzer'in (1985) yaptığı araştırmasında ise anne ve babaların çocuklarına yönelttiği olumlu davranış özellikleri ile sevgi ve güven duygusunun çocuğun psiko-sosyal gelişimine önemli katkıda bulunduğu sonucuna varmıştır. Alan yazında geçen çalışmalar, sosyal beceri ile özgüven arasındaki çalışmamızı destekler niteliktedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın örneklem grubuna dahil edilen çocukların özgüven puanları okul süresi (tam zamanlı- yarı zamanlı) değişkenine göre incelendiğinde tam ve yarı zamanlı öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Ancak yarı zamanlı öğrencilerin özgüven puanlarının aritmetik ortalaması çok az bir farkla tam zamanlıdan yüksektir.

Sosyoekonomik durum değişkenine göre alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki çocuklarla çalışma yapılmış fakat sosyoekonomik durum değişkeninin özgüven puanları üzerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Tam zamanlı ve yarı zamanlı okulları kendi içinde sosyoekonomik durum değişkenine göre özgüven puanlarına baktığımızda, tam zamanlı okulda sosyoekonomik durum değişkeninin özgüven puanlarında anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. Yarı zamanlı okullarda bu fark anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmada ulaşılmak istenen sonuçlardan birisi de sosyal beceri ile özgüven puanları arasındaki ilişkinin saptanmasıdır. Beklenildiği gibi, sosyal beceri alt boyutlarının büyük çoğunluğunun özgüven ile pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Okula tam

zamanlı devam eden çocukların sosyal becerilerini 8 alt boyutu özgüvenle pozitif yönlü ilişkili bulunurken, yarı zamanlı devam eden çocukların sosyal becerilerinin 6 alt boyutu özgüvenle pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur.

Araştırmamızda cinsiyet değişkeninin özgüven puanları üzerindeki etkisine baktığımızda cinsiyet değişkeninin kız ve erkek öğrencilerin özgüven puanlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sonuç olarak çocukların okulda kalma süreleri, sosyoekonomik durum ve cinsiyet değişkenleri özgüven puanlarında anlamlı bir fark oluşturmazken, sosyal becerilerin özgüven puanlarıyla pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukların sosyal beceri düzeyleri arttıkça özgüven düzeyleri de buna bağlı olarak gelişme gösterecektir.

Öneriler;

- Okul öncesi eğitim sürelerinin yeniden düzenlenerek, çocukların akranlarıyla daha fazla vakit geçirmesi ve sosyalleşmesine olanak tanıyıp özgüven gelişimi artırılmalıdır.
- Okul içi faaliyetlerin çeşitlendirilerek çocukların farklı kişilerle etkileşim kurmasına olanak tanınması ve böylece özgüvenlerinin artırılması sağlanmalıdır.
- Çocuk, okul dışında da çeşitli aktivitelere yönlendirilerek farklı çevrelere girmesiyle yeni sosyal beceriler kazanması sağlanarak özgüven gelişimi desteklenmelidir.
- Öğretmenlerin, sınıfta özgüveni düşük öğrencileri tespit ederek yetenekleri doğrultusunda başarabilecekleri etkinlikler verilerek ya da kendini rahatça ifade edebileceği ortamlar oluşturularak özgüven gelişimleri desteklenebilir.
- Okul öncesi kurumların çocuklardaki özgüveni artırıcı bir etken olduğu araştırmalarla doğrulanmıştır. Bu nedenle okul öncesi eğitime önem verilerek ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekir.
- Çocuğun hayat tecrübelerini artıracak eğitim etkinlikleri sayesinde karşılaşılabileceği sorunların üstesinden gelmesi sağlanarak özgüven gelişimi desteklenebilir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA TAM ZAMANLI VE YARI ZAMANLI DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ÖZGÜVEN GELİŞİMİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

ORIJINALLIK RAPORU

% **12**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**
İNTERNET
KAYNAKLARI

% **5**
YAYINLAR

% **7**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1 acikerisim.selcuk.edu.tr:8080 % **3**
İnternet Kaynağı

2 openaccess.inonu.edu.tr:8080 % **1**
İnternet Kaynağı

3 earsiv.arel.edu.tr <% **1**
İnternet Kaynağı

4 mgungor42.wordpress.com <% **1**
İnternet Kaynağı

5 Submitted to TechKnowledge Turkey <% **1**
Öğrenci Ödevi

6 Submitted to Beykent Universitesi <% **1**
Öğrenci Ödevi

7 adudspace.adu.edu.tr:8080 <% **1**
İnternet Kaynağı

8 Submitted to Bahcesehir University

9

Submitted to Konya Necmettin Erbakan
University

Öğrenci Ödevi

<% 1

10

egitimvebilim.ted.org.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

11

ators-hygiene-factors.htmmindtools.com

İnternet Kaynağı

<% 1

12

ulusaltezmerkezi.com

İnternet Kaynağı

<% 1

13

dspace.trakya.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

14

Submitted to Canakkale Onsekiz Mart
University

Öğrenci Ödevi

<% 1

15

www.msxlabs.org

İnternet Kaynağı

<% 1

16

www.sabriburhanoglu.com

İnternet Kaynağı

<% 1

17

BEYAZIT, Betül, TELCİ, Şebnem, ERENÇİ,
Tuncay and CANERİK, Çağla. "Okulöncesi
Eğitim Kurumlarında Yaptırılan Rekreatif
Etkinliklerin Çocukların Sosyal Gelişim ile
Güven Duygusu Gelişimine Etkisi", Ankara

<% 1

Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, 2007.

Yayın

18

Submitted to Yeditepe University

Öğrenci Ödevi

<% 1

19

Submitted to Istanbul Aydin University

Öğrenci Ödevi

<% 1

20

dergipark.gov.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

21

dspace.marmara.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

22

www.diewelt-dertuerken.de

İnternet Kaynağı

<% 1

23

acikerisim.pau.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

<% 1

24

acikarsiv.ankara.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

25

slideplayer.biz.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

26

www.efdergi.ibu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

27

docplayer.biz.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

pegem.net

28

İnternet Kaynağı

<% 1

29

www.eab.org.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

30

acikerisim.pau.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

31

www.hisas.org.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

32

senaymeralzeytin.com

İnternet Kaynağı

<% 1

33

docs.neu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

34

Fatih ÜZER, Ömer ÖZBUDAK. "Changes in Smoking Behavior of Patients with Pulmonary Nodule Follow-up", *Turkiye Klinikleri Archives of Lung*, 2017

Yayın

<% 1

35

Submitted to Istanbul Gelisim University

Öğrenci Ödevi

<% 1

36

www.uebk.org

İnternet Kaynağı

<% 1

37

Cam, Hasan, and Naim Nur. "A Study on the Prevalence of Internet Addiction and Its Association with Psychopathological Symptoms"

<% 1

and Obesity in Adolescents", TAF Preventive
Medicine Bulletin, 2015.

Yayın

38

es.scribd.com

İnternet Kaynağı

<% 1

39

Submitted to Istanbul Kemerburgaz University

Öğrenci Ödevi

<% 1

40

www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

<% 1

41

Submitted to Düzce Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

42

library.cu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

43

GÜL, Hülya, GÜL, Mevlüt, ACUN, Sultan,
ASLAN TÜRK, Sinem, ÖZTÜRK, Ayşe, KARA,
Burhan and AKMAN, Zekeriya. "Tarım
İşletmelerinde Buğday Tohumu Kullanımı ve
Sorunları: Burdur ve Isparta İlleri Örneği", TST,
2015.

Yayın

<% 1

44

openaccess.ogu.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

<% 1

45

www.j-humansciences.com

İnternet Kaynağı

<% 1

46

Submitted to Ege Üniversitesi

47

kutuphane.pamukkale.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

48

www.jret.org

İnternet Kaynağı

<% 1

49

aves.cu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

50

pdrgunlugu.net

İnternet Kaynağı

<% 1

51

acikerisim.deu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

52

www.ices-uebk.org

İnternet Kaynağı

<% 1

53

www.researchgate.net

İnternet Kaynağı

<% 1

54

acikerisim.aku.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

55

perweb.firat.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

56

YAŞAR, CAN. "Anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesi", TUBITAK, 2011.

Yayın

<% 1

ÖZABACI, Nilüfer. "Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", Fırat Üniversitesi, 2006.

Yayın

Alıntılarını çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA TAM ZAMANLI VE YARI ZAMANLI DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ÖZGÜVEN GELİŞİMİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

ORJİNALLİK RAPORU

% **12**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**
İNTERNET
KAYNAKLARI

% **5**
YAYINLAR

% **7**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikerisim.selcuk.edu.tr:8080
İnternet Kaynağı	%3
2	openaccess.inonu.edu.tr:8080
İnternet Kaynağı	%1
3	earsiv.arel.edu.tr
İnternet Kaynağı	<%1
4	mgungor42.wordpress.com
İnternet Kaynağı	<%1
5	Submitted to TechKnowledge Turkey
Öğrenci Ödevi	<%1
6	Submitted to Beykent Üniversitesi
Öğrenci Ödevi	<%1
7	adudspace.adu.edu.tr:8080
İnternet Kaynağı	<%1
8	Submitted to Bahcesehir University	

Doç. Dr. Abdülkadir
KABADAYI

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Mezuniyet Dilekçe Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Kimliği belirtilen danışmanı bulduğum öğrencim, tez savunma sınavına girerek başarılı olmuş ve istenen düzeltmeleri tamamlamıştır. Mezuniyet işlemlerinin yapılabilmesi için gereğini saygılarımla arz ederim.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Emel ARSLAN	
Jüri Üyesi	Dr. Öğ. Üy. Hatice Şirin Deveci	

12/04/2019
Danışmanı
Adı Soyadı İmzası
Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI

12/04/2019
Bilim Dalı Başkanı
Adı Soyadı İmzası
Prof. Dr. Emel ARSLAN

Uygun
12/04/2019
Anabilim Dalı Başkanı
Adı Soyadı İmzası
Prof. Dr. Osman Akandere

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Uzmanlık Alan Dersi Değerlendirme Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Tez Konusu	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışmanı bulunduğum öğrenci ile ilgili Uzmanlık Alanı Dersinin/ Derslerinin değerlendirme sonucu aşağıdaki gibidir. Gereğini saygı ile arz ederim.		
Değerlendirme Ölçütleri	Ödev ☒ Çeviri ☐ Çalışma Raporu ☐ Diğer ☐	
Uzmanlık Alanı Dersi Değerlendirme Sonucu	Başarılı ☒ Başarısız ☐	
Öğretimin Üyesinin Öğrenci hakkında Görüşü	Başarılidir.	

12/04/2019 Danışmanı Adı Soyadı İmzası Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI	12/04/2019 Bilim Dalı Başkanı Adı Soyadı İmzası Prof. Dr. Emel ARSEAN
Uygundur 12/04/2019 Anabilim Dalı Başkanı Adı Soyadı İmzası Prof. Dr. Osman Akandere	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması başlıklı bu çalışma 05/04/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Emel ARSLAN	
Jüri Üyesi	Dr. Öğ. Üy. Hatice Şirin Deveci	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Mezuniyet ve İlişik Kesme Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Anabilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Programı	Tezli Yüksek Lisans

Kimliği belirtilen öğrencinin ilişkisinin kesilmesinde bir sakınca yoktur

Onaylayanlar

<p>Necmettin Erbakan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü Adı Soyadı İmza</p> <p>Adres: Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörlüğü Meram Tıp Fakültesi Morfoloji Binası 3. Kat Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü Akyokuş- Meram/Konya</p> <p>Not: Bu bölüm Tezli Yüksek Lisans ve Doktora öğrencilerinden BAP desteği alanlar tarafından onaylatılması gerekmektedir.</p> <p>BAP desteği almayanlar yan tarafa Bap desteği almadım diye ifade ederek isim soyisim ve tarih belirterek imza atmaları gerekmektedir.</p>	<p>BAP desteği almadım.</p> <p><i>Amine KARAGÖZ</i></p> <p>Tarih: 12.04.2019</p>
<p>Necmettin Erbakan Üniversitesi Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı Adı Soyadı İmza</p> <p>Adres: Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Kütüphanesi Meram / KONYA</p> <p><i>MUSTAFA ÇİÇEK</i> Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanı</p>	<p>KÜTÜPHANE BORCU YOKTUR</p> <p>Tarih: 12.04.2019</p>

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

12.04.2019

Öğrencinin
Adı Soyadı İmzası

Amine KARAGÖZ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Tezin Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; okul öncesi eğitim kurumlarına tam zamanlı ve yarı zamanlı devam eden çocukların özgüven gelişimlerini okulda geçirilen süre, sosyoekonomik durum, cinsiyet ve sosyal beceri değişkenleri açısından irdelemektir.

Çalışma örneklemini Afyonkarahisar ilinin Emirdağ ve Bolvadin ilçelerinde bulunan toplam 189 anaokulu ve uygulama sınıfı (tam gün eğitim) öğrencileri ile 243 anasınıflı (yarım gün eğitim) öğrencileri oluşturmaktadır. Çocukların özgüven gelişimlerini ölçmek için okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanan ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.779 olan 52 soruluk "Özgüven Gözlem Listesi" kullanılmıştır. Özgüven gözlem listesinin yanında çocukların cinsiyet ve sosyoekonomik durumları da saptanmıştır. Sosyal beceri ve Özgüven arasındaki ilişkiyi ölçmek içinde Avcıoğlu (2007) tarafından geliştirilen yine okul öncesi öğretmenleri tarafından uygulanan ve 9 alt boyuttan oluşan Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.977 olan "Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği" (SBDÖ) kullanılmıştır. Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 22 paket programı ile değerlendirildi. Kategorik değişkenler frekans ve yüzde olarak; sayısal değişkenler ortalama, standart hata değerler şeklinde sunuldu.

Yapılan araştırma sonucunda; okula tam ve yarı zamanlı devam eden okul öncesi öğrencilerinin özgüven gelişimlerine okulda geçirilen süre, sosyoekonomik durum ve cinsiyet değişkenleri yönünden anlamlı bir farklılaşma olmazken, sosyal beceri ile özgüven gelişimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Pozitif anlamda en yüksek etki Kişiler Arası Beceriler (KB) ($r=0.362$) alt boyutu puanından gelmektedir. KB puanı yüksek olan çocukların özgüven puanları da yüksektir sonucuna varılmıştır. Okula tam zamanlı devam eden çocuklarda 8 alt boyut özgüven gelişimiyle pozitif yönlü ilişkili bulunurken, yarı zamanlı devam eden çocuklarda 6 alt boyutun pozitif yönlü ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğrencinin	Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
	Numarası	148302021003
	Ana Bilim Dalı	İlköğretim
	Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
	Tezin İngilizce Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

SUMMARY

The aim of this study is to examine self-confidence development of children studying at part-time and full-time preschool education institutions in terms of the time at school, socioeconomic status, gender and social skills variables.

The study sample includes total 189 students in kindergartens and practice classes (with full time education) and 243 students in kindergartens (with part time education) in Emirdag and Bolvadin, districts of Afyonkarahisar. Including 52 questions, Self-confidence Observation List of which Cranba Alpha internal consistency coefficient is 0.779 was used to measure self-confidence development of children and it was applied by preschool teacher. Gender and socioeconomic status of children were also determined in the Self-confidence Observation List. Social Skills Evaluation Scale with 9 sub-dimensions, created by Avcioglu (2007), of which Cranba Alpha reliability coefficient is 0.9777 was used to measure the relation between social skills and self-confidence and it was applied by the preschool teachers, too. Statistical analysis of the data obtained from the study was evaluated with the SPSS 22 package. Categorical variables were presented as frequency and percentage and numerical variables were presented as average and standard errors.

In conclusion, for full-time and part-time preschool students, there is not meaningful variation in the self-confidence development in terms of the time at school, gender and socioeconomic variables. However, there is statistically meaningful variation between social skills and self-confidence developments. The highest positive effect comes from the Skill among People (SAP) sub-dimension point ($r=0.362$). It is concluded that children with high SAP points have high self-confidence points. It is found that 8 sub-dimensions have positive relationship with self-confidence development of children studying at full time preschool institutions whereas 6 sub-dimensions have positive relationship with self-confidence development of children studying of part time preschool institutions.

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU FORMU

Tarih: 26 / 04 / 2019

Tez Başlığı: OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA TAM ZAMANLI VE YARI ZAMANLI DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN ÖZGÜVEN GELİŞİMİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın Kapak sayfası, Özet, Giriş ve Ana Bölümlerden (Kaynak Araştırması, Materyal ve Yöntem, Araştırma Bulguları ve Tartışma, Sonuçlar ve Öneriler) oluşan toplam 58 sayfalık kısmına ilişkin, 22 / 04 / 2019 tarihinde tez danışmanım tarafından (Turnitin) adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 12'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Tez Kabul ve Onay Sayfası hariç,
- 2- Tez Bildirimi (Etik Beyan) hariç,
- 3- Önsöz hariç,
- 4- İçindekiler hariç,
- 5- Simgeler ve Kısaltmalar hariç,
- 6- Şekiller ve Çizelgeler Dizini hariç,
- 7- Kaynaklar hariç
- 8- Özgeçmiş hariç,
- 9- Alıntılar dâhil
- 10- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu Uygulama Esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini arz ederim.

Ek: Tez Çalışması Orijinallik Raporu benzerlik indeksi çıktısı

Adı Soyadı	Amine KARAGÖZ
Öğrenci No	148302021003
Anabilim Dalı	İlköğretim
Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi
Programı	Yüksek Lisans
Rapor Türü	Tez Savunma Sınavı Sonrası

İmza

Öğrenci Amine KARAGÖZ

UYGUNDUR

İmza
Danışman

Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10244091
Yazar Adı / Soyadı	AMİNE KARAGÖZ
T.C.Kimlik No	68017216326
Telefon	5374226662
E-Posta	karagoz_amine@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması
Tezin Tercümesi	Comparing self confidence development of students attending to full time pre-school education to students attending to part time pre-school education in terms of some variances
Konu	Eğitim ve Öğretim = Education and Training
Üniversite	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	78
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. ABDÜLKADİR KABADAYI
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

11.04.2019

İmza:

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10244091
Yazar Adı / Soyadı	AMİNE KARAGÖZ
T.C.Kimlik No	68017216326
Telefon	5374226662
E-Posta	karagoz_amine@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması
Tezin Tercümesi	Comparing self confidence development of students attending to full time pre-school education to students attending to part time pre-school education in terms of some variances
Konu	Eğitim ve Öğretim = Education and Training
Üniversite	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	78
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. ABDÜLKADİR KABADAYI
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

11.04.2019

İmza:

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10244091
Yazar Adı / Soyadı	AMİNE KARAGÖZ
T.C.Kimlik No	68017216326
Telefon	5374226662
E-Posta	karagoz_amine@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı Devam Eden Çocukların Özgüven Gelişiminin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması
Tezin Tercümesi	Comparing self confidence development of students attending to full time pre-school education to students attending to part time pre-school education in terms of some variances
Konu	Eğitim ve Öğretim = Education and Training
Üniversite	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	78
Tez Danışmanları	DOÇ. DR. ABDÜLKADİR KABADAYI
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

11.04.2019

İmza:.....